

Κυπριακά

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1950

(ΤΕΥΧΗ 175 - 186)

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΥ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΙΔΡΥΘΗΣΑΝ ΤΩ, 1934

ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΜΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΣΥΝΕΙΡΓΑΣΘΗΣΑΝ :

Οι Κύριοι : Ἀλιθέρης Γλαῦκος, Ἀνθιμος Ἀλέξης, Βασιλιώτης Σ., Βράχας Φρίξος, Βραχίμης Νίκος, Γεωργιάδης Κλεάνθης, Δανιήλ Δ., Δόξας Τάκης, Δρουσιώτης Πυθαγόρας, Εὔσταθίου Ζ., Ζορμπᾶς Ἀπ., Ἡλιάδης Γ. Σ., Κακούλας Κώστας, Κασινόπουλος Κώστας, Κάσιος Νίκος, Κέδρης Φίλιος, Κιτρομηλίδης Μίκης, Κληρίδης Νέαρχος, Κλόκκαρης Ἀντώνης, Κολώνας Κώστας, Κουρρᾶς Νίκος, Κρανιδιώτης Νίκος, Κρητικός Πᾶνος, Κυπριανοῦ Ἀνδρέας, Κυπρολέων Ἀνδρέας, Κυριαζῆς Νεοκλῆς, Κύρρης Κώστας, Κωνστάντης Γιῶργος, Λάβρας Τ., Λαγκάδης Πάρις, Λανίτης Ν. Κλ., Μαρκίδης Γ.Α., Μαρκίνας Κλαῦδιος, Μαυρογιάννης Γ., Μηλιώρης Ν. Ε., Μιχαηλίδης Ἰππόλυτος, Μιχαηλίδης Κώστας, Μιχαηλίδης Μ. Α., Μιχαηλίδης Μιχ. Ἰακ., Μιχαηλίδης Σόλων, Μπατάγιας Νίκος, Νικολάου Σάκης, Ὀνησιφόρου Ν., Πάλλης Α. Α., Πανάρετος Ἀνθιμος, Παπαδόπουλος Γ. Κ., Παπαχρυσόστου Χριστόδουλος, Παστελλάς Ἀνδρέας, Πρινάρης Ἴσκιος, Προυσης Κώστας, Ροδίνης Ἀνθος, Ρολάνδης Νίκος, Σημηριώτης Νίκος, Σολομωνίδης Χρ. Σ., Σοφοκλέους Θ. Α., Σπανδωνίδης Π. Σ., Σπυριδάκης Κώστας, Στεφάνου Ἀνθιμος, Στρατηγόπουλος Ἀναστάσιος, Στυλιανοῦ Ἀνδρέας, Τόκας Κύπρος, Φᾶνος Γιῶργος, Φάντης Πέτρος, Φουριώτης Ἀγγελος, Φραγκοῦδης Τάκης, Χ. Σ. Π., Χατζηγιάννου Κ. Π., Χατζησωτηρίου Φῶτος, Χατζηψάλτης Κώστας, Χιονίδης Ν. Π., Χριστοφίδης Μ. Κ., Χρυσάνθης Κύπρος.

Αἱ Κυρίαι καὶ Δεσποινίδες : Ἀργυροπούλου Μαρία, Διομήδη Νίτσα, Ἰακωβίδη Λιλὴ, Ἰωάννου Χρυσταλλένη, Καραγεωργιάδου Σταυροῦλα, Λάγκ Κίκα, Μιχαηλίδη Ἐλενα, Μυλιωῖα Λία, Ροδινὴ Αὐγή, Ρουσιᾶ Μαρία, Συμεωνίδου Λουλοῦ, Τσατσαρωνάκη Κατίνα, Χαραλάμπους Τούλα.

Περιέχονται ἐπίσης κείμενα τῶν : Σημηριώτη Ἀγγελου, Φιλίππου Λοῖζου, Duke Henry Van, Eliot T.S., Empiricos Alex., Maurois Andre, Rohlf's G., Yutang Lin.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΕ' ΤΟΜΟΥ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Α. ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

- Ἀνθίμου Ἀλέξη :** Ἐκσταση 47.
Βασιλιώτη Σ. Ἄγ. : Στὴ ψυχὴ μου 278, Ἡ καρδιά τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου 329.
Βραχίμη Ν. Σ. : Μακάριοι ἔραστὲς 81, Τὸ ψηλὸ κυπαρίσι 81, Συγκομιδὴ 81.
Δανιὴλ Δ. : Ἡλθες 351.
Δόξα Τάκη : Τὸ τραγοῦδι τῶν πικρῶν ἀνθρώπων 65.
Δρουσιώτη Πυθαγόρα : Ἰθάκη 225.
Εὐσταθίου Σ. : Ἀνοιξιὰτικὴ πορεία 194, Ἀμαρτωλοὶ ἔρωτες 194, Συμφωνία 226.
Ἰακωβίδου Λιλῆς Πατρικίου : Διοσημοὶ 66, Στίχοι 101.
Κέδρη Φίλιου : Ἦταν ἀπὸ γραφτὸ 284, Τὸ θαῦμα τῆς ἀγάπης 325.
Κλόκκαρη Ἀντώνη : Παινέματα 17, Γέννημαν ἡλίου 52.
Κολῶνα Κώστα : Σπασμένα βιολιά 322.
Κρητικοῦ Πάνου Σαββίδη : Κλείνω 115.
Κυπριανοῦ Ἀνδρέα : Φθινόπωρο 351.
Κωνσταντῆ Γιώργου : Μαργαρίτα 1.
Λαγκάδη Πάρι : Μικρὴ πόλιχνη 118, Στίχοι 118, Θλίψη 217, Γύφτοι 226.
Μαρτίδη Γ. Α. : Ἀνοιξὴ 97, Τετράστιχα 337.
Μαριῶνα Κλαύδιου : Μαρτύριο 1, Κ' ἦρθαν ἀπόψε 130, Πόθος 161, Παιδιάτικα τραγοῦδια 210, Κρυφὲς ἀγάπες 228.
Μαυρογιάννη Γ. : Περιμένοντας τὸ καράβι 139.
Μιχαηλίδη Ἑλενας Βαρλαάμ : Χώρισμός 293.
Μιχαηλίδη Κώστα : Ζῦπνημα 99, Ἐδесες τῆ φωνῆ τ' ἀνέμου 242.
Μιχαηλίδη Μ. Α. : Συνηθίσαμε πάντα νὰ λέμε 129, Γαλήνη 178.
Μιχαηλίδη Μιχ. Ἰακ. : Νοσταλγίες 106, Ἐλεγείο 137.
Νικολάου Σάνη : Ἐλεγεία 85.
Ὀνησιφόρου Ν. : Πλήξη 278.
Παπαδεπούλου Γ. Κ. : Μακάριος 228.
Παστελλᾶ Ἀνδρέα : Κλαίω 2, Σπερνοτράγουδο 284, Πένθιμο ἰντερμέτζο 306.
Πρινάρη Ἰσικίου : Φυλακισμένοι ἄγγελοι τῆς πολιτείας 305.
Ροδίνη Ἀνθου : Στερνὴ παράκληση 148, Τὸ λιμάνι τῶν δακρῶν 182.

- Ροδίνη Αὐγῆς :** Στὸ παιδί μου 4, Νὰ ἡ ἀνοιξὴ 150, Στὸ χωριό μου 322.
Σημηριώτη Ἀγγελου : Τὶ θάσουν 257, Ἡ ἀγάπη μου 257, Ἡλθα 257, Κι' ἦρθαν οἱ ρίμες 258, Τὰ μάτια σου 258, Τετράστιχα 258.
Σημηριώτη Νίκου : Μάγεμα 161, Ὡδρὴ στὴν Κύπρο 193.
Στρατηγοπούλου Ἀναστασίου Μιλάνου : Ἡ Ἑλλάδα στὴν Κύπρο 33.
Τόχα Κύπρου : Θύμηση 173, Ἀφοσίωση 314.
Τσατσαρωνάκη Κατίνης : Διάχυτη γοητεία 4, Ἰδεατὴ ἀνοδος 56.
Φάνου Γιώργου : Πικρὲς γραμμὲς 76.
Φραγκοῦδη Τάκη : Ἡ σιωπὴ σου 2, Ἡ ἀγάπη σου 162.
Χ. Σ. Π. : Χρυσὴ ἐλπίδα 295, Ἐρώτηση 295.
Χρυσάνθη Κύπρου : Τριαντάφυλλα 213.

Β. ΔΗΜΟΤΙΚΑ

Μοιρολόγια (Συλλογὴ Ἀντ. Κλόκκαρη) 104.

Γ. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Eliot T. S. (Μεταφρ. Σταυρούλας Καραγεωργιάδου) : Μαρίνα 176, Πρελούδια I 207.

ΠΡΟΖΕΣ

Α. ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ

- Ἰωάννου Χρυσταλλῆνης Ἀνδρέα :** Τὸ ὄνειρο τοῦ Ἀλέξη 323, Ὁ γυρισμός 323.
Κασινοπούλου Κώστα : Πλήξη 110.
Κάσιου Νίκου : Ὁ ξυλοκόπος 54.
Κουρῶ Νίκου Χατζηϊωάννου : Στοχασμοὶ 58, Στοχασμοὶ 282.
Μυλωνᾶ Λίας Κ. : Ἡ μαγεμένη κορυφὴ 120.

Β. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Yutang Lin (Μεταφρ. Ζ. Εὐσταθίου) : Γιά τὰ λουλούδια καὶ τίς γυναῖκες 283.

ΔΡΑΜΑ

Χρυσάνθη Κύπρου : Δημόνασσα 86, 111, 151, 183, 215, 249, 294.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Α. ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

- Βραχίμη Ν. Σ. :** Ἡ ἐπίσκεψη 107, 145.
Ζερμπᾶ Ἀπ. : Φουσκοθαλασσιά 45.

Ἰωάννου Α. Χρυσταλλένης : Ἡ μεγάλη ὥρα τοῦ Ἀλέξη Μάνια 79.

Κακούλα Κ. : Λεφτά στὸν ἄνεμο 243.

Κυπρολέοντα Ἀνδρέα Γεωργιάδη : "Ἐνα ἐρωτευμένο ἀσκημοκόριτσο 24,57.

Λαγκάδη Πάρι : Ὁ φύλακας Ἄγγελος 285.

Μπατάγια Νίκου : Τάσος, ζωὴ καὶ θάνατος 170.

Πανάρετου Ἀνθιμου : Ἡ ἀλεπού πού γεννά λαγούς καὶ τὸ σιτάρι πού γίνεται κουντούρα 89.

Ρουσιᾶ Μαρίας : Ἡ Ἐλβίρα ἀγαπᾷ τ' ἀγόρια 5.

Στεφάνου Ἀνθ. : Ὁ γούμενος τ' Ἀη Νικόλα 119.

Χαραλάμπους Τούλας : Μιά μεγάλη ἀγάπη 177.

Χατζησωτηρίου Φώτου : Χειρόγραφο 50, Γαλήνη 140, Ἀδιέξοδο 214, Μάρτυρες 348.

Χιονίδη Ν. Π. : Μὴ μὲ λησμόνει 311.

B. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Duke Henry Van (Μεταφρ. Π. Φάνη) : Ὁ τέταρτος Μάγος 18.

Kakoulas K. (Μεταφρ. Χ. Δαυῖδ) : Εἵκοσι μέρες φυλακὴ 55.

Maurois Andre (Μεταφρ. Ν. Κάσιου) : Ἡ πελερίνα 149.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Παπαχρυσοστόμου Χριστοδούλου : Προσευχές ἀπὸ ραδιοφώνου 331, Ἱστορικοί σακάτηδες 363.

ΜΕΛΕΤΕΣ

A. ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ

Ἀλιθέρη Γλαύκου : Φιλολογικά ἀπομνημονεύματα 211.

Βράχα Φρίζου : Ἄνθρωπος καὶ παιδεία 133.

Γεωργιάδη Κλεάνθη : Μιά σύντομη μελέτη στὴν Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλή 236.

Διομήδη Νίτσας : Πηλιορείτικα πανηγύρια 326.

Ἠλιάδη Γ. Σ. : Ἡ σημασία καὶ ἡ ἀξία τῆς Κυπριακῆς λαϊκῆς τέχνης 352.

Κακούλα Κώστα : Τζῶν Μπάνουαν 143, Γουίδος Λουζινιάν 324.

Κληριδὴ Νέαρχου : Τοπικὲς Κυπριακὲς παραδόσεις 48, 105.

Κουρῶ Ν. Χατζηιωάννου : Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ 116.

Κρανιδιώτη Νίκου : Τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεὲμ 3, Τὸ αἶψιμα τῆς ἐλευθερίας 35, Οἱ νέοι 67, Τὸ θαῦμα 100, Κοινω-

νικὴ λειτουργία 131, Οἱ τέχνες καὶ τὰ γράμματα στὴν Κύπρο 163, Μιά λαϊκὴ γιορτὴ 195, Ὁ ἀνθρώπος τῆς ζωῆς πίστεως 227, Ὁ ποιητὴς τῆς Ἰωνίας 259, Δυὸ ἐποχὲς 307, Ἡ ἀνάγκη τῆς ποιήσης 339.

Κυριακῆ Ν. Γ. : Κυπριακὰ τοπωνύμια 53, 121.

Λάγκ Κίκας : Τὸ λαϊκὸ μυθιστόρημα ὡς λογοτεχνικὸν εἶδος 315.

Λανίτη Ν. Κλ. : Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν περασμένην πνευματικὴν Λεμεσὸν 42, Ἀναμνήσεις 77, Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν περασμένην πνευματικὴν Λάρνακα 102, Μιά Κυπριακὴ ἐπιστολὴ τοῦ χίλια ὀκτακόσια δώδεκα 138, Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν παλαιὰν πνευματικὴν Λευκοσίαν 279.

Μηλιώρη Ν. Ε. : Ἄγγελος Σημηριώτης — Τὰ τελευταῖα τοῦ χρόνια — Ἡ πνευματικὴ του διαθήκη 275.

Μιχαηλίδη Σάλωνος : Τὰ φεστιβάλ μουσικῆς τῆς Οὐαλλίας καὶ τῆς Βενετίας 69, Σχέδιο συγκριτικῆς μελέτης τῆ λαϊκῆς μουσικῆς 246.

Παπαδοπούλου Γ. Κ. : Γ. Βερίτης 174. **Πιλαδάκη Κώστα :** Ὀρθογραφία καὶ ἔτυμολογία 141.

Προυσῆ Κώστα : Μιά παραπειστικὴ εἰκόνα τῆς λογοτεχνίας μας 8, Ἱστορία καὶ ἱστορικὰ αἷτια στὸ Θουκυδίδη καὶ στὸν Πολύβιο 229.

Σολεμωνίδη Χρ. Σ. : Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Ἄγγελου Σημηριώτη 262.

Σοφοκλέους Θ. Α. : Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Χριστιανικὴ παράδοση στὴ νεοελληνικὴ ζωὴ καὶ τέχνη 37.

Σπανδωνίδη Π. Σ. : Ὁ Εὐφορίων ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσης 309.

Σπυριδάκη Κώστα : Μιχαὴλ Βολονάκης 165, 208.

Χατζηιωάννου Κ. Π. : Ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό τῆς Καλαθρίας στὴ νότιο Ἰταλία 82.

Χατζηψάλτη Κώστα : Ὁ Κύπριος λόγιος Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανὸς 15.

Χριστοφίδη Μ. Κ. : Ξένοι περιηγητὰ ἐλθόντες εἰς Κύπρον 179.

B. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Empiricos Alex. (Μεταφρ. Μαρίας Π. Ἀργυροπούλου) : Τζῶρτζ Μπέρναρντ Σῶ 341.

Pallis A. A. (Μεταφρ. Νίκου Α. Ρολάνδη) : Ἑλληνικὰ ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ πολέμου καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων 197.

Rohlfis G. (Μεταφρ. Κυριάκου Π. Χατζηιωάννου) : Ἀπὸ τὰ παραμῦθια τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Καλαθρίας 83.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Α. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Κιτρομηλίδη Μίχη: Λάμπρου Κ. Ρή-
γα «Έντομα, ζώα και πουλιά» 126.

Κρανιδιώτη Νίκου: Ν. Σημηριώτη
«Άλκυόνες» 28.

Κύρρη Κώστα: Γ. Δάλλα «Federico
Garcia Lorca» 28, Τάσου Παππά «Τρα-
γούδια του Παθανάρες» 28.

Σπυριδάκι Κώστα: Άγγ. Σικελιανού
«Θυμέλη» 252.

Β. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Βράχα Φρίξου: Μιχ. Περάνθη «Ό Κο-
σμοκαλόγερος» 94.

Προυσή Κώστα: Edward Streeter «Father
of the bride» 29, Στράτη Μυριθήλη
«Ή Παναγιά ή Γοργόνα» 332.

Γ. ΜΕΛΕΤΕ Σ

Μιχαηλίδου Ίππολύτου: Έταιρείας
Κυπριακῶν Σπουδῶν «Κυπριακαί
Σπουδαί ΙΓ'» 156.

Προυσή Κώστα: Δ. Ι. Γεωργακά «Πε-
ρί τής καταγωγής τῶν Σαρακατσα-
ναίων καί τοῦ ὀνόματος αὐτῶν» 125,
Peter W. Topping «Feudal Institutions as re-
vealed from the Assizes of Romania the Law
Code of Frankish Greece» 188, C. A. Romaios
«Cultes populaires de la Thrace» 298, Δ. Λου-
κοπούλου—Δ. Πετροπούλου «Ή λαϊκή
λατρεία τῶν Φαράσων» 298, James A. No-
toroulos «The Platonism of Shelley. A Study
of Platonism and the Poetic Mind» 363.

Σπυριδάκι Κώστα: Johannes Th. Kakridis
«Homeric Researches» 60, Νικ. Δ. Βασιλο-
πούλου «Δημοσθένης—Φίλιππος, ή ἐπο-
χή τῶν καί ή πολιτική τῶν» 92, Φαίδω-
νος Κουκουλέ «Βυζαντινῶν βίος καί πο-
λιτισμός Γ'» 153, Institut Français d'A-
thènes «Bulletin Analytique de Bibliographie
Hellenique IX» 155, Έμμ. Κριαρά «Κατσα-
ίτης—Ίφιγένεια—Θυέστης. Κλαθμός
Πελοποννήσου» 219, Γεωργίου Α. Μέγα
«Ή Έλληνική οἰκία» 297.

Χρυσάνθη Κύπρου: Ν. Κληρίδη «Ί-
στορίες τῶν ζῶων τῆς Κύπρου» 253.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Β.: Καί πάλιν τὸ γλωσσικὸ 92.

Βράχα Φρίξου: Πρός νέα καθήκοντα
26, Ή γιορτή 59, Στὸ κατώφλι τῆς νί-
κης 91, Ό μεγάλος ἔθωμος 123, Ή ανοιξη
153, Άξιόυμε τὴν ἔλευθερία μας 187,

Στὸ σκαλοπάτι τῆς ζωῆς 218, Ήγνοια
καί πόνος 251, Εὐθύνης 296, Διαπιστώ-
σεις 330, Ό ἀναχωρητής 361, Άχιλλεύς
Κύρου 362.

Διομήδη Νίτσας: Ή πνευματική κί-
νησις στὴν Κύπρο 367.

Κ.: Ό Καλομοίρης στὴν Κύπρο 221.

Κ. Ν.: «Έλληνική Δημιουργία» 27,
Μιχ. Δ. Βολονάκης 124.

Κρανιδιώτη Νίκου: Δέκατον πέμπτου
ἔτος 27.

Λάβρα Γ.: Προσκύνημα στὴ Σκία-
θο 335.

Σπυριδάκι Κώστα: Συγγραφεῖς καί
ἕφος 362.

Συμεωνίδου Λουλούς: Purcell «Διδῶ
καί Αἰνείας» 221.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Βράχα Φρίξου: Μία εἰσήγησις 254.

Λανίτη Ν. Κλ.: Ι. Συκουτρῆς 157.

Στυλιανού Α.: Ό Ρώσος περιηγη-
τῆς 190.

Φιλίππου Λοῖζου: Ό ἄγνωστος περιη-
γητῆς 157, Ό Ρώσος περιηγητῆς 254.

Φουριώτη Άγγελου: Ή Δεκαπενταε-
τηρίς τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» 128.

Χατζηγιάννου Κ. Π.: Ή παλιὰ πνευ-
ματική Λευκοσία 333.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Παροράματα 32.— Προκήρυξις δια-
γωνισμοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Μορφές» 63.—
Διαγωνισμός τῆς Ένώσεως Έλλήνων
λογοτεχνῶν 159.— Φιλολογικός διαγω-
νισμός Κυρίλλου Γ' τοῦ ἀπὸ Κυρηνείας
256.— Όγδοος διαγωνισμός τοῦ περιο-
δικοῦ «Μορφές» 256.— Διαγωνισμός Έ-
νώσεως Έλλήνων λογοτεχνῶν 256.—
Λοῖζος Φιλίππου 302.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Φ. Τ. Μ.: Τὸ Θέατρο, οἱ Διαλέξεις,
οἱ Εκθέσεις, Διάφορα νέα 30, 61, 95,
127, 158, 190, 224, 255, 334, 366.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ: 304.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ: 32, 63, 96, 128, 160,
192, 224, 256, 303, 368.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ: 64, 96, 303,
336, 368.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: 32, 64, 96, 128,
160, 192, 224, 256, 304, 336, 368.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Άγγελος Σημηριώ-
της 261.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΕ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1950

ΑΡ. 175

ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Φλαμαντίνης

Τὰ μαγικά, τὰ παιδικὰ ὄνειρά μου,
θαμμένα στὴν καρδιά μου ἀπὸ καιρό...
Μὰ σὰ βραδυάζει μέσ' στὴν κάμαρά μου
μακάβριο στήνουν γύρω μου χορό.

Τί μελαγχολικὸ νάμαστε γέροι,
μὲ ἀκοίμητους τοὺς πόθους τῆς ζωῆς...
Ὅποιος τέτοιο μαρτύριο δὲν τὸ ξέρει
δὲν ξέρει ἀπ' τὰ μαρτυρία τῆς ψυχῆς.

Τὰ μαγικά, τὰ παιδικὰ ὄνειρά μου
— τί κι' ἂν τὸ χιόνι δέρνει τὴ σκεπὴ —
νά τα, τζιτζίκια σὰ παράθυρά μου,
κι' ἐγὼ δακρῶζω μέσ' στὴ σιωπῇ.

Μᾶς πρόδωσαν τὰ χρόνια ἀγάλι-ἀγάλι
καὶ μᾶς ἀφήσανε μεσοστρατίς.
Πυράνεσαι κοντὰ σ' ἕνα μαγκάλι,
θυμᾶσαι τὰ παλῆά σου κι' ἀπορεῖς.

Κι' ὅταν βραδυάζει μέσ' στὴν κάμαρά μου
τὸ ὄραμα τότε ἀρχίζει τὸ φριχτό:
Δὲ θέλουν νὰ πεθάνουν τὰ ὄνειρά μου
κι' ἐγὼ στὸ παραθύρι μου ἀγρυπνῶ...

ΚΛ. ΜΑΡΚΙΝΑΣ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

ὦ! Παρουσία νοσταλγική, μέσ' τῆ σιωπῇ,
ποὺ μὲ κρατοῦσε δέσιμον ἢ μελαγχολία!
Τὴν ἀνοιξὴ ἔφερες κι' ἀνάπνευσεν ἡ γῆ,
θάφοντας ὅλα γύρω μὲ μαγεία.

(Χθὲς γκρίζα σύννεφα στεκόντουσαν βαριά
— μιά μέρα ἀφώτιστη, μονότονη εἶχαν φέρεῖ —
τὸ λίγο φῶς, σὰν ἀναμμένο ἀπὸ κεριά,
τρεμόσβυνε στὸ φθινοπωρινὸ ἀγέρι).

Κ' ἦρθες — πῶς σὲ ποθοῦσα — φλόγα ἐσύ,
τὴν κρέα γύμνια τῶν ματιῶν μου νὰ στολίσεις,
καὶ τοῦ φθινόπωρου τὸ πνεῦμα ἀπ' τὴν ψυχὴ
μὲ μιά σου ἀχτίδα, ἀγαπημένη, νὰ σκορπίσεις.

Σήμερα ρίγησε. ἀπ' τὸν ἔρωτα ἢ καρδιά
κι' ἀνθισεν ἡ θλιμμένη μου σοφίτα,
βαθειά μου χύθηκε ἀκριβὴ μωσκοβολία
τῆς παρουσίας σου τ' ἄνθος, Μαργαρίτα!

Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ

Η ΣΙΩΠΗ ΣΟΥ

“Όταν μαζί κοιτούσαμε
τὰ γιούλια μιάς δύσης
καί στὸν ὀρίζοντα μακρὰ
πυρπολημένες γαλέρες
βούλιαζαν σιγά, σιγά
στὴν μπλάβα νύχτα,
Ἐσύ,
ἔκσταση γεμάτη
ἀνάστραφες τὸ πρόσωπό σου
καί γέμιζαν τὰ μάτια σου
ἀστέρινοὺς ἰριδισμοὺς
καί πόθους.

Μὰ δὲν ἔλεγες τίποτε...

Δεχόσουν τὴ γοητεία
τῆς νύχτας ποὺ ἔρχονταν,
τῆς ματιᾶς μου ποὺ σέ καλοῦσε,
καί συγκρατοῦσες ἐπίσημα
τὰ χεῖλη κλειστά.
Φλεγόταν ἡ καρδιά σου
σάν ἐκεῖνες τίς γαλέρες στὰ χάη,
ἔτρεμαν τὰ χεῖλια ἠθονικά,
τὸ κορμί σου σπάραζε
γι’ ἀγάπη.

Μὰ καμιά δύναμη δὲ μπορούσε
νὰ σπάσει τὸ κρύσταλλο τῆς σιωπῆς σου.

Καί γὼ περιμένοντας
τὸ λόγο ποὺ δὲν ἦταν ν’ ἀκουσθεῖ,
περιμένοντας τὸ δικό σου τὸ «ναί»,
ἀπὸ τὰ ἐπίσημα κλεισμένα χεῖλη,
συνέστρεφα τὰ δάχτυλα,
ἔπνιγα στὴ θάλασσα τὸν πόθο μου
καί μάζευα
τὰ μύρα τῶν ἀστρων καὶ τῶν λουλουδιῶν
γιὰ ν’ ἀρωματίσω τὴν κάμαρά σου,
γέμιζα μ’ ἄλικά ρόδα τὴν ποδιά σου
κι’ ἔστρωνα στὸ πέρασμά σου
— πολύχρωμες πεταλοῦδες —
τοὺς στίχους μου.

ΤΑΚΗΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

ΚΛΑΙΩ...

Δὲν κλαίω ἐγὼ τὸ μούχρωμα τοῦ δειλινοῦ ποὺ σθῆνει,
στὸ μισεμὸ τῶν καρabiῶν—λευκῶν πουλιῶν ποὺ φεύγουν·
οὔτε τίς θιόλες ποὺ σιγά πεθαίνουν στ’ ἀνθογιάλι.
Μόν’ τὰ κεριά ποὺ λυώνουνε, τρεμουλιαστά μὲ δέος
μπρὸς στίς ἀμίλητες, βουβές μυστηριακές εἰκόνες,
σάν χέρια ποὺ φαντάσματα ζητοῦν μέσα στὴ νύχτα...

ΑΝΤΡΕΑΣ ΠΑΣΤΕΛΛΑΣ

ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ...

ΤΟ ΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

Πάνε τώρα δυό χιλιάδες χρόνια, πού τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνάτειλε ἀπάνω σ' ἓναν κόσμον ἄρρωστον κι' ἀπογοητευμένο. Ἀπὸ τότε τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ ξαναγυρίζει κάθε χρόνο. Τὸ ἴδιο λαμπερὸ καὶ φεγγαβολό, ὅπως καὶ πρῶτα. Καθάριο καὶ κρυστάλλινο, καθὼς ἐβγήκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Δημιουργοῦ. Τὸ φῶς του χύνεται μέσα στὶς σκοτισμένες ψυχές καὶ τὶς φωτίζει. Τὸ θάλλπος του εἰσχωρεῖ στὶς παγωμένες ἀπ' τὸ φόβο καρδιές καὶ τὶς ζεσταίνει. Ἡ λάμψη του ἀνοίγει καινούργιους δρόμους στοὺς δειλοὺς καὶ παραπλανημένους. Γλυστρά ἡμερα μέσα στὶς ταραγμένες συνειδήσεις καὶ φέρνει παντοῦ τὸ θεῖο δῶρο τῆς εἰρήνης.

Ἀπὸ τότε πού ὁ ἄνθρωπος ἀπόκτησε καθαρά τὴ συνείδηση τῆς ὑπαρξῆς του καὶ βρέθηκε ὀλομόναχος μέσα στὸν ἀπέραντο χώρο τῆς Δημιουργίας, δὲν ἔκανε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ζητᾷ διαρκῶς κάποια λύτρωση. Τὴ λύτρωση αὐτὴ τὴν ἀναζήτησε παντοῦ : Στὴν ἔμμομη ἐπίδιωξη τῶν ὑλικῶν αγαθῶν, στὴ φευγαλέα συγκίνηση τῆς Τέχνης, στὶς θείες ἀποκαλύψεις τῆς Ἐπιστήμης...

Ἡ ζωὴ του ὅμως ἔγινε, ὕστερ' ἀπ' ὅλ' αὐτά, πιὸ ταραγμένη καὶ πιὸ τυραννική. Ἡ δίψα τοῦ πλοῦτου παραμέρισε λίγο—λίγο ὅλα τ' ἄλλα ιδανικά. Ἡ λάμψη τοῦ χρυσοῦ τύφλωσε τὰ μάτια, πού μόλις τώρα ἀνοίγαν στὸ φῶς τῆς ἀλήθειας, ἀπογύμνωσε τὶς συνειδήσεις ἀπὸ τὰ ιδανικά τους κι' ἄφησε τὸν ἄνθρωπο ἔρμαιο τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς κακοδαιμονίας του. Ὁ ὀφελισμὸς κι' ἡ σκοπιμότητα εἶχανε ὑποκαταστήσει παντοῦ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὠμορφιά κ' εἶχαν στραγγίσει ἀκόμη καὶ τὴν τελευταία σταγόνα τῆς δροσιάς πού στάλαξε ὁ Δημιουργὸς μέσα στὰ παιδικὰ σπλάγχχνα τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Τέχνη δὲν ἦτανε πλέον ἀρκετὴ γιὰ νὰ χαράξει τὸν καινούργιο, τὸν ὀρθὸ δρόμο. Τὰ ιδανικά της, ὅσο πλούσια κι' ἂν ἦταν κι' ὅσην ἀγνότητα κι' ἂν ἔκρυσαν, δὲν μπορούσαν νὰ καλύψουν τὸ ἀπέραντο πεδίο τῆς ἀνθρώπινης ἀγωνίας κι' ἀναζήτησης. Ἡ ἐπιστήμη ἐξ ἄλλου βρῖσκονταν ἀκόμη στὰ πρῶτα τῆς βήματα. Τὸ ἄγνωστο ἔσφιγγε ἀπὸ παντοῦ τὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων. Ἡ σκιά τοῦ σκοτεινοῦ καὶ μυστηριώδους κόσμου ἀπλώνονταν βαρεῖα πάνω στὶς κουρασμένες συνειδήσεις.

Γιατί λοιπὸν ὅλη αὐτὴ ἡ ἀντινομία τῆς ζωῆς ; Γιατί ὑπῆρχαμε ; Πού πεγαίναμε ;

Κι' ἦρθε τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ νὰ ὀδηγήσει τὰ κουρασμένα βήματά μας. Νὰ διαλύσει τὴν καταθλιπτικὴ σκιά, πού βάρανε τὶς συνειδήσεις μας. Νὰ ἐμπνεύσει τὴν ἀγάπη σὲ κείνους πού ἦταν στερημένοι ἀπὸ ιδανικά, καὶ νὰ γεννήσει μέσα στὴν ψυχὴ τους ἀπὸ τὸ φόβο τὸ θάρρος, κι' ἀπ' τὴ δειλία τὴν ἠθικὴν ἀνωτερότητα. Τὸ χαμόγελο τοῦ βρέφους τῆς Βηθλεέμ παραβίασε τὶς κλεισμένες καρδιές τῆς ἀνθρωπότητας κ' ἔφερε παντοῦ ἓνα μήνυμα δροσιάς καὶ ἀγνότητας. Οἱ ἄνθρωποι εἶχανε τώρα ἓνα καινούργιο ιδανικό : Τὴν Ἀγάπη ! Τὴν Ἀγάπη, πού ἐξασφαλίζει τὴν εἰρήνην στὸν κόσμον, καὶ τὴ γαλήνη στὴ ψυχὴ.....

Πόσοι ὅμως στάθηκαν πιστοὶ στὸ καινούργιο ἰδεῶδες ;

Τὴν ἀποκαρδιωτικὴν ἀπάντηση μᾶς τὴν δίνουν οἱ πόλεμοι κ' οἱ συμφορές, μέσα στὶς ὁποῖες κλυδωνίζεται ἀκόμη τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Ἔτσι καὶ σήμερα, ὅπως ἀκριβῶς πρὶν δυό χιλιάδες χρόνια, τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ ἀνατέλλει καὶ πάλιν σ' ἓνα ταραγμένο καὶ θελλῶδη οὐρανόν. Οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων, γυμνές ἀπὸ κάθε ιδανικό, παραπαίουν μέσα στὰ σκο-

τάδια τῆς διαφθοράς καὶ τοῦ μίσους. Ἡ ἀνθρωπότης ἔχει σταματήσει στὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου καὶ προσπαθεῖ μὲ δέος νὰ πιαστεῖ ἀπὸ ἓνα ἰδανικό, ἀπὸ μιὰ πίστη.....

Πίσω ἀπὸ τὰ νέφη, πίσω ἀπὸ τὴ θύελλα, προβάλλει ὅμως καὶ πάλιν τὸ ἄστρο τῆς Ἀγάπης.

Ἄν ἀφήσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ χυθεῖ ἡ θαλπωρή του στὴν καρδιά τους, ἂν ἀφήσουν τὴν λάμψη του νὰ τοὺς φωτίσει τὴν ψυχὴ, τότε καὶ μόνον τότε ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἡρεμήσει, κι' ὁ κόσμος θὰ ξανάβρει τὸ χαμένο δρόμο του.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΔΙΑΧΥΤΗ ΓΟΗΤΕΙΑ

Σὰν τὶς θεντάλιες ποὺ οἱ φιλάρεσκες κυρίες ἐπιδεικνύουν μὲ κινήσεις μουσικές, μὲ ὅμοιαν ἀβρότητα τὶς θανατιὲς σαλεύουν ἀόρατων χειρῶν οἱ ἐπιθυμίες!

Σὰν μεθυσμένος ἀπὸ φῶς, ὁ λόφος τάλαντεύεται κι' οἱ πεταλοῦδες ἀλλοφρονοῦν. Ἄθωρητα, χιλιάδες στόματα, μόνο γι' ἀγάπες μοῦ μνηοῦν....

Σὰν τὴ θαθύτερη ἀρμονία μέσα σὲ μιὰ λαυιρὴ ὀπτασία, σὲ βλέπω νὰρχεσαι στὴ ζωὴ μου βιαστικός... Στὴν πρωϊνὴν ἐτούτῃ δόξα, τὸ γέλοιό σου χρυσὰ διαγράφει τόξα! Κι' ἡ πλάση ὅλη μου γίνεται θάλαμος νυφικός.

ΚΑΤΙΝΑ ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΑΚΗ

ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ

Χεράκια μου μικρά κι' ἀγαπημένα, ματάκια μου ἀνείπωτα γλυκά, π' ἀνοίγετε μπουμπούκια μυρωμένα νὰ ψιθυρίστε λόγια τρυφερά....

Ματάκια, ποὺ σκορπίζετε γαλήνη στοῦ ὠκεανοῦ τὴν ἄγρια τρικυμία... Βελούδινο κορμάκι, ποὺ μοῦ δίνει κουράγιο, ν' ἀνεβῶ τὸ Γολγοθᾶ!

Χεράκια καὶ χειλάκια καὶ ματάκια, —μιὰν ἀνθοδέσμη ὅλα εὐωδιαστή. Στεφάνι στὰ μετάξινα μαλλάκια μι' ἀκτίδα χρυσαφένια... Καὶ σὺ Αὐγὴ,

Τῆς νύχτας τὰ σκοτάδια καθὼς διώχνεις καὶ τὴ δροσιὰ σταλάζεις τὴν ἀβρὴ, πάρτου τὸ δάκρυ, φυλαχτὸ νὰ τόχεις, ἀνέτοιμο ἢ ζωὴ νὰ μὴ τὸ βρεῖ.....

ΑΥΓΗ ΡΟΔΙΝΗ

Η ΕΛΒΙΡΑ ΑΓΑΠΑ Τ' ΑΓΟΡΙΑ (*)

Σκοτώθηκε τὸ παιδί στὸν πόλεμο, πέθανε ἀπὸ τὸ μαράζι κι' ἡ μάνα, ἡ δεύτερη τὸ γυναικί. Τότε πήγε κι' αὐτὸς καὶ γράφτηκε ἐθελοντής. Μὲ ὄλο πού εἶχε περάσει τὰ μεσοκοπιάσματα, ἔφυγε μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ καὶ τὸ πρόσωπο πέτρα. Κανείς δὲν τὸν εἶδε νὰ χύσει δάκρυ. "Ὀχι, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ αὐτό. "Ἐτσι βρῆκαν κι οἱ ἐφημερίδες καιρὸ νὰ γράφουν γιὰ «τὸ ὑπέροχο παράδειγμα τοῦ γηραιοῦ πατέρα, ὁ ὁποῖος στιγμὴν δὲν ἄφησεν κενὴν τὴν θέσιν τοῦ υἱοῦ».

Πρὶ φύγει στὸν πόλεμο ὁ γέρος, σκέφτηκε τὴ Μαριγώ. Σ' αὐτὴ θὰ ἀκουμποῦσε τὴν κορούλα του.

Εἶχαν μὲ τὴν καλὴ γυναικί, μίαν ἀπ' ἐκεῖνες τίς μακρυνές συγγένειες, πού τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης ἀστεύουνταν γιὰ δαύτη. Naί, λέγαν, ἡ μάνα σου κι ἡ μάνα μου ἦσαν γυναικίς.....

Ἡ Ἐλβίρα, αὐτὸ ἦταν τ' ὄνομα τῆς κορούλας, ἔπεσε μέσα στὸ μουντὸ σπῆτι τῆς χήρας, σάν τὴν ἠλιαχτίδα. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ κρεμάστηκε στὸ λαιμὸ τῆς, κόλλησε στὴν ποδιά τῆς, καταπόδι τῆς κάθε ὥρα πρῶτ' ἐράδου, σάν τὸ σκυλάκι. Δὲν τὴν ἄφηνε στιγμὴ. Οὔτε νὰ ξεποστάσει, οὔτε νὰ ξεχαστεῖ, οὔτε νὰ σκεφτεῖ τὸ γιό τῆς. Ἀπαιτητικὴ, σάν κάθε χαδεμένο παιδί, πού τὸ παραπόνεσε ἢ μοῖρα καὶ γι' ἀντιμίσθι τὰ θέλει ὅλα δικά του.

Κάπου δεκατέσσερα θάταν τὰ χρόνια τῆς, πού ἀπ' ἄλλου πῆραν τὴν ξανθάδα, ἀπ' ἄλλου τ' ὄνομα καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος τὰ διαβολεμένα τὰ μάτια.

Δὲ θέλησε νὰ θάλει μαῦρα. Τους νεκρούς τοῦ πολέμου δὲν τοὺς πενθοῦν, ἔτσι ἄκουγε κι' ἔλεγε.

—Κι ἡ μάνα σου, ἀθεόφοβη ; Δὲ θὰ μαυροφορέσεις γιὰ τὴ μάνα σου ;

—Δὲν ἦταν μάνα μου. Ἦταν ἡ δεύτερη γυναικί τοῦ πατέρα μου.

Τὸ σκοτωμένο γιό τῆς μητριᾶς, τὸν πόνεσε κατάκαρδα. Ἦταν ἓνα γεροδεμένο καλόκαρδο παλληκάρι. Δὲ μπόρεσε ὅμως νὰ ξεκαθαρίσει σάν τι νὰ τὸ λογαριάσει. Φίλο ; ...ἐχθρό ; ..

Γιατὶ θειοὺς καὶ ξαδέρφια εἶχε σπαρμένα ἀπὸ κάθε μεριά τοῦ ἀγῶνα. Δὲν ἤξερε μὲ πιοὺς νὰ θάλει τὴν καρδιά τῆς, οὔτε μπορούσε νὰ καταλάβει ἀπὸ ποιά μεριά θρίσκονταν γι' αὐτὴν «αἱ δυναμίεις τοῦ φωτός», κι ἀπὸ ποιά τὸ σκοτάδι. Μὲ τὸ νὰ τοὺς νοιάζεται ὅλους καὶ νὰ μὴν καλοξέρει κανένα, κατάντησε νὰ νοιώθει τὴν πικρὴ λευτεριά ἐκείνου πού δὲν ἔχει κανένα στὸν κόσμο.

Αὐτὸ γίνεται συχνὰ στὶς γενιές, πού ὁ ἄνεμος τῆς ζωῆς ρίχνει στὰ μεγάλα στυροδόρμια τοῦ κόσμου σάν τὴν Ἀλεξάνδρεια.

"Ἐτσι βρέθηκε, ἡ μικρούλα Ἐλβίρα, νὰ ἔχει ἓναν πάπο, ἀπὸ τὴ μεριά τῆς ἀληθινῆς τῆς μητέρας, ἀράπη—πασὰ στὸ παλάτι. Εἶχε ἓνα θεῖο, ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ τοῦ πατέρα, ἄγγλο στρατιωτικό. Εἶχε ξαδέρφια αἰχμάλωτα στὰ χέρια τῶ δικῶ μας, ἄλλα στὰ πολεμικὰ κάτεργα τῶν ἐχθρῶν. Ἡ γενιά τῆς ἐρέθηκε μαλιὰ κουθάρια, μπερδεμένη μὲς στὴ μηχανὴ τοῦ πολέμου. "Ὅποιος μοχλὸς κι ἂν ἐκινεῖτο, ὅποιος τροχὸς κι ἂν γύριζε, κάποιον δικό τῆς μπορούσε νὰ χαλάσει. Ὁ ἱερός ἀγῶνας, γιὰ τὸ κοριτσάκι, καταντοῦσε ξερὸ ἀδελφοσκότωμα, ἀδικοσφαγὴ. Ἀφοῦ ἀδικα πάσχισε μέσα σ' αὐτὸ τὸ χάος, νὰ χαράξει μίαν κοίτη στὴ στοργὴ τῆς, ξεκίνησε σάν τὸ χεῖμαρο, πού ἔχει ἓναν ὄχτο στὸν ἥλιο, τὸν ἄλλο στὸν ἴσκιο καὶ σέρνει μαζί του κοτρώνια κι ἄνθη ξεριζωμένα τρυφερά, μαζεύοντας νερὰ καὶ σπόρο ἀπὸ κάθε φλέβα τῆς γῆς.

* * *

Ἡ προσφυγοπούλα δὲν ἄργησε νὰ κατέβει στὸ δρόμο μὲ τ' ἄλλα τὰ παιδιά. Ἡ γειτονία ἦταν ἀπόμερη κι ἡ Μαριγώ δὲν ἐναντιώθηκε, γιὰ νὰ τῆς δώσει καιρὸ νὰ ξεχαστεῖ. Ξεχνιόμουνα κι ἐγὼ στὸ παραθύρι νὰ τὴ θωρῶ. "Ὅποια ὥρα κι ἂν τ' ἄνοιγα ἔβλεπα τὴν Ἐλβίρα νὰ ξεπροβάλλει ἀπὸ κάπου. Μακριὰ, κοντὰ, ἀμέσως τῆς ξεχόριζα ἀπὸ τ' ἀγορίστικα φερσιμάτα τῆς. Μία φουστίτσα καμπανατὴ πράσινη πάνω ἀπὸ τὸ γόνατο. Τὰ γαμπάκια χνουδάτα γερά κι ἀδύνατα. Στὴν κορφή ἓνας φλόγγος κόκκινος—τὰ μαλιὰ σάν ξερὰ στὰ-

(*) Ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο μυθιστόρημα «Σαράκι».

χια στόν άνεμο. Τὸ προσωπάκι ἀσήμαντο, γεμάτο φακίδα. Τὰ μάτια ψιχαλωτά ἀλλάξαν χρώματα—ἀπὸ τὸ σταχτι στὸ γαλάζιο ἴσαμε τὸ μαβί, τὸ μαῦρο, σὰ θύμωνε.

Τ' ἀγόρια στὴ γειτονιά, τὴν εἶδαν σάν ἡρώϊδα τοῦ πολέμου καὶ τὴ δέχτηκαν—τὸ μόνο κορίτσι— μὲς στὰ παιχνίδια τους. Γρήγορα ὁμως συμάχησαν ὅλα ἐνάντια τῆς, γιατί τ' ἀγριοκόριτσο ἔπαιζε μαζί τους, ἀλλὰ τὰ κρατοῦσε σὲ ἀπόσταση. Δέκα θήματα καὶ πάνω. Ἀπὸ τὴ μιά ἡ Ἐλθίρα μονάχη, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅλο τὸ μπουλούκι τῶν ἀγοριῶν. Ἄν κανένα κοτήσει νὰ σιμώσει, σκύβει, τοῦ θγάζει τὴ γλώσσα, τινάζει τὴ χαιτή καὶ παίρνει δρόμο μ' ἓνα γέλιο περιπαιχτικό.

Τότε ἀρχίζει τὸ κυνηγητό. Ὁ κόκκινος φλόγγος φαντάζει πίσω ἀπὸ τὸ τηλεγραφόξυλο· ἡ πράσινη φούστα καθάλλὰ τὸν τοῖχο. Τὴν ἴδια ὥρα ἡ φωνὴ ἀκούγεται ἀπὸ ἄλλη μεριά. Ἴσαμε ποῦ νὰ φθάσει ἐκεῖ τὸ μπουλούκι τῶν ἀγοριῶν, χρυσίζουν τὰ ξεροψημένα γαμπάκια στόν ἥλιο κι ἡ Ἐλθίρα βρίσκεται στὴ στέγη τοῦ μικρομάγαζου.

—Τὸ ξύλο εἶναι σάπιο. Θὰ σκοτωθεῖς.

Τοὺς προκαλεῖ. Σηκώνει ψηλά τὰ χέρια καὶ χορεύει ἀράπικο—σάν τὴν ἀλυγαριά στ' ἀεράκι.

Ἀπομένουν τ' ἀγόρια μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό, τὰ μάτια κρεμασμένα στὴν ἄκρη τῆς πράσινης φουσιτίσας. Τὸ παίρνει εἰδηση ἢ διαθόλισσα. Ἀγκαλιάζει τὸ τηλεγραφόξυλο καὶ μειῶς νάνη κάτω. Πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο, γύρω ἀπὸ τὴ γωνιά, πάλι στὴ στέγη, πάλι κάτω, ἐδῶ ἐκεῖ...Τὸ κοπάδι τῶν ἀγοριῶν, σάν τρελό, καταπόδι. Ἄλλου ὁ φλόγγος, ἄλλου οἱ γάμπες, ὁ ἄνεμος, ἡ φούστα, τὰ μαλιά, ἡ φωνή....

—Ἐλθίρα....

—Ἐλθίρα.

Γίομισε ὁ δρόμος Ἐλθίρες. Τ' ἀγόρια φρενιάζουν. Τί εἶν' αὐτό ;

Μαζεύονται. Ψουφουριστὰ ταιριαίνουν σχέδια. Τὰ μισὰ θὰ πᾶν ἀπ' ἐδῶ. Τ' ἄλλα ἀπ' ἐκεῖ. Δύο καραούλι στὸ τηλεγραφόξυλο. Θὰ τὴν πιάσουν, θὰ τὴ θάλουν στὴ μέση καὶ θὰ τῆς μαδήσουν τὸ φλόγγο. Νὰ μάθει. Πρὶν προλάβουν, ἡ Ἐλθίρα κάθεται στὸ μπαλκονάκι τῆς, πλάι στὴ Μαριγώ, καὶ πλέκει μὲ ἀφάνταστη φρονιμάδα. Μέσα ἀπὸ τὰ κρόσια τῶν μαλιῶν, τὰ γατίσια μάτια τῆς, τρελογελοῦν.

Τὸ σμάρι τῶν ἀγοριῶν πεισματωμένο, ἔπηξε στὸ ἀντικρινὸ πεζοδρόμιο. Διψᾷ ἐκδίκηση.

—Τὶ νὰ τῆς κάνομε ποῦ νὰ σκάσει ;

Πάλι ψουφουριστὰ συμφωνοῦν καὶ ξαφνικά ὅλα μαζί σηκώνουν φωνή :

—Ἡ Ἐλθίρα ἀγαπᾷ τ' ἀγόρια !

Σὰ νὰ τὴ θρῆκε καμιτσικιά, σὰ νὰ τὴ δάγκωσε φίδι, τινάχτηκε ὀρθή, τίναξε τὴν ξανθὴ χαιτή, λύθηκε ὁ κόκκινος φλόγγος, πέταξε ἡ φωνή :

—Κάτω τ' ἀγόρια.

Χᾶ, πέτυχε ἡ τιμωρία. Λοιπὸν ἐμπρός. Χτυποῦσαν τὴ γροθιά μὲς στὴ φούχτα καὶ λέγαν : Ἡ Ἐλ—θί—ρα ἀ—γ—α—πᾶ τ' ἀ—γὸ—ρια.

—Ψέματα ! Ψέματα !

—Ναί. Μᾶς ἀγαπᾶς.

—Σᾶς μισῶ. Ναί σᾶς μισῶ. Φτοῦ, νὰ μοῦ χαθῆτε.

Ἔσκυψε καὶ τοὺς ἔφτυσε.

—Τότε, γιατί παίζεις μαζί μας ; Γιατί δὲν πᾶς μὲ τὰ κοριτσάκια, νὰ παίξεις κόκκλες ;

Τὶ νὰ τοὺς πεῖ ;

—Μᾶς ἀγαπᾶς. Δὲν κάνεις δίχως μας.

Καὶ δόστου πάλι τὸ κόρο : Ἡ Ἐλθίρα ἀγαπᾷ τ' ἀγόρια.

Βούρκωσαν τὰ μάτια τῆς. Τῆς ἦρθε νὰ ριχτεῖ ἀπὸ τὸ μπαλκόνι. Ἔτσι γιὰ πείσμα· γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ· νὰ τοὺς τιμωρήσει... Ἔσκυψε.. Θὰ τὸ μετανοιώσουν, θὰ κλάψουν γι αὐτή...? Ἦταν ἄξια νὰ τὸ κάνει. Ἔσκυψε ἀκόμα πιὸ πολύ... καὶ τότε, εἶδε νὰ ξεπροβάλλει μέσα ἀπὸ τὸ ζωφόρτι τοῦ σπιτιοῦ τους, ἓνα παράξενο πρᾶμα... (ἔτσι σκυφτὴ ἀπόμεινε νὰ τὸ κοιτᾷ)...μακρόλυγγο, ἴδιο ἀκρίδα, κακοντυμένο, ἓνα παιδί, ποῦ ἀντροφέρνει. Τὰ μεριά γερά κι ἀδύνατα, σάν ἀτάιστο ἄλογο, τὰ μαλιά ἄνω κάτω, τὸ πετσὶ χλωμοσκότεινο.

Τὸ παράξενο πρᾶμα, προχώρησε κατὰ πάνω στοὺς θασανιστές της, μὰ πρὶν τοὺς σιμῶσει στάθηκε καὶ τοὺς φώναξε :

—Γιατί μωρέ, βρίζετε τὴ γειτονοπούλα;

Τ' ἀγόρια τὸν κοίταζαν ἀναυδα. Ξάφνου τὸν ἀναγνώρισαν.

—Πῶς ξεπρόβαλες ; Ποῦ κρυθόσουνα τόσον καιρὸ ; Κι ἔπειτα τί ἀνακατῶνεσαι, ἐσὺ μωρέ Ζιζάνιο στὶς δουλειές μας ;

—Τί ἀνακατῶνομαι ; Τώρα θὰ δῆτε. Καὶ ἀνασκουμπώθηκε. Τότε ὅλοι πῆσαν πάνω του.

—Οὐ κακό, ἔκανε κι ἡ Μαριγῶ ἀπὸ τὸ μπαλκόνι. Ἡ μάνα του νὰ τρέμει μὴν τὸ δοῦν κι αὐτὸ νὰ δημιουργεῖ ἐπισηδία.

Ὡστόσο ὅλα τὰ παιδιὰ εἶχαν γίνεῖ ἓνα κουβάρι. Ὁ καυγᾶς ἀναψε σὺν πυροτέχνημα. Ξέραν πῶς ἀπὸ πάνω τὸ κορίτσι τοὺς βλέπει. Καὶ τὸ κορίτσι, σκυφτό, ξαναμμένο, μὲ τὰ μαλιὰ κρεμασμένα στὰ μάγουλα, ἐνοιώθει τὴν καρδιά του μιά νὰ χτυπᾶ, μιά νὰ σταματᾶ. Τρέμει. Ἀπὸ φούρκα...ἀπὸ μῖσος. Μπᾶ, ἔτσι ὁμορφο εἶναι τὸ μῖσος ; Ἡ μήπως, αὐτὸ ποὺ λέγαν τ' ἀγόρια, νάναι ἀληθινὸ ; . . . Νὰ τὰ ἀγαπᾶ, τὰ παλιοαγόρια, ποὺ τώρα γιὰ τὸ χατήρι της πολεμοῦν ;.....

"Ὁχι. Ποτέ. Ἀπόμενε μὲ τὸ στόμα μισάνοιχτο....

Τ' ἀγόρια ἀπὸ ὥρα δὲν τὴν ἔχουν πιά στὸ νοῦ τους. Καυγαδίζουν μόνο γιὰ τὸ γούστο τοῦ καυγᾶ. Μόνο γιὰ τὸ γούστο. "Ὁχι γιὰ τίς Ἐλθίρες, ποὺ τὰ κοιτάζουν καὶ τρέμουν....

Ἀρπαγμένα δυὸ δυὸ, καὶ τρία καὶ τέσσερα χτυπιοῦνται ἀλύπητα, κλωτσοκοποῦν, δαγκώνονται, κυλοῦν μὲς στὰ χῶματα, ὀρμοῦν, πέφτουν, σηκώνονται, γδέρνονται, μάτωσαν κι ἅμα πιά ἡ ἀγορίστικη ἀψάδα τοὺς ξεθύμανε, ἀδερφωμένα συζητοῦν γιὰ πόσες δώσαν καὶ πόσες φάγαν. Ἐπειτα παίρνουν δρόμο δυὸ δυὸ, τρία καὶ τέσσερα μαζί, παρέες παρέες, χειρονομώντας καὶ ὀλοένα λέγοντας....

Μπροστὰ στὸ σπίτι ἀπόμεινε μόνο τὸ Ζιζάνιο κατακουρελιασμένο. Τότε ἦσυχά ἦσυχά, κάθησε στὸ σκαλί τοῦ πεζοδρόμιου καὶ ἀναρουφώντας τὴ μύτη του, ἄρχισε νὰ νοσηλεύεται. Ἐγλυψε ἓνα ἓνα ὅλα τὰ γδαρσίματα—τὸ σουλούφι του, φυτῆλι στὸν ἰδρώτα πέφτει μὲς στὰ μάτια του—τὸ διώχνει μ' ἓνα τίναγμα τοῦ κεφαλοῦ κι αὐτὸ πάλι πέφτει—ἔπειτα ἔσκισε μιά λωρίδα ἀπὸ τὸ μανίκι τοῦ ποκαμινοῦ ποὺ κρεμόταν ἀνοιγμένο στὰ δύο ἴσαμε τὴ μασχάλη, καὶ τύληξε προσηχτικά τὸ γόνατο. Ἀμέσως μάτωσε τὸ πανί.... Κοντοανασαινεὶ τὸ ἀδύνατο στήθος....

Ἀπὸ πάνω, ἡ Ἐλθίρα πάντα σκυφτή, τὸν παρακολουθᾶ. Τὰ ψιχαλωτὰ μάτια της γίνανε μαύρα, ἀνάμεσα στὶς δυὸ κουρτίνες τὰ μαλιὰ ποὺ τῆς χαϊδεύουν τὰ μάγουλα.

—Ποῖ εἶναι αὐτὸ τὸ παιδάκι ; ρωτᾶ σιγανὰ τὴ Μαριγῶ.

—Τὸ Ζιζάνιο ; Δέν εἶναι παιδάκι, κόρη μου, εἶναι κοτζᾶ παλληκάρι. Ἡ μάνα του τὸ ντύνει ἔτσι ἀπὸ φόβο μὴν τῆς τὸ πάρουν. Γιατί κι αὐτὸ ἀπὸ καιρὸ θάπρεπε νὰ θρίσκειται ἐκεῖ ποὺ εἶναι ὁ πατέρας του. Καταλαβαίνει εἶναι ἐχθρός, (γιὰ νὰ πεῖ «ἐχθρός» χαμῆλωσε τὴ φωνή). Μόλις πατήσουν τὰ δεκαεφτά, τοὺς μαζώνουν. Γι' αὐτὸ τὸ ντύνει σὰ μωρὸ καὶ τὸ κρύβει....Μὰ ὅτι καὶ νὰ κάνει ἡ δύστυχη, κι αὐτῆνῆς θὰ τῆς τὸ πάρουν....θὰ τῆς τὸ πάρουν...."Ἐλεγε καὶ βαρουστέναζε.

Μεμιάς, ἡ Ἐλθίρα ξερίζωσε τὸν πλατύφυλλο βασιλικὸ ἀπὸ τὸ βαρελάκι καὶ τοῦ τὸν τίναξε κατακέφαλα.

—Μή ! Τί κάνεις κόρη μου....

—Τὸν λυπᾶμαι, θειά, τὸν λυπᾶμαι.

Δίχως νὰ σηκῶσει κεφάλι, τὸ Ζιζάνιο ἄδραξε τὸ ξεριζωμένο δεντρί κι ἔτσι ὅπως ἦταν, μὲ τίς ρίζες φορτωμένες χῶματα, τὸ ἔτριψε στὴν ἰδρωμένη του μούρη.

Ἡ γειτονιά μοσκοβόλησε ὀλάκερη.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΠΙΣΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΜΑΣ

«Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους
κειμένη». Ματθ Ε, 14.

Ἡ «Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας» τοῦ κ. Α. Καμπάνη εἶν' ἓνα βιβλίο ποῦ ἐκδίδεται καὶ ξαναεκδίδεται, καὶ ἡ τελευταία, ἡ πέμπτη, ἔκδοσή του (1948) εἶναι «συμπληρωμένη». Ὑποτίθεται πὼς κάθε τῆς νέα ἔκδοσις εἶναι καλύτερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη, καὶ ἡ τελευταία πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἄριστη. Ὑποτίθεται ἀκόμα πὼς μιὰ Ἱστορία τῆς Λογοτεχνίας μας, ποῦ ἀριθμεῖ μάλιστα πέντε ἔκδόσεις, θὰ δίνει μιὰ καθαρὴ, πιστὴ, ἀντικειμενικὴ καὶ σίγουρη εἰκόνα τῆς λογοτεχνίας μας, ἰδιαίτερα ὅταν ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας γραμμὴ τῆς Εἰσαγωγῆς διακηρῦττει πὼς «ἀποβλέπει στὴν κατάταξι, καὶ τὴν ἀξιολόγησι, τῶν πεζῶν καὶ ἐμμέτρων ἔργων, ποῦ παρουσιάζουν κάποιο ἐνδιαφέρον μικρὸ ἢ μεγάλον (λογοτεχνικὸ κυρίως), στὴ ροὴ τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου». Κι ὅταν τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ 435 μεγάλες σελίδες υποτίθεται πὼς δὲν ἔχει παραλείψει οὐσιαστικὰς — οὔτε κἀν λεπτομερειακὰς, γιὰ μιὰ λογοτεχνία ποῦ «εἶναι δυστυχῶς φτωχὴ», ὅπως συμπερασματικὰ ἀποφαίνεται στὴν τελευταία σελίδα ὁ συγγραφέας, καὶ ποῦ «ὅμως πρέπει νὰ τὴν ἀγαποῦμε», ὅπως ὁ ἴδιος πάλι λέει. Κι ὅμως «Ἱστορία» ποῦ νὰ περιέχει περισσότερα λάθη, ἀνακρίθειες καὶ παραλείψεις, μεγαλύτερη σύγχυσις καὶ ἀκαταστασία, βιβλίο χωρὶς σύστημα, δίχως προσπάθεια κατάταξης καὶ σοβαρῆς ἀξιολόγησις, προπάντων χωρὶς ἀγάπη στὸ θέμα του, δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ θρεῖ ἄλλο. Μεγαλύτερη κακομεταχείρισις τῆς λογοτεχνίας μας δὲν ἔγινε ἀκόμη ἀπὸ κανένα.

Ὅτ' ἦταν ἀνιάρω νὰ πιάσουμε ἓνα ἓνα τὰ σημεῖα αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἐλέγξουμε ὅλα, ὡστόσο θὰ δώσουμε μερικὰ γιὰ νὰ δεῖξουμε τί πάσχει ἡ λογοτεχνία μας ἀπὸ τὸν ἄσποινδο «φίλο» τῆς κ. Α. Καμπάνη.

* * *

Μερικοὶ ἄνθρωποι ὅταν διαβάζουν ἓνα βιβλίο κρατοῦνε σημειώσεις — πληροφορίες, ἀποσπάσματα, δικὰς τους κρίσεις τῆς στιγμῆς — σὲ δελτάρια, γιὰ νὰ θυμοῦνται τὸ περιεχόμενον του σὲ μελλοντικὰς ἐργασίες των. Μὲ τὸν καιρὸ μαζεύονται τὰ δελτάρια αὐτὰ σὲ συρτάρια. Στὴ ροὴ ὅμως τοῦ χρόνου συμβαίνει νὰ μὴ θρῖσκουν πάντοτε δελτάρια τοῦ ἴδιου μεγέθους καὶ τῆς ἴδιας ποιότητος χαρτιοῦ, κ' ἔτσι ἄλλα εἶναι μικρὰ κι ἄλλα μεγάλα, ἄλλα πλατιά κι ἄλλα στενά, καὶ γιὰ ἐυκολία τὰ κατατάζουν ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τους. Συμβαίνει ἀκόμη κάποτε τὸ μολύβι ποῦ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ κρατήσουν τὰ σημειώματα αὐτὰ νὰ μὴν εἶναι ξυσμένο, καὶ ποῦ νὰ τρέχουν τώρα νὰ τὸ ξύσουν. Ἀφήνουν λοιπὸν τὸ δελτάριον τους μισογραμμένο ἢ κι ὀλότελον ἄγραφο, — τὸ παραθέτουν ὅμως μαζὶ μὲ τ' ἄλλα. Ὅταν κάποτε τὰ βγάλουν ἀπὸ τὸ συρτάρι γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν, θρῖσκουν πὼς μερικὰ κιτρίνισαν ἀπὸ τὴν πολυκαιρία καὶ τὰ γράμματά τους ξεθώρρισαν καὶ δὲ διαβάζονται, —καὶ τί νὰ κάνουν; Προσθέτουν κι' ἀφαιροῦν κατ' εἰκασίαν ἀπάνω στὰ δελτάρια. Ἐσφικὰ ὅμως φυσεῖ ἕνας ἀνεμὸς δυνατὸς καὶ παίρνει τὰ χαρτιά, τὰ σκορπίζει σ' ὄλον τὸ δωμάτιον κ' ἔξω στὴν αὐλὴ ἢ τὰ στριφογυρίζει σὰ χαρταετοὺς ποῦ κόπηκε τὸ σκοινὶ τους. Μαζεύει λοιπὸν ὅσα μπορεῖ νὰ μαζέψει ὁ ἐρασιεστὴς ἐξοργισμένος, τὰ κατατάζει ὅπως ὅπως ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποιότητα τοῦ χαρτιοῦ, ἀνοίγει κ' ἓνα ἄλλο συρτάρι κι ἀρπάει μιὰ χούφτα δελτάρια κι ἀπ' ἐκεῖ γραμμένα κι ἄγραφα, προσθέτει κι ὅτι πῆρε τ' ἀφτί του ἀπ' ἐδῶ κι ἀπ' ἐκεῖ, τὰ πασπαλίζει μ' ἓνα τσουβάλι ἀποσιωπητικὰ καὶ θαυμαστικὰ, τὰ χωρίζει σὲ κεφάλαια, καὶ τὰ στέλνει στὸ τυπογραφεῖον. Ἔτσι γενεῖται ἓνα περισπούδαστον βιβλίο, ποῦ μπορεῖ νὰ λέγεται καὶ «Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας».

Αὐτὴ τὴν ἐντύπωσιν τῆς προχειρογραφίας δίνει τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ κ. Καμπάνη. Καὶ δυστυχῶς δὲν εἶναι τὸ μόνο του μειονέκτημα. Γιατὶ ἐνῶ ξανάρχεται μὲ ἀξιώσεις μεγάλες: νὰ δώσει τὴν εἰκόνα τῆς πορείας τῆς νέας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας τελικὰ καὶ ὀριστικὰ, ὕστερα ἀπὸ 25 σχεδὸν χρόνων προσπάθειες τοῦ συγγραφέα πάνω στὸ ἴδιο θέμα (ἢ πρώτη ἔκδοσις στὸ Κάιρο

1925), στην πραγματικότητα όμως αποτελεί κατάφωρη δυσφήμιση της λογοτεχνίας μας και την πιο παραπειστική εικόνα της.

Τό εἶθλο αὐτό εἶναι μιὰ ἀπόπειρα χρονολογικῆς καὶ εἰδολογικῆς ἐξέτασης τῆς νέας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τὸ 1000 π.Χ. περίπου ὡς τὸ 1947. Ἄλλὰ τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν κρατιέται αὐστηρά, γιὰτὶ καὶ ἡ χρονολογικὴ σειρά καὶ τὰ λογοτεχνικά εἶδη ἀνακατεύονται συχνὰ μὲ πολλὰ ἀμέλεια καὶ χωρὶς «ἀποχρῶντα λόγον», καὶ τὰ διάφορα τμήματα τοῦ κάθε κεφαλαίου δὲν ἐνώνονται ὀργανικά ἀναμεταξύ τους, ἀλλὰ συχνὰ τὸ ἓνα ἀκολουθεῖ τὸ ἄλλο χωρὶς καμιά σχέση ἢ προειδοποίηση, καὶ, τέλος, ἡ ἐξέταση μερικῶν λογοτεχνικῶν εἰδῶν καὶ πάρα πολλῶν συγγραφέων παραλείπεται. Ἡ διάσπαση τῆς συνοχῆς εἶναι τὸ πρῶτο πού χτυπάει ἀμέσως. Κι αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἔνεκα τοῦ πρόχειρου τρόπου ἐργασίας τοῦ συγγραφέα καὶ γιὰτὶ τὸ εἶθλο εἶναι στὸ μεγαλύτερό του μέρος ἀπλὴ ἀνατύπωση τῆς προηγούμενης ἔκδοσης μὲ μερικές προσθαφαιρέσεις, τόσο ἀπρόσχετα κατωμένες ὅμως, ὥστε ἡ σύγχυση μεγαλώνει ἀκόμη περισσότερο. Στὴν προηγούμενη π.χ. ἔκδοση ὑπῆρχαν μικρότεροι τίτλοι στὸ περιθώριο τῶν σελίδων, πού σὲ προειδοποιούσαν τοῦλάχιστο γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ θέματος. Στὴν τελευταία ὅμως ἔκδοση οἱ τίτλοι αὐτοὶ ἀφαιρέθηκαν, κ' ἔτσι περνᾷς ἀπροειδοποίητος ξαφνικά ἀπὸ τὸ ἓνα πρόσωπο στὸ ἄλλο, ἀπὸ τὸ ἓνα ζήτημα στὸ ἄλλο.

Π.χ. στὴν τελευταία γραμμὴ τῆς σ. 28 διαβάζουμε: «Κατὰ τοὺς εἰσαγωγικούς στίχους τοῦ διδακτικοῦ αὐτοῦ ὑπογραμμίζουμε ἐμεῖς] πονήματος, πού βασίζεται» κτλ. Ἄλλὰ ποῖο εἶναι τὸ «διδακτικὸ αὐτὸ πόνημα» δὲ μᾶς λέει, καὶ φυσικά κάθε ἓνας ὑποθέτει πὼς πρόκειται γιὰ τὸ ἀμέσως προηγούμενο πού ἐξετάζει ὁ κ. Κ., δηλ. τὸ «Ἀφήγησις περὶ τοῦ Πτωχολέοντος ἢ περὶ τοῦ φρονίμου Μουτζουκουρεμένου», πράμα πού δὲν εἶναι ὀρθὸ ὅμως, γιὰτὶ πρόκειται γιὰ τὸν «Σπανέα».

Στὴ σ. 313 λίγο κάτω ἀπὸ τὸ μέσο γράφει: «Ὁ Ν. Ἐπισκοπόπουλος λ. χ. δὲν ἔγραψε κανένα ἠθογραφικὸ διήγημα». Τὸ λ. χ. αὐτὸ προϋποθέτει πὼς προηγήθηκαν μερικές παρατηρήσεις γιὰ τὸ ἠθογραφικὸ διήγημα, στὸ ὁποῖο σὰν ἀντίδραση ἔρχεται κάτι ἄλλο, λ.χ. τὸ ἔργο τοῦ Ἐπισκοπόπουλου. Ἄλλὰ τέτοιο πράμα δὲν ὑπάρχει ἐδῶ. Εἶναι ἀλήθεια ὅμως πὼς στὴν προηγούμενη ἔκδοση σ. 298—299 ὑπῆρχε ἓνα μεγάλο ἀπόσπασμα τοῦ Ροῖδη ἐναντία στὴν ἠθογραφία, πού τὸ ἔκλειε ὁ κ. Κ. μὲ τὰ λόγια αὐτά: «Υπῆρχαν ὅμως καὶ ἄλλοι πού ἀντιπαθούσαν τὴν ἀγροτικὴ ἠθογραφία. Ὁ Ν. Ἐπισκοπόπουλος δὲν ἔγραψε κανένα ἠθογραφικὸ διήγημα». Ἀφαιρέθηκε ὅμως περισσότερο ἀπὸ μιὰ σελίδα μὲ δλόκληρο τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ροῖδη καὶ τὴν ἀντιθετικὴ φράση τοῦ κ. Καμπάνη, κ' ἔτσι ἔμεινε ὁ Ἐπισκοπόπουλος μ' ἓνα λ. χ. ξεκρέμαστο.

Στὸ μέσο περίπου τῆς σ. 351, ἀρχὴ τῆς τρίτης παραγράφου, διαβάζουμε: «Σατιρικό καὶ λιβελλογραφικὸ ἦταν τὸ χαωτικὸ τάλαντο τοῦ πρώτου,» κτλ. Ψάχνεις νὰ θρεῖς αὐτὸ τὸ «πρῶτο» καὶ βρίσκεις στὴν προηγούμενη παράγραφο: «Βιβλία μεγαλοϊδεατικά, ὅπως λ.χ. τοῦ Δημήτριου Ἀναστασοπούλου τοῦ Ἀθηναίου, (.....), τοῦ Ν. Καζάζη, τοῦ Περικλῆ Γιαννόπουλου, (.....), τοῦ Ι. Δραγούμη» κτλ., καὶ θέβαια συμπεραίνει πὼς πρόκειται γιὰ τὸν Ἀναστασόπουλο. Δυστυχῶς ὅμως ὁ κ. Καμπάνης ἔννοεῖ τὸν Περικλῆ Γιαννόπουλο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς δυὸ ἐπόμενες σελίδες πού τὸ ἀφιερώνει. Τώρα, πὼς ὁ τρίτος ἔγινε πρῶτος, θὰ μείνει μυστήριον στὸν ἀναγνώστη, ἀν δὲν ἀνοίξει τὴν προηγούμενη ἔκδοση στὴ σ. 336, πού ἡ τελευταία τῆς παραγράφου ἀρχίζει μὲ τὴν πρόταση πού ἀναφέραμε στὴν ἀρχή, ἀλλὰ πρὶν ἀπ' αὐτὴ ὑπάρχει ἡ πρόταση: «Ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος καὶ ὁ Ι. Δραγούμης γύρευαν νὰ δώσουν νεο περιεχόμενο στὸν Ἑλληνικὸ πατριωτισμό,» πού στὴ νέα ἔκδοση ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν πρόταση: «Ἐπρεπε νὰ δοθῆ περιεχόμενο στὸν Ἑλληνικὸ πατριωτισμό».

Ἄλλὰ γιὰτὶ πᾶμε τόσο μακριά; Στὴν πρώτη κιόλας σελίδα τῆς Εἰσαγωγῆς στὸ τέλος τῆς τέταρτης παραγράφου διαβάζουμε: «Αὐτὸν τὸ διαφορισμὸ θέλησε νὰ ἐκφράσῃ ὁ Hoffmann μὲ νέα διαίρεσι τῶν διαλέκτων εἰς τρεῖς ομάδες: Τὴν Ἀχαϊκὴν, τὴν Ἰωνικὴν, τὴ Δωρικὴν — καὶ μὲ τὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς πρώτης ομάδος σὲ Ἰωνικὴ καὶ Ἀττικὴν, τῆς δευτέρας σ' Αἰολικὴν καὶ Ἀχαϊκὴν, καὶ τῆς τρίτης σὲ καθαυτὸ Δωρικὴν καὶ Βορειοδυτικὴν.» Τώρα, πὼς ἡ πρώτη ὁ-

μάδα, δηλ. ἡ Ἀχαϊκή, γέννησε τὴν Ἰωνική καὶ Ἀττική, καὶ ἡ δευτέρα, δηλ. ἡ Ἰωνική, γέννησε τὴν Αἰολική καὶ τὴν Ἀχαϊκή, ἕνας Θεὸς μονάχα τὸ ξέρει! Σίγουρα ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἀριθμητικὴν δὲν ἔχει καλὰς σχέσεις ὁ κ. Καμπάνης.

Στὴν ἀρχὴ τῆς σ. 309 γράφει γιὰ τὸν Ξενόπουλο: «Μὲ τὴ «Μαργαρίτα Στέφα» πού δημοσιεύθηκε τὸ περιοδικὸ πού προαναφέραμε (1893) κέρδισε ἀμέσως τὴ θέσι του στὰ ἑλληνικὰ γράμματα». Ψάχνεις νὰ θρῆεις τὸ περιοδικὸ πού «προανάφερε» ὁ κ. Κ. καὶ δὲ θρῆσκεις κανένα. Στὴν προηγούμενη ὅμως ἔκδοσι σ. 294 εἶχε ἀμέσως πρωτότερα τὴ φράση «Ἀρχισυντάκτης τῆς «Φιλολογικῆς Ἑστίας» κτλ.», πού τὴν ἀφαίρεσε.

Στὶς σ. 315—316 γράφει συνοψίζοντας τὸ «Στὸ Σκοτάδι» τοῦ Κ. Χατζόπουλου: «Ὁ Σταύρος εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ πληγὴ πού ὀλοένα χειροτερεύει. Τὸν περιποιεῖται ἡ γυναῖκα του, πού βοηθαίει οἰκονομικῶς τὸ δυστυχημένο ἀντρόγυνο, μὰ μέρη ρίχνεται τῆς Σταύραινας». Δηλαδή ἡ Σταύραινα ρίχνεται τῆς Σταύραινας! Ὁ παραλογισμὸς αὐτὸς διορθώνεται ἂν ἔχεις μπροστὰ σου καὶ τὴν προηγούμενη ἔκδοσι, ὅπου διαβάσεις στὸ μέσο τῆς τρίτης παραγράφου τῆς σ. 302 τὰ ἐπόμενα: «Τὸν περιποιεῖται ἡ γυναῖκα του, ἡ κατινεργάτισσα καὶ παραμάνη. Ἐνας φίλος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Ἀντώνης, πού βοηθαίει» κτλ.

Τυπογραφικὰ λάθη, θὰ πει κανεὶς; Μπορεῖ. Ὅμως στὰ «Παροράματα» τῆς σ. 435, ὅπου καταγράφονται τέτοια ἀσήμαντα λάθη ὅπως: «Στὴ σελ. 281 στ. 13 ἀντὶ ὡς ἕνα νὰ διαβαστῆ ὡς ἕνα», (ἀδιάφορο ἂν στὴ σ. 281 δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνα «ὡς ἕνα»! Παροράματα παροραμάτων ἔπρεπε νὰ προστεθοῦν!), δὲ διορθώνονται τὰ λάθη αὐτά. Παροράματα εἶναι, ἀλήθεια, καὶ λάθη, πού προέρχονται ὄχι ὅμως ἀπὸ τὸν τυπογράφου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ συγγραφέα κι ἀπὸ ἔλλειψη ἀγάπης στὸ θέμα του καὶ σεβασμοῦ στοὺς ἀναγνώστες του. Νὰ καὶ ἄλλα δείγματα:

Στὴ σ. 192 στὴν προτελευταία παράγραφο γράφει: «Ὁ Παπαδιαμάντης ἦταν κυριαρχημένος ἀπ' τὶς νεανικὲς τοῦ ἀναμνήσεις: Αὐτὲς τὶς ἀναμνήσεις πού ἀναζωογονοῦσε μὲ συχνὰ ταξίδια στὸ νησί του. Ἦταν ἕνας νοσταλγὸς τῆς Σκιάθου». Στὴ σ. 194 ἐπαναλαβαίνει σχεδὸν μὲ τὶς ἴδιες λέξεις τὰ ἴδια πράγματα ἀλλὰ μὲ ἄλλη ἐκδοχὴ γιὰ τὰ ταξίδια τοῦ Παπαδιαμάντη: «Τὰ Σκιαθίτικα ἠθρογραφήματα τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι λυρικὲς τὶς περισσότερες φορές ἀναμνήσεις τοῦ νεανικοῦ του βίου στὸ νησί. Ἀναμνήσεις πού ζυπνοῦσαν, καὶ πού συμπλήρωναν μερικὰ — στὴ χάση καὶ στὴ φέξη — ταξίδια τοῦ νοσταλγοῦ στὴν πατρίδα». Τί νὰ πιστέψουμε γιὰ τὰ ταξίδια τοῦ Παπαδιαμάντη; Πήγαινε «συχνὰ» ἢ «στὴ χάση καὶ στὴ φέξη» στὴ Σκιάθο;

Κάποτε στὴν ἀνατύπωσι μένουν καὶ τὰ λάθη τῆς προηγούμενης ἔκδοσης, (ὅπως τὸ προηγούμενο πού ἦταν καὶ στὶς σ. 185 καὶ 186 τῆς τέταρτης ἔκδοσης). Ἀκατανόητος π.χ. γίνεται ὁ στίχος τοῦ Σολωμοῦ ἀπὸ τὸ «Πόρφυρα»: «Κατὰ τὸν κάτασπρο λαμπρὸ πού λάμπει ὡσάν τὸν κύκνο», πού καὶ στὴν προηγούμενη (σ. 146) καὶ στὴν τελευταία ἔκδοσι (σ. 152) τυπώθηκε: «Κατὰ τὸν κάτασπρο λαμπρὸ πού λάμπει ὡσάν τὸν κύκνο.»

Πολλὲς φορές γράφει, πὼς γιὰ τὸν τάδε συγγραφέα: «θὰ μιλήσουμε ἀλλοῦ» ἢ «θὰ μιλήσουμε καὶ σ' ἄλλο κεφάλαιο», ἀλλὰ συχνὰ ξεχνᾷ (ἢ παραλείπει σκόπιμα;) νὰ γράφει τίποτε ἄλλο.

Ὅσο μικρὰ κι ἂν φαίνονται τὰ λάθη αὐτά (καὶ δὲν εἶναι τὰ μόνα ὁ κατάλογος θὰ παραμάκραινε ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ τὰ καταγράψει ὅλα.), ὅμως εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς προχειρογραφίας τοῦ συγγραφέα. «Ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα».

Ἀλλὰ τὰ σοβαρώτερα μειονεχτήματα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι ἄλλα: ἡ ἔλλειψη κάθε σχεδίου καὶ συστήματος στὴ συγγραφὴ, ἡ ἔλλειψη γενικῶν καὶ καθαρὰ καθορισμένων ἀρχῶν πού νὰ δείχνουν τὸ χαρακτῆρα τῆς «φωχίης», κατὰ τὸ συγγραφέα, λογοτεχνίας μας, ἡ ἔλλειψη ἀγάπης στὸ θέμα του, ἡ ἄνιση ἐξέτασι, ἡ παράλειψη ἑσσικῶν πληροφοριῶν καὶ γεγονότων, ἡ ἔλλειψη ἀντικειμενικότητος καὶ καλῆς πίστεως. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μάθει ἀπὸ τοῦ ξεκίνησε ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, τί κληρονόμησε — ἂν κληρονόμησε — ἀπὸ τὴν προηγούμενη παράδοσι, ποιὲς ἐπιδράσεις δέχτηκε κι ὡς ποῖο βαθμὸ, ποιοὶ παράγοντες καθόριζαν τὴν πορεία τῆς στὴν κάθε περίοδο, ποιοὺς ὁ χαρακτῆρας τῆς κάθε περιόδου, καὶ τί ἀναμφίβολα ἀξίζει ἢ δὲν ἀξίζει — καὶ γιὰτί — ὁ κάθε συγγραφέας καὶ τὸ κάθε ἔργο πού εἶναι τὰ ἔργα τοῦ κάθε

συγγραφέα και ποιές οι πηγές για τη μελέτη του. 'Η «Μικρή Βιβλιογραφία», που σέ μερικά τμήματα παραθέτει ο κ. Κ. είναι όχι μόνο «μικρή» αλλά και πρόχειρη, και γι' αυτό σφαλερός οδηγός, αφού παραλείπονται όχι μόνο βοηθήματα αλλά συχνά και τὰ πιο χαρακτηριστικά ἔργα τοῦ κάθε συγγραφέα. Ὁ κ. Κ. πού συχνά κατηγορεῖ λογοτέχνες και ἱστοριογράφους πὼς δὲν ἔχει σύνθεση τὸ ἔργο τους, πρῶτος ὁ ἴδιος, πού θέλει νὰ εἶναι και ἱστορικός και λογοτέχνης, ἱστορικός τῆς λογοτεχνίας μας, δὲν ξέρει τί θὰ πει σύνθεση και σχέδιο και σύστημα ἱστορικής και λογοτεχνικής συγγραφῆς, ἢ τουλάχιστο δὲν τὰ ἐφαρμόζει στὸ ἔργο του. Θ' ἀναφέρω μερικά παραδείγματα:

Στὸ μέσο τῆς σ. 318 διακόπτοντας ἀπότομα τὴν ἐξέταση τοῦ ἔργου τοῦ Δ. Κόκκινου γράφει μιὰ μεγάλη παράγραφο πού ἀρχίζει ἔτσι: «Τὸ παράδειγμα τοῦ Ψυχάρη, πού ἀποφεύγει κάθε μεγάλη περίοδο ἀκολούθησαν οἱ περσιότεροι πεζογράφοι μας: Ἡ παρατατική [«παρατακτική», φαντάζομαι, θέλει νὰ πει] σύνταξις τῆς νέας Ἑλληνικῆς» κτλ., ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει τίποτε γιὰ τὸν Κόκκينو, ἀν ἀκολούθησε ἢ ὄχι «τὸ παράδειγμα τοῦ Ψυχάρη», ἔτσι πού φαίνεται ὀλόκληρα ἀσχετὴ ἢ παράγραφος αὐτή, γιατί ἀμέσως παρακάτω συνεχίζεται ἡ ἐξέταση τοῦ ἔργου τοῦ Κόκκινου χωρὶς καμιά πάλι ἔνδειξη πὼς μπῆκε μιὰ ὀλόκληρη παράγραφος γιὰ τὸ μακροπερίοδο στὴ νέα ἑλληνική. Βλέπε ὅμως και τὴν προηγούμενη ἔκδοση σ. 305.

Τὸ Δέκατο Ἐβδομο Κεφάλαιο «Ἡ ἀφηγηματικὴ παραγωγή» (σ. 297—329) ἀρχίζει με τὸν Ἐφταλιώτη και προχωρεῖ ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια με τὸν Θεοτόκη, Πετσάλη, Κ. Πολίτη και Α. Τερζάκη, ἀλλὰ στὸ τέλος τῆς σ. 326 και σχεδὸν σ' ὀλόκληρη τῆ σ. 327 προσπαθεῖ νὰ δώσει τις τάσεις τῆς πεζογραφίας ὕστερα ἀπὸ τὸ 1922, και μπορεῖ κανεὶς νὰ νομίσει πὼς τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι ἐπιλογος στὶς τελευταῖες προηγούμενες σελίδες. Μολταῦτα ὅσα γράφει ἐδῶ φαίνονται με τὴν ἀορισιτία και γενικότητά τους και σὰν πρόλογος και σ' ὅ,τι θ' ἀκολουθήσει, και περιμένουμε νὰ δοῦμε ποιὸι πεζογράφοι ἀκολουθοῦν αὐτὴ ἢ τὴν ἄλλη τάση — πνευματικὴ και πολιτικὴ. «Παραδόξως» ὅμως ἀφιερώνει μιὰ μιση σελίδα γιὰ τὸν Β. Δασκαλάκη μόνο, και κλείνει τὸ κεφάλαιο ἀπότομα. Νὰ ὑποθέσουμε πὼς ὁ Δασκαλάκης ἀντιπροσωπεύει ὅλες αὐτές τις συγκρούμενες τάσεις;

Τὸ τελευταῖο κεφάλαιο (σ. 368—411) ἀφιερωμένο στὰ «Τελευταῖα Χρόνια» (1935—1947) ἀρχίζει με τὴν πεζογραφία τοῦ Βενέζη, Μυριβήλη, Θεοτοκά, Καραγάτση, Κόντογλου, Κλ. Παράσχου, Τερζάκη, Μπεράτη, Καζαντζάκη, περνᾷ στὴν «Ὀδύσεια» τοῦ Καζαντζάκη, ξαφνικά παρεμβάλλει δυὸ λόγια γιὰ μερικά ποιήματα τοῦ Σικελιανοῦ, συνεχίζει με τὴν πεζογραφία τοῦ Πετσάλη, Ξαναπερνᾷ, ἀπροειδοποίητα πάλι, στὴ σύγχρονη ποιητικὴ παραγωγή, πού τὴ διακόπτει γιὰ νὰ μιλήσει γιὰ ἕνα πεζογράφημα τοῦ Γ. Φτέρη, πετιέται στὴν ποίηση τοῦ Α. Θέρου, Ξαναπιάνει τὴν πεζογραφία τοῦ Πρεβελάκη και μερικῶν ἄλλων, ἀναφέρει μερικά μελετήματα ποικίλου περιεχομένου και καταλήγει με τὸν ἀφορισμό: «Ἡ λογοτεχνία μας εἶναι φτωγὴ». Ἄν αὐτὸ λέγεται τάξη και σύστημα και σχέδιο και σύνθεση, κι' ἂν αὐτὸ εἶναι «κατάταξις και ἀξιολόγησις τῶν πεζῶν και ἐμμέτρων ἔργων» τῆς λογοτεχνίας μας, σίγουρα οἱ λέξεις αὐτές χάσανε ὀλόκληρα τὴν ἔννοιά τους.

Σοβαρότατο μειονέκτημα εἶναι ἡ παράλειψη τῆς ἐξέτασης τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, γενικά και εἰδικά, γιὰ τὸ ὅποιο ὁ κ. Κ. δὲ γράφει τίποτε, ἐχτός ἀπὸ λίγα λόγια γιὰ τὰ ἀκριτικά δημοτικά τραγούδια ἀπ' ἀφορμὴ τοῦ Ἐπους τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Κι ὅμως τὸ δημοτικὸ τραγούδι εἶναι ἀπὸ τις σημαντικώτερες δημιουργίες τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ και ἡ ἐπίδρασις του στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, στὴ λογοτεχνία ἰδιαίτερα, ἀνυπολόγιστη. Γιὰ τὴ νεοελληνικὴ κριτικὴ ἐλάχιστα και σκόρπια γράφει, μολονότι ἐρανίζεται ἀφθονα και ἀνεξέλεγκτα ἀπὸ τοὺς νεοελλήνες κριτικούς. Δὲ γράφει τίποτε συστηματικὸ γιὰ τὰ περιοδικά, πού τόσο μεγάλο ρόλο παίζανε στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδας. Παραλείπει — ὄχι νὰ ἐξετάσει με λεπτομέρειες ἀλλὰ — και ν' ἀναφέρει καν πέρα πολλοὺς λογοτέχνες και τῶν παλαιότερων ἐποχῶν προπάντων ὅμως τῶν τελευταίων σαραντα χρόνων, κι ὄχι νὰ πείσει ἀσημαντους. Ἐδῶ πού θρῖσκουμαι δὲ μπορῶ νὰ δῶσω συμπληρωμένο κατάλογο, γιατί δὲν ἔχω ὄλα τὰ βιβλία μου γιὰ νὰ ἐλέγξω και νὰ συμπληρώσω τὴ μνήμη μου, ὡστόσο ἀναφέρω ὅσους θυμᾶμαι τώρα μόνο ἀπὸ τὰ τελευταῖα χρόνια:

Ἐχτός ἀπὸ τρεῖς-τέσσερις παραλείπονται ὅλες οἱ γυναῖκες — ἀληθινὸ πόλεμο σὰ νᾶστροε ὁ κ. Κ. ἐναντία τῶν Ἑλληνίδων πού γράφουν. Λεῖπουν: Εἰρήνη Ἀθηναία, Ἑλλη Ἀλεξίου (Δασκαλάκη), Μέλπω Ἀξιώτη, Ἀνθούλα Βαφοπούλου, Πηνελόπη Δέλτα, Ἰουλία Δραγούμη, Μαριέττα Ἑπτανησία, Διαλεχτή Ζευγώλη, Λιλή Ἰακωβίδη, Ἑλλη Λαμπριῆ, Κλεαρέτη Δίπλα Μαλάμου, Σοφία Μαυροειδῆ (Παπαδάκη), Μελισσάνθη, Ἀντιγόνη Μεταξά, Ρίτα Μπούμη, Λιλίκα Νάκου, Κατίνα Παῖζη, Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου, Νίκη Πέρδικα, Ἰουλία Περασάκη, Μαρία Π. Ράλλη, Μαρία Ρουσιᾶ, Αὐγή Σακαλή, Ἑλένη Σφόρωνου, Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη, καὶ ἄλλες. Τῆς Ἑλλη Θρούλου ἀναφέρεται ἀπόσπασμα γνώμης της γιὰ ἓνα θεατρικὸ ἔργο, ὄχι ὅμως κι ἂν ἔγραφε βιβλία. Ἄλλες ἀναφέρονται ὡς ὀνόματα μόνο χωρὶς καμιά ἐξέταση τοῦ ἔργου των.

Ἀπὸ τοὺς ἄντρες παραλείπονται: Τ. Ἀθανασιάδης, Λ. Ἀλεξίου, Γ. Ἄμποι, Τ. Ἀνθίας, Δ. Ἀντωνίου, Α. Ἀργῆς, Ἀρκάδιο, Π. Ἀφθονιάς, Π. Βαλδασερίδης, Κ. Βελμύρας, Γ. Βουγιουκλάκης, Α. Βουσοῦνης, Ν. Βραχίμης, Ν. Βρεττάκος, Χρ. Γαλατόπουλος, Α. Γιαλλούρης, Α. Γιαννίδης, Ἄλκ. Γιαννόπουλος, Φ. Γιοφύλλης, Π. Γενετός, Σ. Γρανίτας, Γ. Γρηγόρης, Β. Δεδούσης, Γ. Δέλιος, Γ. Δενδρινός, Μ. Δημάκης, Δ. Δημητριάδης, Α. Δικταῖος, Α. Δόξας, Α. Δρίβας, Γιωσέφ Ἐλιγιά, Κ. Ἐμμανουήλ, Α. Ἐμπερικός, Μ. Ζώτος, Γ. Θεμέλης, Α. Ἰννίος, Α. Ἰντιάνος, Δ. Ἰωαννοπούλος, Μ. Κανελλῆς, Κ. Καραβίδας, Κ. Καρθαῖος, Θ. Κορνάρος, Στ. Κοσμάς (Πεντζίκης), Γ. Κοτζιούλας, Μ. Κράλης, Ν. Κρανιδιώτης, Α. Κυπρολέων, Ν. Λαπαθιώτης, Ο. Λάσκος, Χρ. Λεβάντας, Δ. Λιπέρης, Μ. Λουντέμης, Δ. Λυσιώτης, Α. Μαγγανάρης, Π. Μάγνη, Α. Μαμμέλης, Κλ. Μαρκίνας, Π. Μαυρέας, Β. Μιχαηλίδης, Ν. Χάγερ Μπουφίδης, Μ. Νικολαΐδης, Ν. Νικολαΐδης (ὁ Κύπριος), Θ. Νικολοῦδης, Θ. Ντόρρος, Στ. Παναγιωτόπουλος, Ν. Παπαγεωργίου, Μ. Παπανικολάου, Ν. Παππάς, Κ. Παρορίτης, Α. Περνάρος, Μ. Πετρίδης, Γ. Πιερίδης, Θ. Πιερίδης, Π. Πικρός, Ν. Προεστόπουλος, Ι. Ραφτόπουλος, Γ. Ρίτσος, Μ. Ροδάς, Γ. Σαραντάρης, Γ. Σκαρίμπας, Μ. Σκουλούδης (Κουρήτης), Π. Σπανδωνίδης, Γ. Σπαταλάς, Θρ. Σταύρου, Γ. Σφακιανάκης, Π. Ταγκόπουλος, Α. Τροπαϊάτης, Στ. Τσίρκας, Γ. Τσουκαλάς, Μ. Φιλήντας, Γ. Φιλίππου, Π. Φλώρος, Κ. Φριλίγγος, Κ. Χαλδαῖος (Σούκας), Α. Χατζιδάκης, Σ. Χονδρόπουλος, Κ. Χρυσάνθης, Δ. Ψαθάς, καὶ ἄλλοι. Ἀρκετῶν ἄλλων ἀναφέρει μόνο τὰ ὀνόματα, σὰ σὲ μνημονοχάρτι, κι ἂν ἄλλους παίρνει γνώμες χωρὶς ν' ἀναφέρει τὰ ἔργα των.

Μπορεῖ νὰ μὴν ἀξίζει τὸ ἔργο τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν κατὰ τὴ γνώμη τοῦ κ. Κ., — γνώμη πολὺ ἀμφισβητήσιμη, πού πρέπει ὡστόσο νὰ τὴν ἀποδεῖξει — ὅμως δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ πὼς ὑπάρχει τὸ ἔργο των, καλὸ ἢ κακὸ, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ ἀγνοήσει ὁ ἱστορικὸς τῆς λογοτεχνίας μας: νὰ τὸ ἀναφέρει καὶ ἂς τὸ κατακρίνει, αἰτιολογημένα ὅμως. Ὁ ἀδέκαστος καὶ ἀντικειμενικὸς ἱστορικὸς μῆς περιόδου καὶ μῆς σειρᾶς γεγονότων, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει συμπάθειες καὶ ἀντιπάθειες πολιτικές ἢ ἄλλες, ἢ τουλάχιστο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τις ἀφήνει νὰ τοῦ κλείουν τὰ μάτια, ὥστε νὰ μὴ θλέπει ὅσους καὶ ὅσα δὲν τοῦ ἀρέσουν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, κι ἄλλοι πού ἀσφαλῶς μοῦ διαφεύγουν τώρα, δούλεψαν τὴ λογοτεχνία μας, καλὰ ἢ κακὰ, μερικὸ ἀφιέρωσαν τὴ ζωὴ τους ὀλόκληρη στὴ δούλεψη της, σίγουρα πιὸ καρποφόρα ἀπὸ ἄλλους πού ἀναφέρονται στὸ βιβλίο αὐτό, καὶ ἡ παράλειψή τους, σκόπιμη ἢ μὴ, εἶναι πράξη ἀντιπνευματική, πού ἀλλοιώνει τὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας μας, ἀφαιρεῖ τὴν ἀκρίβεια, τὴν πληρότητα, τὴν ἀντικειμενικότητα, τὴν εὐσυνειδησία, τὴν καλὴ πίστη καὶ τὴν εἰλικρίνεια πού πρέπει νὰ ἔχει κάθε ἱστορικὴ συγγραφή. Ἡ παράλειψη λογοτεχνῶν ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς ἐπαρχίες, προπατῶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κύπρο, εἶναι πράξη καὶ ἀντιπνευματική καὶ ἀνεθνική. Ἀφιερώνει λιγώτερο ἀπὸ ἕξι σελίδες (51—57) γιὰ τὴ μεσαιωνικὴ κυπριακὴ λογοτεχνία μόνο, δηλαδὴ γιὰ τὸ Μαχαιρᾶ, Βουστρώνιο, Ἀσιζες καὶ ἐρωτικὰ τραγουδία, παραλείποντας ὅλα τ' ἄλλα ἔργα τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, τῆς τουρκοκρατίας καὶ τὰ νεώτερα κυπριακὰ, σάμπως νὰ ἐξαφανίστηκε ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τὴν Κύπρο! — καὶ μόλις ἀναφέρει τὸν Ἀλιθέρη, Κριναῖο, Ἀκρίτα καὶ Χουρμούζιο, χωρὶς ὅμως νὰ δηλώνει πὼς εἶναι Κύπριοι.

Παραλείπει ν' ἀναλύσει ἢ καὶ ν' ἀναφέρει μόνο σημαντικὰ ἔργα πολλῶν συγγραφέων, ἀποφεύγει νὰ δηλώσει κἀν πὼς ἀρκετοὶ ἔχουν ἀσχοληθεῖ μὲ διάφορα εἶδη τοῦ λόγου, καὶ γενικὰ ἢ ἐξέταση γίνεται ὄνισα καὶ πρόχειρα. Μὲ τὸ Μακρυγιάννη π.χ. ἔοφλᾷ μὲ δύο γραμμές, αὐτές: «Ἐκτενὴ Ἀπομνημο-

νεύματα έγραψε ο Μακρυγιάννης σέ ιδιότυπη ρουμειλιώτικη γλώσσα, (άλλου θά μιλήσουμε ιδιαίτέρως). Τά έξέδωκε ο Ι. Βλαχογιάννης». (σ. 290). Ψάχνεις νά βρεις «άλλου» στό βιβλίο κάτι «ιδιαιτέρως» γιά τόν Μακρυγιάννη, μάταια όμως. Γιά τόν 'Αλέξανδρο Σούτσο αφιερώνει περισσότερο από τέσσερις σελίδες (177—182) μέ όχτώ άποσπάσματά του, ενώ γιά τόν Κρυστάλλη μόλις δίνει μισή σελίδα (253) — ούτε λέξη γιά τά διηγήματα και τά λαογραφικά μελετήματά του — και γιά τόν Σικελιανό μόλις τρεις σελίδες (χωρισμένες σέ δυό δόσεις 270—272 και 390—391) άπ' τίς όποιες σχεδόν δυό είναι τρία άποσπάσματά του, — έχτός άν ο Σούτσος έχει μεγαλύτερη λογοτεχνική αξία γιά τόν κ. Καμπάνη παρά ο Κρυστάλλης κι ο Σικελιανός και άλλοι, γιά τούς όποιους αφιερώνει άκόμη λιγώτερο χώρο ή και δέν τούς αναφέρει διόλου. Δέν ξέρω άν αυτό λέγεται κριτική, ιστορική και συγγραφική εδουνειδησία, σίγουρα όμως είναι μιά παραπειστική εικόνα τής λογοτεχνίας μας.

Ίσως νά πεί ο κ. Κ. πώς δέν είχε χώρο γιά ν' άσχοληθεί μέ όλους τούς συγγραφείς και μέ όλα τά έργα των. Κι όμως 435 σελίδες είναι ύπεραρκετές γιά νά περιλάβουν τήν Ιστορία μιάς «φτωχής» — έτσι λέει ο ίδιος — λογοτεχνίας, πού τήν έκανε άκόμη πιό φτωχή ή άνάλητη προχειρογραφία τού συγγραφέα. Σίγουρα μπορούσε νά κερδηθεί πολυς χώρος γιά ουσιαστική εξέταση άπό τή φλύαρη «ανάλυση» — άν είναι «ανάλυση» ή κομματιαστή και πρόχειρη αναδιήγηση — τών ύποθέσεων παραδεύτερων έργων, κι άπό τήν άσκοπη άπεραντολογία γιά τó γλωσσικό ζήτημα, πού τó έξετάζει και τó ξαναξετάζει κάθε λίγο. Είναι όμως φανερό πώς τίς γλωσσικές του αντίληψεις θέλει νά προπαγανδίσει ο κ. Κ. γιά τή λεγόμενη «νεοδημοτική», και γι' αύτή τή μονάχα μάχεται σ' όλο τόν τό βιβλίο μέ κάθε θεμιτό κι άθεμιτό μέσο, μέ τήν κατ' έπίφαση έπιστημονική γνωμολογία, μέ τίς έξυπνάδες και μέ τίς παραποιήσεις κειμένων. Γιατί τί άλλο παρά παραποίηση κειμένων είναι ή κολοθωμένη παράθεση άποσπασμάτων άπό συγγραφείς ή άγωνιστές τής δημοτικής, άλλα μέ τήν όρθογραφία τού κ. Κ., δηλ. μέ τά -ις, -εας, μέ τίς ύπογεγραμμένες κλπ.; 'Απειρα είναι τά παραδείγματα. Αναφέρω ένα μόνο στή σ. 336, όπου μεταγράφεται γνώμη τού Τριανταφυλλίδη γιά τήν άπλοποίηση τής όρθογραφίας. Και τί άλλο παρά άχρηστη άπεραντολογία και έπίδειξη έπιστημονισμού είναι τρία κεφάλαια γιά τó γλωσσικό (σχεδόν όλόκληρο τό όγδοο 88—115, κι όλόκληρα τά δέκατο τέταρτο 205—223 και δέκατο όγδοο 329—337), όπου συμφύρονται ποικίλες άνεξέλεγκτες γνώμες και παραδείγματα τάχα άπ' άλλους λαούς (στό τελευταίο ιδιαίτερα), άλλα χωρίς καθαρές και τελικές άπόψεις; (Και γιά τó γλωσσικό ξαναγράφει, όταν μιλά σχεδόν γιά κάθε συγγραφέα — συχνότερα γιά νά τόν ύποτιμήσει μέ άποσιωπητικά και θαυμαστικά ειρωνείας.) Σίγουρα, τó γλωσσικό είναι σπουδαίο ζήτημα γιά τήν Ελλάδα, γιά τή λογοτεχνία τής ιδιαίτερα, όμως Ιστορώντας ένας τή νέα έλληνική λογοτεχνία θά πρέπει πρώτα νά δει τή λογοτεχνία άρτια, κ' έπειτα ν' άσχοληθεί άντικειμενικά γιά τó γλωσσικό, όσο μόνο σχετίζεται μέ τό κύριο θέμα του. Δέ θ' άπαγορέψει κανένας στόν κ. Κ. ή σ' όποιον άλλο νά έχει τίς γλωσσικές άπόψεις του, όμως και κανένας δέν άνέχεται τήν άπόκρυψη ή συσκότιση τής αλήθειας μέ παράλειψη ή παραποίηση Ιστορικών κειμένων και γεγονότων. Τών αντίθετων πρós τή δημοτική οί γνώμες εκθέτονται πλατιά και μέ πολλά κείμενα, ενώ στών δημοτικιστών τίς γνώμες και λίγος χώρος δίνεται, και έλλειπτικά και χωρίς συνοχή μπαίνουν ή και παραλείπονται όλότελα.

Όσο γιά τήν κριτική αξιολόγηση συγγραφών και έργων, ή σύγχιση και άβεβαιότητα είναι άκόμη μεγαλύτερη. Σχεδόν πούθεν δέν ύπάρχει ένας καλός λόγος, κι ούτε μπορεί νά καταλάβεις άν έπιτέλους αξίζει ή δέν αξίζει ένας λογοτέχνης ή ένα έργο, και γιατί. Παραθέτονται άνεξέλεγκτα οί πιό αντίθετες γνώμες άλλων (κ' έδω τά κείμενα έλλειπτικά και κολοθωμένα πάλι μέ θαυμαστικά κι άποσιωπητικά) τούτο μυρίζει και κείνο θρωμεί — άλλα μη περιμένεις άπό τόν κ. Κ. νά σοϋ πεί καθαρά, ίσια, σταράτα τή δική του γνώμη. Θά σοϋ άπαντήσει μ' άποσιωπητικά ειρωνείας, μ' έξυπνάδες φτηνές και μέ θαυμαστικά — σά ν' αύτοθαυμάζεται γιά τó «πνεύμα» του. Μη περιμένεις αίτιολογημένη κριτική καταξίωση, δικαιολογημένη άποψη, αδιάβλητο χαρακτηρισμό, ουσιαστικό περιεχόμενο.

«Όμως υπάρχει μιὰ ἀναμφισβήτητα καθαρὴ, προσωπικὴ, τελικὴ κρίση τοῦ κ. Κ. γιὰ τὴ λογοτεχνία μας, ποὺ ἐξηγεῖ καὶ τὸν περιφρονητικὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀσχολήθηκε γι' αὐτὴ: «ἡ λογοτεχνία μας εἶναι φτωχὴ», — γνώμη ποὺ τὴν ἐπαναλαμβάνει τρεῖς φορές στὴν τελευταία του σελίδα, λέει νὰ μᾶς ἐντυπωθεῖ καλὰ καὶ νὰ μὴ τὴν ξεχάσουμε. Καὶ συμπεραίνουμε πὼς γιὰ μιὰ τέτοια «φτωχὴ» λογοτεχνία, σίγουρα μιὰ τέτοια φτωχὴ, κακορίζικη καὶ μακοραμμένη ἱστορία ἀξίζει.

Μόνον ποὺ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι αὐτὴ — πρὸς λύπη τοῦ κ. Καμπάνη. Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἡ πρώτη στὸν κόσμο ἡ λογοτεχνία μας, ὅμως δὲν εἶναι καὶ ἡ τελευταία, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνεταί τὸ κλωτσοσκούφι τοῦ κάθε καλοθελητῆ, ποὺ τοῦ λείπει ἡ ἀγάπη, ἡ καλὴ πίστη καὶ ἡ ἀντικειμενικότητα. Στὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐπίπονης ζωῆς τῆς ἔχει νὰ ἐπιδεῖξει καὶ ἔργα καὶ συγγραφεῖς, ποὺ, ὅπως ἔγραφα κι' ἄλλοτε, «μποροῦν νὰ σταθοῦν ἀξία δίπλα στὶς σοβαρότερες κατακτήσεις τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας, — ὅσο κι' ἂν ἐμεῖς, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση ἑνὸς καταθλιπτικοῦ συναισθήματος κατωτερότητας, πολλές φορές νομίζουμε πὼς ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία δὲν ἔδωσε τίποτε ἀξιο. Μπορεῖ νὰ μὴν ἔδωσε ἀκόμη ΤΟ ΕΡΓΟ, τὸ μοναδικὸ ἔργο ποῦ θ' ἀντιπροσωπεύει καθολικὰ καὶ ἀξία τὸν ἑλληνικὸ λαό, ὅμως ΕΡΓΑ ἔδωσε ἀρκετὰ, ἔστω καὶ κάπως περιορισμένης ἔχτασης. Πάντα τὸ πιστεύα αὐτό, σήμερα ὅμως ποὺ θρῖσκουμαι σ' ἀμεσώτερη ἐπαφῇ μὲ τὴν ξένη πνευματικὴ ζωὴ καὶ τὴν παρακολουθῶ, ὅσο μπορῶ πιὸ ἄρτια, σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς, ἡ πίστη μου αὐτὴ δυναμῶς περισσότερο.

» Ἐχομε, βέβαια, καὶ φτωχὰ λογοτεχνήματα, — μάλιστα μπορεῖ νὰ εἶναι πάρα πολλὰ αὐτὰ —, ὅμως ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀξία ἐνὸς ἀνθρώπου κ' ἐνὸς λαοῦ δὲν κρίνεταί μόνον ἀπὸ τὰ κακὰ του ἔργα, ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὰ καλὰ του. Ἄν περιορίζομαστε μόνον στὴ στενὴ πρώτη ἀποψη, δὲν ξέρω ποιοῦ λαοῦ ἡ λογοτεχνία σήμερα θὰ μποροῦσε νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴν κατακραυγὴ μας, ποὺ δίκαια ὀρθώνεται, ἂν δοῦμε μόνον τὸ ἄπειρο πλῆθος τῶν μέτριων, τῶν κακῶν βιβλίων ποὺ ἀσταμάτητα παράγονται. Καὶ ἀναλογικὰ στὶς ἄλλες χῶρες ἡ παραγωγὴ φτωχῶν λογοτεχνικῶν ἔργων εἶναι πολὺ μεγαλύτερη παρὰ στὴν Ἑλλάδα. Κι' ὅμως δὲν τὶς καταδικάζουμε, δὲν ἀγνοοῦμε τὶς σύγχρονες ξένες λογοτεχνίες, γιὰτὶ — καὶ καλὰ κάνουμε — σταματοῦμε μὲ προσοχὴ καὶ σεβασμὸ στὰ μεγάλα κι' ἀξία ἔργα τους, ὅσο λίγα κι' ἂν εἶναι. Μόνον τῆ νεοελληνικῆς λογοτεχνίας τὴ σβύνουμε μὲ μιὰ μονοκοντυλιά! Κι' ὅμως, ἂν περιοριστοῦμε μονάχα στούς λογοτέχνες μας ποὺ ζοῦνε σήμερα, ποιητὲς καὶ πεζογράφους, νομίζω πὼς εὐκόλα μποροῦμε ν' ἀναφέρουμε εἴκοσι ὀνόματα, ποὺ θὰ τὸ θεωροῦσαν τιμὴ τους νὰ τὰ ἔχουν δικά τους οἱ ξένες λογοτεχνίες.

» Ἐμεῖς ὅμως, Πτωχοπρόδρομοι καὶ «κακανάρεστοι» (χρησιμοποιοῦ τὴ χαρακτηριστικὴ κ' ἐκφραστικὴ αὐτὴ κυπριακὴ λέξη γιὰ τοὺς ἀνικανοποίητους, ποὺ δὲν εὐχαριστιοῦνται μὲ τίποτε, ὅταν οἱ ἴδιοι δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τίποτε), γινόμαστε Ἡρόστρατοι κάθε καλοῦ καὶ ἀξιοῦ ποὺ στὴν ἐπίπονη ζωὴ τοῦ δημιουργεῖ ὁ ἄμοιρος λαός μας. Ἄλλὰ κι' ὅταν δὲν τὸ καταστρέφουμε, τὸ κακολογοῦμε ἢ τὸ ἀγνοοῦμε. Καὶ πιπιλίζουμε ἀχώνευτα τὰ ξένα, ἀξία καὶ ἀνάξια, τὰ προσκυνοῦμε ἀνεξέλεγκτα καὶ τ' ἀντιγράφουμε τυφλὰ». («Κυπριακὰ Γράμματα», ΙΓ', 161, Νοεμβρ. 1948, σ. 323).

Ἄλλὰ καὶ πραγματικὰ φτωχὴ νὰ ἦταν ἡ λογοτεχνία μας, φτωχὴ καὶ «τραχηλιμένη», ὅπως τὴν πιστεύει ὁ κ. Καμπάνης, δὲ δικαιολογεῖται νὰ γράφει ἕνας τόσο τσαπατσούλικα ἕνα ὄγκο σελίδων πρόχειρα συμπλημένων γιὰ νὰ τὴν ἐκθέσει. Μὰ ὁ κ. Κ. λέει: «Ἡ λογοτεχνία μας εἶναι φτωχὴ, ὅμως πρέπει νὰ τὴν ἀγαποῦμε». Ὁ Θεὸς νὰ φυλάει τὴ λογοτεχνία μας ἀπὸ τέτοιους «φίλους» τῆς! Κανένας δὲν κακομεταχειρίστηκε ἔτσι τὴ λογοτεχνία μας, ποτὲ δὲ δόθηκε πιὸ παραπειστικὴ, πιὸ σφαλερὴ εἰκόνα τῆς καὶ μὲ τρόπο χειρότερο.

Εἶναι ὅμως εὐτύχημα ποὺ οἱ λογοτέχνες μας δὲν περιμένουν τὸν κ. Καμπάνη γιὰ νὰ γράφει τὴν ἱστορία τῆς: τὴ γράφουν αὐτοί, τίμα κι' εὐσυνείδητα, μὲ τὸ ἔργο τους, μὲ τὸ μικρὸ, ἔστω, ἢ μεγάλο ἔργο τους, καὶ τὴν ἀνεβάζουν κάθε μέρα καὶ πιὸ ψηλά. Καὶ τὸ ἔργο τους ὕπαρχει, καὶ δὲ θρέθηκε ἀκόμα κανένας ἀρκετὰ δυνατὸς γιὰ νὰ τὸ διαγράψει τελεσίδικα ἀπὸ τὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ.

Ο ΚΥΠΡΙΟΣ ΛΟΓΙΟΣ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανὸς εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, μιὰ ἀπὸ τὶς ἐξοχώτερες καὶ φωτεινότερες μορφές τῆς Κύπρου κατὰ τὸν 18ο αἰῶνα. Μὲ τὴν πνευματικὴ παραγωγή καὶ δράση του στὸ Ἐξωτερικὸν — στὴν Ἰταλία καὶ τὴν Αὐστρία — τίμησε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα τὴν Κύπρο. Ἡ «Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς Νήσου Κύπρου» εἶναι ἡ σπουδαιότερη καὶ πολυτιμότερη πηγὴ γιὰ τὴν γνώση τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς μας ἱστορίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατία καὶ κατέχει μιὰ ξεχωριστὴ θέση στὴν Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας. (1) Τὸ ἔργο τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Κυπριανοῦ εἶναι ἰδιαίτερα ἀξιοθαύμαστο, ὅταν ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ἡ ἐποχὴ πού ἐξῆρε καὶ ἡ ἀμάθεια πού ἐπικρατοῦσε τότε στὸ νησί.

Τῆς σπουδαίας μορφῆς τοῦ Κυπριανοῦ δὲν ἔχουμε ἀκόμη ὀλοκληρωμένη βιογραφία. Οἱ πηγές μας λείπουν. Καὶ ὅσα βιογραφικὰ στοιχεῖα γνωρίζουμε, σταχυολογήθησαν ἀπ' ὅσα μέσα στὸ δικό του ἔργο μᾶς ἀναφέρει γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ὡς τώρα δὲν ξέρουμε ἀκόμη πότε ἀκριβῶς γεννήθηκε οὔτε πού καὶ πότε πέθανε. Τὰ ἴχνη του χάνονται μετὰ τὸ ἔτος 1798 (2).

Μὲ τὸ σημερινὸ μας σημείωμα φέρνομε σὲ φῶς μερικὰ ἄγνωστα ὡς τώρα στοιχεῖα τῆς ζωῆς τοῦ Κυπρίου ἱστοριογράφου, σχετικὰ μὲ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του καὶ ἰδιαίτερα τὸν τόπο καὶ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ Κυπριανὸς ὑπηρέτησε ἀπὸ τὰ 1794 ὡς τὰ 1798 ὡς προϊστάμενος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Τεργέστης. Ἀξίζει νὰ μιλήσουμε λίγα λόγια γιὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Τεργέστης, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ μερικοὶ Κύπριοι. Μὲ τὴν ἀριθμητικὴ τους αὐξηση καὶ τὴν οικονομικὴ τους πρόοδο στὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνα, οἱ Ἕλληνες τῆς πόλεως αὐτῆς θεώρησαν ἐπιτακτικὸ κατῆκον τοὺς, ὅπως ἔκαναν καὶ οἱ λοιποὶ ὁμογενεῖς τοῦ ἐξωτερικοῦ, νὰ σχηματίσουν κοινότητα καὶ νὰ ιδρῶσουν ἐκκλησία καὶ σχολή. Ἔτσι καὶ ἔγινε. Στις 20 Φεβρουαρίου 1751 ἡ Αὐτοκρατορίσσα Μαρία Θηρεσία ἔδωσε τὴν ἀδεία, καὶ τὴ συνδρομὴ τῆς ἀκόμα, γιὰ τὸ κτίσιμον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ Σχολῆς Τεργέστης. (3) Ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνας πού πῆγαν στὴν Βιέννη νὰ ἐνεργήσουν γιὰ τὴν ἀδεία ἀναφέρεται καὶ ὁ Κύπριος Πέτρος Κονιάλης. (4) Στὰ 1752 τὸ κτίριον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἦταν ἔτοιμον καὶ ἕνα χρόνον ὕστερα, στὰ 1753, ἔγιναν καὶ τὰ ἐγκαταστάσιμα αὐτῆς. Ἀλλὰ πολὺ γρηγορὰ οἱ Ἕλληνες τῆς Τεργέστης ἀντιμετώπισαν, ὅπως καὶ ἄλλοι, ἀξιώσεις καὶ ἐπεμβάσεις τῶν ἐκεῖ Σλαυορθοδόξων σὲ τέτοιον σημεῖον, ὥστε ἀναγκάστηκαν μετὰ πολλὰ χρόνια, στὰ 1781, νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν καὶ νὰ ἐνακτίσουν ἄλλη, δικὴ τους ἀποκλειστικὰ καὶ ἀνεξάρτητὴ ἐκκλησία. Μὲ νέα διαβήματα στὴν αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνηση ἔλαβαν ἀδεία στίς 9 Αὐγούστου 1782 νὰ κτίσουν ἄλλη.

Ἡ νέα ἐκκλησία θεμελιώθηκε στίς 19/30 Ἀπριλίου 1784 καὶ μετὰ τρία χρόνια, στίς 7/18 Φεβρουαρίου 1787 ἔγινε καὶ ἡ πρώτη λειτουργία. Λίγα χρόνια κατόπιν, στὰ 1794, πέθανε ὁ προϊστάμενος τῆς νέας Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας

(1) Κ. Σάβα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Β', Ἐνετία 1873, σελ. ρνε—ρνη.

(2) Λοῖζου Φιλίππου, Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας (1571—1878) τόμ. Β', ἐν Λευκωσίᾳ 1930, σελ. 111—117 (μὲ τὴν σχετικὴν ἐπιλογογραφίαν) — Τοῦ ἴδιου, Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανός, περίοδ. «Πάφος», χρονιά Β', σελ. 186—193, καὶ στίς «Διαλέξεις περὶ κορυφαίων Κυπρίων φιλοσόφων καὶ πεζογράφων, «Πάφος», 1937, σελ. 139—149. — Α. Ἰντιάνου (Κριτικὴ τῆς Δ' ἐκδόσεως τῆς Χρονολογικῆς Ἱστορίας τοῦ Κυπριανοῦ) «Κυπριακὰ Γράμματα» ἔτος Α', τεύχος 2, σελ. 59—62 (μὲ βιογραφικὰ στοιχεῖα) — Γ. Κόλια «Οἱ φιλελεύθερες ἰδέες τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Κυπριανοῦ», Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος 1935, Ἀθῆναι. — Κ. Χατζηψάλτη «Οἱ Ἐπίσκοποι Σαλαμίνος τοῦ 5ου αἰῶνος. Δύο ἑλληνικὰ κείμενα τῶν Πρακτικῶν τῆς Ζ' συνεδρίας τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Ἐφέσου», «Κυπριακὰ Σπουδαῖα» τόμος 10ος (πανηγυρικός) 1947, Λευκωσία, 1948 σελ. 59—68.

(3) Γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα Τεργέστης, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν σχολὴν τῆς, δεῦρ. Χρ. Φιλῆτα, Περὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Γραικῶν ἐν Τεργέστῃ, Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, τόμ. Ε', Ἀθῆναι 1900, σελ. 370—376. — Ἱεζεκιήλ Βελανιδιώτη, ἡ ἐν Τεργέστῃ Ἑλληνικὴ Κοινότης, «Νέα Σιών» τόμος 10ος, ἐν Ἱερουσαλὴμ, 1910, σελ. 373—384. — Τρύφ. Εὐαγγελίδη, ἡ Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1936, σελ. 489—500.

(4) Χρ. Φιλῆτα, Ἐ. ἄ. σελ. 372—3, ὁ Πέτρος Κονιάλης ἐοθήθη τὴν Κοινότητα νὰ κτίσει τὴν ἐκκλησίαν μὲ δάνειον καὶ, πολὺ πιθανόν, μὲ χρηματικὴ δωρεὰ του.

τῆς Τεργέστης, ὁ Συρναῖος Ἀρχιμανδρίτης Δαμασκηνὸς Ὀμηρος, τοῦ ὑπηρετήσε τὴν κοινότητα πάρα πολλὰ χρόνια.^(4α) Στὴν κενὴ θέση τοῦ μακαρίτη Δαμασκηνοῦ, κάλεσαν οἱ ἑλληνες τῆς Τεργέστης τὸν Ἀρχιμανδρίτη Κυπριανό, ἐκτιμώντας, φαίνεται, τὰ πνευματικά καὶ ἠθικά προσόντα τοῦ κυπρίου κληρικοῦ. Τὰ ἔγκαινα τῆς Ἐκκλησίας, πού γιὰ ὠρισμένες ἀντιδράσεις εἶχαν ἀναβληθεῖ, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανὸς τὰ ἐτέλεσε τὶς 14 Νοεμβρίου 1795 μαζὶ μὲ τὸν πρῶν Μεθύμην Ἀνθίμο (5).

«Τῇ 12 Μαρτίου 1797 ἰδρύθη καὶ σχολή. Μετὰ τὴν ἐξεύρεσιν, λοιπόν, τῶν καταλλήλων διδασκάλων ἤρξατο λειτουργοῦσα καὶ προαγομένη ἀπὸ τοῦ 1802 καὶ ἐντεῦθεν ἐν τῷ διαμερισματι τοῦ τῆς ἐκκλησίας οἰκοδομήματος δι' ἀτομικῶν εἰσφορῶν, δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων συντηρουμένη. Ἡ δ' ἀκμὴ τῆς σχολῆς κατὰ τὸ πλεῖστον συνεβάδιζε μετὰ τῆς ἀκμῆς τῆς Κοινότητος (6). Μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν Τεργέστης συνδέονται καὶ δύο Κύπριοι. Ὁ ἕνας, ὁ Βαρθολομαῖος Βαρτέλλας, «διέθετο ὑπὲρ τῆς Σχολῆς 3.000 φλωρίνια ἐτησίως» (7), ὁ ἄλλος εἶναι ὁ γνωστὸς λόγιος Νικόλαος Θησεύς, πού διδάξε ἐκεῖ (8). Ἀλλὰ καὶ ὁ Κυπριανός, δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλομεν, πολὺ θὰ συνετέλεσε, ἀπὸ τῆς θέσε του στὴν ἐκκλησία καὶ στὴν Κοινότητα, νὰ ἰδρυθεῖ καὶ νὰ λειτουργήσῃ ἡ Σχολή. Στὰ 1798 ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανὸς παραιτήθηκε ἀπὸ τῆς θέσε του καὶ «ἠξιώθη Αὐτοκρατορικοῦ παρασήμου»,⁽⁹⁾ δὲν ξέρομε γιὰ ποιῆς ὑπηρεσίες του, ἀλλ' ὅπως ὅποτε εἶναι τρανὴ ἀπόδειξη τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεως πού ἀπολάμβανε ὁ κύριος λόγιος καὶ κληρικός, ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς Ἑλληνικοὺς, ἀλλὰ κι' ἀπὸ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς κύκλους.

Ποῦ πῆγε κι' ἔμεινε κατόπιν ὁ Ἀρχιμ. Κυπριανός δὲν ἦταν γνωστὸ ὡς τώρα. Εὐτυχῶς γιὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του θρήκαμε καλὲς πληροφορίες.

Στὴν Δ' ἔκδοσις τῆς «Περιγραφῆς τῆς Μονῆς Κύκκου» στὰ 1819⁽¹⁰⁾ δημοσιεύεται (σ. 77—78) ἀπὸ τὸν Ἠγούμενο Κύκκου Μελέτιο τὸν Γ' ἢ «Εἰδησις τοῦ τετάρτου πυρπολισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς τε καὶ Βασιλικῆς τοῦ Κύκκου Μονῆς, τοῦ γενομένου κατὰ τοὺς χιλίους ὀκτακοσίους δέκα καὶ τρεῖς χρόνους ἀπὸ Χριστοῦ τῆ ὀγδόῃ Ἰουλίου». Ὁ Μελέτιος ὁ Γ' μετὰ τὴν περιγραφὴ τῆς καταστροφῆς τῆς Μονῆς ἀπὸ τὴν φωτιὰ μᾶς ἐξιστορεῖ καὶ τοὺς κόπους καὶ μόχθους του γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ Κύκκου, πού εὐτυχῶς ἔγινε μὲ συνδρομὰς τῶν μοναχῶν, τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου καὶ τῶν λοιπῶν Κυπρίων. Κατόπιν κάμνει λόγο καὶ γιὰ τὴ Βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς, ὅπου διαβάζομε τὶς ἐπιπέμους σπουδαίας πληροφορίες γιὰ τὸν Ἀρχιμ. Κυπριανό: «Κατεκοσμήθη αὐθις», λέγει ὁ Μελέτιος, «ἡ Μονὴ θεῖα δυνάμει καὶ κατεπλουτίθη ἅπασιν τοῖς σκεύεσι, καὶ ἑτέροις χρεώδεσι, καὶ τὸ ἐπωφελέστερον διὰ τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἐντελοῦς Βιβλιοθήκης λαμπροτέρας καὶ ἀξιολογωτέρας τῆς πυρποληθείσης, μὲ τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου Ἀνδρός, τοῦ πρῶν Ἀρχιμανδρίτου τῆς Ἀγιοτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κύπρου, τοῦ ἀποδημήσαντος πρὸς Κύριον ἐν τῇ κλεινῇ Ἑνετίᾳ Κυρίου Κυρίου Κυπριανοῦ, οὕγε μνημονεῦσι Θεὸς καὶ πάντες οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ οὗτος ὁ ἀοιδίμος ἀφιέρωσε ποσότη-

(4α) Ἰεζ. Βελανιδιώτη, ἔ. ἀ. σελ. 380.— Ὁ Ν. Κ. Χ. Κωστή, Ἀποσπάσματα ἐκ Συρναϊκοῦ κώδικος, Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ., τομ. Στ' σελ. 175 σημ., ἀναφέρει: «Ὁ Δαμασκηνὸς Ὀμηρος ἀπέθανε ἐν Τεργέστῃ 90 ἐτῶν τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου 1796, ὡς ἐξαγεται ἐκ τῶν βιβλίων τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Ἀνατ. Κοινότητος». Στὴν περίπτωσι τοῦτη πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς θὰ παραιτήθηκε σὺν γέροντος πού ἦταν, στὰ 1794.

(5) Ἀρχιμ. Βελανιδιώτη, ἔ. ἀ. σελ. 380 — Κατὰ λάθος γράφει ὁ Τρ. Εὐαγγελίδης ἔ. ἀ. σελ. 490 ὅτι ἔγιναν τὰ ἔγκαινα στὶς 18 Φεβρουαρίου 1787. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἔγινε ἡ πρώτη λειτουργία τῆς πρῆλ. καὶ Ι. Βελανιδιώτη, ἔ. ἀ. σελ. 379.

(6) Τρ. Εὐαγγελίδης, ἔ. ἀ. σελ. 490.

(7) καὶ (8) Τρ. Εὐαγγελίδης, ἔ. ἀ. σελ. 492 καὶ σημ. Γιὰ τὸν Νικόλαο Θησεῖα πρῆλ. καὶ σελ. 184.— Γιὰ τοὺς ἀδελφούς Νικόλαο καὶ Θεόφιλο Θησεῖα δὲς κι' ἄλλες πληροφορίες στὸ Λοῖζου Φιλίππου Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα ἐν Κύπρῳ κλπ. τόμ. Β' σελ. 131—2 καὶ περιόδ. «Πάφος», χρονιά Α' σελ. 81—85 (μὲ βιβλιογραφία).

(9) Ἀρχιμ. Ἰεζ. Βελανιδιώτη, ἔ. ἀ. σελ. 381.

(10) Γιὰ τὶς διάφορες ἐκδόσεις τῆς «Περιγραφῆς Μονῆς Κύκκου κλπ.» δὲς «Ἐκθεσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Α' φιλολ. διαγωνισμοῦ κλπ.» Λευκωσία 1924, σελ. 63—67 καὶ Λοῖζου Φιλίππου, ἔ. ἀ. τομ. Α' σελ. 141—148.

τα χρημάτων, οὐχὶ δι' ἄλλο τι, εἰμὴ διὰ ἀπόκτησιν μιᾶς ἐντελοῦς Βιβλιοθήκης εἰς τὴν ἱερὰν ἡμῶν Μονῆν, ἥτις θεῖα ἔσθηται μετὰ τὸν πυρπολισμὸν, διὰ τῆς συναθροίσεως πολλῶν ἐπιφελῶν δυσερῶτων, καὶ ἀξιολογωτάτων, παλαιῶν καὶ νέων βιβλίων, ἐγένετο τὸ ἀναγκαιότατον καὶ θεάρεστον πάντων τῶν γενομένων ἐν τῇ μονῇ. Τοιοῦτοτρόπως ὠκονόμησεν ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος πρὸς τῆς πυρκαϊᾶς τῆς πάλαι Βιβλιοθήκης, τὸν τρόπον τοῦ πλουτισμοῦ τῆς ἤδη γινομένης, καὶ ἐπαυξανομένης διπλασίως καὶ τριπλασίως, παρὰ τοῦ φιλογενοῦς ἀριδίμου ἐκείνου Ἄνδρος, οὐπερ τὸ μνημόσυνον εἶη παραπεμπόμενον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, διὰ τῆς αὐτοῦ ἀφιερώσεως τῶν ἰδίων βιβλίων, ἐν τῇ ἱερᾷ Βασιλικῇ καὶ σταυροπηγιακῇ τοῦ Κύκκου ἡμῶν Μονῇ, εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἕως οὗ ἀνταναιρεθῆ ἡ σελήνη».

Δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἀναφερόμενος «πρῶν Ἀρχιμανδρίτης τῆς Ἁγιοτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κύπρου κύριος κύριος Κυπριανός» εἶναι ὁ γνωστός μας κύριος λόγιος, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας Χρονολογικῆς» καὶ ἐκδότης διαφόρων ἄλλων ἔργων. Πραγματικὰ στὴ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς Κύκκου εἶδαμε κατὰ τὴν φετινὴ μας ἐπίσκεψιν πολλές γενεές ἐκδόσεις βιβλίων, πού θὰ προέρχονται ἀπὸ τὸν Ἀρχιμ. Κυπριανό.

Τὰ θερμὰ λόγια πού γράφει ὁ Ἠγούμενος Κύκκου Μελέτιος ὁ Γ' εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς Μονῆς πρὸς τὸν μεγάλο εὐεργέτην της, τὸν Ἀρχιμανδρίτην κυπριανό, πού πρόσφερε καὶ τὰ προσωπικά του βιβλία καὶ χρήματα γιὰ νὰ σχηματισθῆ καλὴ βιβλιοθήκη γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ καλλιέργεια τῶν μοναχῶν τοῦ Κύκκου. Κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ Μελετίου, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανὸς πέθανε στὴν Ἐνετία. Μποροῦμε ἀκόμη νὰ καθορίσουμε κατὰ προσέγγισιν καὶ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του, μεταξὺ τοῦ 1813, πού ἔγινε ὁ πυρπολισμὸς τῆς μονῆς, καὶ τοῦ ἔτους 1818 πού γράφτηκαν οἱ σχετικὲς εἰδήσεις ἀπὸ τὸν Ἠγούμενο Μελέτιο, πού πέθανε τὸν Γενάρη τοῦ 1819.

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΦΑΛΗΣ

ΠΑΙΝΕΜΑΤΑ

Τὰ σιεῖλη σ' ἐν κότζινα βερζίν, λαλεῖς τζαὶ στάσσουν γαίμαν
τζι' ὅποιος τὰ δεῖ λλιώννεται, διψᾷ νὰ τὰ φιλήσῃ,
μὰ τρέμει πού τὲς μέλισσες, ὅπου τὰ τριῦρίζουν
γιατὶ γελιοῦνται οἱ φτωσιές τζαὶ παίρνοντα γιὰ φκιόρα
τζαὶ δὸς του τζαὶ σωρέθκονται, νὰ πιπιλλίσουν μέλι,
πού στάσσει πού τὴν γλώσσά σου, ἀντάν νὰ συντυχάνης,
τζαὶ πού τ' ἀμμάδκια σου τὰ δκυό, ἀντάν χαμογελάσης.

Ἀσημοκανκιοζύμωτη τζι' ἀεροδροσινάτη
σιελιονογλυκοσιεῖλη τζαὶ ζαχαρογλωσσάτη
μὲ μμάδκια γερακόπλουμα, μὲ μμάδκια ζαχαρένα,
μμάδκια πού κρύθκουσιν στραπὲς τζι' ἀμμάδκια μαεμένα,
π' ἀθθέλουν φίνουσε τζαὶ ζιεῖς, μ' ἀθθέλουν πεθανίσκεις,
κάμνουσ' ἀθθέλουν νὰ πετᾶς, μ' ἀθθέλουν...πελλανίσκεις.

Λίμνες γεμάτες ζάχαρις ἐνὶ τὰ δκυό σ' ἀμμάδκια
τζαὶ ἡ ὠγρά τους φαίνεται νὰ μοιάζῃ μὲ θκυολέττα.
Μὲ καρακάξας τὸ φτερόν λαλοῦν ἄλλοι πὼς μοιάζει,
τζαὶ ἄλλοι πεισματῶννουσιν, ὅτι θαλασσοδεῖχνη.
Μὰ 'σαι ἄλλους, πού στοισηματοῦν πὼς ἐν ἔσει ἔστο' ἀμμάδκια,
πού κάμνουν ἄλλους νὰ μεθκυοῦν, χωρὶς νὰ πκυοῖσιν στάξιν,
τζι' ἄλλοι πάλαι νὰ τρέμουσιν σάν νάν' μαγνητισμένοι...

ΑΝΤ. ΚΛΟΚΚΑΡΗΣ

HENRY VAN DYKE

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΜΑΓΟΣ

Τὴν ἐποχὴ ποὺ βασιλεῖας τῆς Ἱερουσαλὴμ ἦταν ὁ Ἡρώδης, στὰ Ἐκθάτα-να, μιά μικρὴ πόλη ἀνάμεσα στὰ θουὰ τῆς Περσίας, ζοῦσε κάποιος μάγος ποὺ λεγόταν Ἀρταβάν. Κατοικοῦσε σ' ἓνα ὄμορφο μικρὸ σπιτάκι τριγυρισμένο ἀπὸ ἓνα θαυμάσιο κῆπο γεμάτο ἀνθη καὶ δένδρα, ποὺ τὰ πότιζαν ἀφθονα ποτα-μάκια, κι' ὅπου χιλιάδες πουλιὰ γλυκοτραγουδοῦσαν.

Τὴ νύκτα ὅμως αὐτῆ, τοῦ Σεπτέμβρη, τὴ σκοτεινὴ καὶ μυρωμένη, τίποτε ἀπ' ὅλη ἐκείνη τὴ ὄμορφη δὲ φαινόταν καὶ μόνο ἓνας ἦχος ἀκούγόταν ἀπὸ μακριὰ, ἡ θάλασσα ποὺ κτυποῦσε στοὺς βράχους τῆς ἀκτῆς. Ψηλά, πιὸ πάνω ἀπὸ τὴς κορφὲς τῶν δένδρων θαμπόλαμπε κάποιο φῶς πίσω ἀπὸ τὴς βαρεῖες κουρτίνες τῶν καμαρωτῶν παραθυριῶν τοῦ ὑπερώου τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ἀρτα-βάν. Ὁ ὄρθιος, δίπλα στὴν εἴσοδο, δεχότανε τοὺς ξένους του ὁ Ἀρταβάν, ἓνας ἄνδρας ψηλὸς καὶ μελαψός, περίπου σαράντα χρόνων, μὲ λαμπερὰ μάτια, με-γάλο μετώπο κι' ὠραῖα λεπτὰ χεῖλη, ἓνας ἄνθρωπος μὲ λεπτὰ αἰσθήματα μὰ ἄκαμπτη θέληση, ἓνας ἄνθρωπος γεννημένος γι' ἀναζήτησι καὶ ἐσωτερικὴ δια-μάχη. Φοροῦσε ἓνα κάτασπρο ὀλομάλλινο μναδύα ριγμένο ἀπάνω ἀπὸ ἓνα με-ταξωτὸ χιτῶνα. Ἐνας ἐπίσης ἄσπρος μυτερός σκούφος σκέπαζε τὰ ριχτὰ μαῦ-ρα μαλλιὰ του.

—«Καλῶς ἦλθετε» τοὺς εἶπε μὲ χαμηλὴ γλυκεῖα φωνή. «Καλῶς ἦλθετε, ὄ-λοι. Ἡ παρουσία σας γεμίζει τὸ σπιτάκι μου ἀπὸ εὐτυχία».

Ἦταν ἑνέα. Πλοῖα ντυμένοι ὄλοι μὲ ποικιλόχρωμα μεταξωτὰ καὶ μὲ χρυσὰ στολιδία στὸ λαιμὸ καὶ στὰ στήθη, ποὺ πρόδιδαν πὼς ἦταν ἀκόλουθοι τοῦ Ζωροάστρη. Κάθισαν γύρω ἀπὸ ἓνα μικρὸ μαῦρο θωμὸ στὴν ἄκρη τοῦ ὑπερώ-ου. Ὁ Ἀρταβάν ἔριξε μερικὰ ἐξηρὰ μυρωμένα κλαδιὰ πέκουο στη φωτιά τοῦ θωμοῦ κι' ὄλοι μαζὶ ἄρχισαν σιγά-σιγὰ καὶ μελαδικὰ νὰ ψάλλουν ἓνα ἀρχαῖο ἱερὸ ὕμνο στὸ θεὸ τους. Ἄμα τέλειωσε ὁ ὕμνος, ὁ οἰκοδεσπότης γύρισε στοὺς ξένους του καὶ τοὺς εἶπε: «Συναντηθήκαμε ἐδῶ σάν πιστοὶ μαθητὲς τοῦ Ζωρο-άστρη γιὰ νὰ ἀνανεώσουμε τὴν πίστη μας στὸ Θεὸ τῆς ἀγνότητας, ὅπως ἡ φω-τιά αὐτὴ ἀνανεώθηκε στὸ θωμὸ. Δὲ λατρεύουμε τὴ φωτιά, ἀλλὰ Ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἔχει γιὰ σύμβολό του. Ἡ φωτιά εἶναι τὸ ἀγνότερο πράγμα στὸ κόσμος. Μὰς θυμίζει τὸ φῶς καὶ τὴν Ἀλήθεια.

—«Σωστὰ» φώναξαν ὄλοι οἱ ξένοι.

—«Ἀκοῦστε λοιπὸν φίλοι μου», ξανάπε ὁ Ἀρταβάν. «Θὰ σᾶς μιλήσω γιὰ ἓνα νέο φῶς καὶ μιὰ νέα ἀλήθεια ποὺ φανερώθηκε σὲ μένα. Μαζὺ μελετήσαμε τὴς θεραπευτικὲς δυνάμεις τοῦ νεροῦ καὶ τῆς φωτιᾶς καὶ μαζὺ ἐρευνήσαμε τὴς προφητεῖες τῶν βιβλίων ποὺ προλέγουν τὸ μέλλον μὲ δύσκολες καὶ δυσκολό-ητες λέξεις. Μὰ ἡ πιὸ σπουδαία γνώσις εἶναι ἡ μελέτη τῶν ἀστέρων. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ μπορέσει νὰ τὰ παρακολουθήσει στὴς τροχιῆς τους, θὰ ξεδιαλύνει τὸ μυσ-τήριό τῆς ζωῆς πέρα γιὰ πέρα. Τ' ἀστέρια εἶναι οἱ σκέψεις τῆς Αἰωνιότητας ποὺ εἶναι ἀμέτρητες, ἐνῶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ σκέψεις μετροῦνται μὲ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του».

—«Ἡ σοφία τῶν μάγων», παρατήρησε ὁ πιὸ γέρος ἀπὸ τὴν παρέα, «εἶναι ἡ μεγαλύτερη σοφία στὴ γῆ, γιατί οἱ Μάγοι ἀναγνωρίζουν τὴν ἀγνοία τους. Κι' αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς δυνάμεως. Στὸς ἄλλους λέμε νὰ ἀναμένουν μιὰ νέα ἀνατολή, ἐνῶ ἐμεῖς ξέρομε ὅτι τὸ σκοτάδι εἶναι ἴσο μὲ τὸ φῶς κι' ἡ πάλη μεταξύ τους ἀτέλειωτη».

—«Δὲ συμφωνῶ» ἀπάντησε ὁ Ἀρταβάν «γιατί ἂν ἡ ἀναμονὴ γιὰ τὸ φῶς εἶναι ψεύτικη, τότε τί διαφέρομε ἀπὸ τοὺς νέους Ἑλληνες σοφοὺς ποὺ διδά-σκουν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια, καὶ πὼς ὁ καθένας πρέπει νὰ προσπαθῆσει ν' ἀποδείξει πὼς ὅτι πιστεῦε ὁ κόσμος εἶναι ψεύτικο; Ὅχι ὅμως φίλοι μου. Τὸ νέο φῶς θ' ἀνατελεῖ στὸ πληρωμα τοῦ χρόνου. Ἡ Ἀβέστα μὰς τὸ λέγει καθαρά. Φίλοι μου, θρησκεία χωρὶς ἐλπίδα μοιάζει μ' ἓνα θωμὸ χωρὶς φωτιά» καὶ βγάζοντας ἀπὸ τὸν κόλπο του δυὸ μικροὺς παπύρους, τοὺς ξετύλιξε προσεκτικὰ ἀπάνω στὸ γόνατό του καὶ διάβασε. «Θέλει ἔλθῃ ἀστὴρ ἐκ τοῦ Ἰακώβ καὶ σκῆπτρον θέλει ἔγερθῃ ἐκ τοῦ Ἰσραήλ».

Στὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Ἄρταβάν, οἱ ἄλλοι Μάγοι ταραχτήκαν κι' ἔφεραν πολλές ἐνστάσεις καὶ διαμαρτυρίες. Ὁ γεροντότερος μάλιστα τόνισε πῶς οἱ φυλές τοῦ Ἰσραὴλ ἦσαν σκορπισμένες ἀνάμεσα στὰ θουά, σὰν πρόβατα χωρὶς θοοκό, καὶ πῶς ἀπὸ τὰ λίγα ὑπολείμματα πού ζοῦσαν στὴν Ἰουδαία κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῶν Ρωμαίων δὲν ἦταν δυνατό οὔτε ἀστέρι οὔτε σκῆπτρο νὰ φανεῖ.

Ὁ Ἄρταβάν, ὡστόσο, ἐπέμενε ὅτι ἐκεῖνος καὶ τρεῖς ἄλλοι Μάγοι, ὁ Κάσπαρ, ὁ Μελχιώρ καὶ ὁ Βαλθαζάρ, εἶχαν μελετήσει προσεκτικὰ τὰ σημεῖα τῶν ἀστέρων καὶ τὶς ἀρχαίες πλάκες τῆς Χαλδαίας κι' εἶχαν φθάσει στὸ συμπέρασμα πῶς τὸ νέο φῶς θ' ἀνέτελλε ἐκεῖνο τὸ χρόνο.

—«Οἱ τρεῖς σύντροφοί μου», συνέχισε ὁ Ἄρταβάν, «παρακολουθοῦν τ' ἀστέρια ἀπὸ τὸ παρατηρητήριό τοῦ Ἀρχαίου Ναοῦ τῆς Βαβυλῶνος κι' ἐγὼ ἀπ' ἐδῶ. Ἄν φανεῖ τὸ ἀστέρι, θὰ με περιμένουν ὡς δέκα μέρες στὸ ναὸ κι' ἀπ' κεῖ θὰ ξεκινήσουμε μαζὺ γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, γιὰ νὰ ἰδοῦμε καὶ νὰ προσκυνήσουμε τὸ Βασιλεῖά τοῦ Ἰσραὴλ. Πιστεύω ἀκράδαντα πῶς τὸ ἀστέρι θὰ φανεῖ καὶ γι' αὐτὸ ἔχω κιόλας ἐτοιμαστῆ γιὰ τὸ ταξίδι. Πούλησα τὸ σπιτί μου κι' ὅλη μου τὴν περιουσία κι' ἀγόρασα αὐτὰ τὰ τρία κοσμήματα, ἕνα ζαφεῖρι, ἕνα ρουμπίνι κι' ἕνα μαργαριτάρι, γιὰ νὰ τὰ δωρῆσω στὸ βασιλεῖά. Σὰς καλῶ, λοιπόν, νὰ με συνοδεύσετε στὸ ταξίδι γιὰ νὰ συμμερισθῆτε κι' ἐσεῖς τὴ χαρὰ, ὅταν θὰ θροῦμε τὸν Πρίγκηπα καὶ Κύριόν μας». Κι' ἐνῶ ἀκόμα μιλοῦσε ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πτυχὴ τῆς ζώνης του τὰ τρία πολυτίμα κοσμήματα καὶ τάρριξε στὸ χαλί. Τὸ ἕνα ἦταν γαλάζιο σὰν ἕνα κομμάτι τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ἄλλο πιὸ κόκκινο καὶ πιὸ λαμπρὸ ἀπὸ μιὰ ἀχτίδα τῆς ἀνατολῆς καὶ τὸ ἄλλο ἄσπρο κι' ἀγνὸ σὰν τὴ κορφὴ χιονισμένου θουοῦ.

Οἱ σύντροφοί του τὰ κοίταξαν παράξενα. Ἐνα πέπλο ἀμφιβολίας καὶ δυσπιστίας σκέπασε τὰ πρόσωπά τους. Ἐρίξαν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο βλέμματα ἀπορίας καὶ οἴκτου, σὰν νάχαν ἀκούσει κάτι πολὺ ἀπίστευτο καὶ περίεργο. Τέλος, κάποιος μίλησε.

—«Ἄρταβάν», εἶπε. «Αὐτὸ εἶναι ἕνα ὄνειρο χωρὶς καμμιά θάση. Φρονιμώτερο θάταν νὰ φροντίζεις νὰ μαζευτοῦν χρήματα γιὰ τὸ νέο ναὸ τοῦ πυρὸς πού θὰ κτίσουμε. Κανένας βασιλεὺς δὲ θὰ γεννηθῆ ἀπὸ τὴν ταλαιπώρη φυλὴ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ποτὲ δὲ θὰ τελειώσῃ ἡ αἰώνια μάχη τοῦ σκότους μὲ τὸ φῶς. Ἐκεῖνος πού γυρεύει τέτοιο πρᾶγμα κυνηγᾷ σκιές».

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ συμφώνησαν κι' οἱ ἄλλοι μάγοι κι' ἕνας ἕνας ἀποχαιρέτησαν τὸν Ἄρταβάν κι' ἔφυγαν. Μερικοὶ τοῦ εὐχρίθηκαν καλὴν τύχη, ἄλλοι τὸν κοροῦδευσαν κι' ἄλλοι θρῆκαν διάφορες προφάσεις πῶς δὲν μπορούσαν τάχα νὰ τὸν ἀκολουθήσουν.

Σὰν ἔμεινε μόνος ὁ Ἄρταβάν στὸ μικρὸ του δωμάτιο μὲ τοὺς γαλάζιους τοίχους καὶ τ' ἀσημένια ἀστέρα, μάζεψε τὰ τρία του πολυτίμα κοσμήματα καὶ τὰ ξανάκρυψε στὶς πτυχές τῆς ζώνης του. Γιὰ κάμποση ὥρα ἔμεινε ὀλόρθος κοιτάζοντας τὴ φωτιά στὸ θωμῶ. Ὑστερα σήκωσε τὶς βαρεῖες κουρτίνες καὶ θῆκε ἔξω στὴ μικρὴ ταραῖα τοῦ σπιτιοῦ. Κόντευε πιά ἡ αὐγὴ καὶ φυσοῦσε ἕνα παγωμένο ἀεράκι ἀπὸ τὶς χιονισμένες θουοκορφές. Τὰ πουλάκια εἶχαν ζυπνήσει καὶ κελαδοῦσαν μελωδικὰ, ἐνῶ τὰ ὄρμια σταφύλια γέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ τὴ μυρωδιά τους. Ὁ Ἄρταβάν κοίταζε προσηλωμένος τὰ ἀστέρα. Καὶ νά! Μιὰ γαλανὴ ἀχτίδα πετάχτηκε ἀπὸ τὸ σκοτάδι κι' ὀλόγουρά της μιὰ κατακόκκινη φλόγα σχηματίζοντας μιὰ φωτεινὴ σφαῖρα ἀνάμεσα σὲ κίτρινες καὶ πορτοκαλίες ἀχτίδες πού κατάληγαν σὲ μιὰ κατάλευκὴ κορφή. Μικροσκοπικὸ καὶ πάρα πολὺ μακρινὸ κι' ὅμως τέλειο, τὸ νέο ἀστέρι ἔπαλλε στὸν ἀπέραντο θόλο. Γαλάζιο, κόκκινο καὶ λευκὸ. Λὲς καὶ τὰ τρία πολυτίμα κοσμήματα τοῦ Μάγου εἶχαν συνδυασθῆ γιὰ ν' ἀποτελέσουν τὸ θαυμάσιο ἐκεῖνο φῶς τῆς Ζωῆς. Ἐσκυψε τὸ κεφάλι ὁ Ἄρταβάν, ἔκρυψε τὸ πρόσωπό του στὰ χέρια του καὶ ψιθύρισε: «Εἶναι τὸ σημεῖο! Ὁ Βασιλεὺς ἔρχεται καὶ τρέχω νὰ τὸν συναντήσω».

* * *

Μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ὁ Ἄρταβάν ἀρχίζει τὸ μακρινὸ του ταξίδι. Ἐκατὸν πενήντα ὀλόκληρες παρασάγγες πρέπει νὰ ταξιδεύσει γιὰ νὰ φθάσει στὸ ναὸ πού τὸν περιμένουν οἱ ἄλλοι τρεῖς μάγοι. Σὲ δέκα μέρες ἐλπίζει νὰ φθάσει, γιατί τὸ ἄλογο του εἶναι ἀπὸ τὰ σπάνια στὴ γρηγοράδα καὶ τὴν ἀντοχή. Ταξιδεῦει λοιπὸν νύκτα μέρα μὲ μόνο λίγες ὄρες ἀνάπαυση γιὰ τὸ ἄλογο.

Περνάει βουνά, ποταμούς, έρημους, πόλεις και τὸ δειλινὸ τῆς δέκατης μέρας φθάνει τέλος στὴν πολύκοσμη Βαβυλώνα. Τὸ ἄλογό του ἔχει σχεδὸν ἐξαντληθῆ, μὰ ἔχει ἀκόμη τρεῖς ὤρες δρόμο γιὰ νὰ φθάσει στὸ ναὸ πού τὸν περιμένουν οἱ σύντροφοί του. Προχωρεῖ, λοιπόν, βέβαιος πιά πὼς θὰ φθάσει στὸν ναὸ πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα.

Ἐξαφνα σὰν κάτι νὰ μυρίζεται τὸ ἄλογό του μέσα στὸ σκοτάδι καὶ στέκεται ἀπότομα. Κατεβαίνει ὁ Ἄρταβάν καὶ στὸ θαμπὸ φῶς τῶν ἀστεριῶν διακρίνει κάποιο ἀνθρώπινο σχῆμα πεσμένο μέσα στὸ δρόμο. Τὰ φτωχικά του ρούχα καὶ τὸ ἀδύνατο του πρόσωπο δείχνουν καθαρὰ πὼς πρόκειται γιὰ κάποιο φτωχὸ Ἑβραῖο ἐξόριστο. Τὸ χλωμὸ καὶ κατὰστεγνο τοῦ δέρμα καὶ τὰ παγωμένα του κοκκαλιασμένα χέρια δείχνουν πὼς ὁ θάνατος εἶναι πολὺ κοντὰ. Γυρίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὁ Ἄρταβάν μὲ οἶκτο καὶ σκέφτεται ὅτι σὲ λίγο τὸ σῶμα τοῦ δυστυχισμένου ἐκείνου θὰ γίνῃ τροφή γιὰ τοὺς ἀητούς καὶ τὶς γύπες καὶ μόνο λίγα ἄσπρα κόκκαλα θ' ἀπομείνουν στὴν ἄμμο. Ἐτοιμάζεται ν' ἀνεβῆ στὸ ἄλογό του, ὅταν ἕνας ἀναστεναγμὸς σὰ βογγητὸ βγαίνει ἀπὸ τὰ χεῖρά του Ἑβραίου. Τὰ κοκκαλιάρικα δάκτυλά του σφίγγουνε μὲ ὅλη τὴ δύναμη πού τοὺς ἀπόμεινε τὴν ἄκρυσ τὸ μανδύα τοῦ μάγου. Ἡ καρδιά τοῦ Ἄρταβάν χτυπά δυνατὰ μὰ ὄχι ἀπὸ φόβο, ἀλλὰ ἀπὸ δυσφορία γιὰ τὴν ἀπροσδόκητη αὐτὴ καθυστέρηση. Πὼς μπορεῖ νὰ μείνῃ ἐδῶ στὸ σκοτάδι γιὰ νὰ περιποιηθῆ ἕνα ἄρρωστο, ὀλότελα ἀγνωστὸ του; Ἄν ἀργοπορήσῃ ἔστω καὶ γιὰ μιά ὥρα δὲ θὰ φθάσει στὸ ναὸ τὰ μεσάνυχτα. Οἱ σύντροφοί του θὰ νομίσουν πὼς δὲ θὰ ἔλθῃ καὶ θὰ φύγουν χωρὶς αὐτόν. Ἔτσι θὰ χάσῃ τὴν ἀποστολή του. Ἄν ὅμως πάγῃ, σίγουρα ὁ Ἑβραῖος θὰ πεθάνῃ. Ἄν μείνῃ ἴσως νὰ τὸν σώσει.

—«Θεὲ τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγνότητος», φωνάζει ὁ Ἄρταβάν, «ὀδήγησέ με στὸν ἅγιο δρόμο πού μόνο Σὺ γνωρίζεις». Στρέφεται τότε στὸν ἄρρωστο καὶ παίρνοντας τὸν ἀπάνω του τὸν φέρνει κάτω ἀπὸ μιὰ φοινικιά. Βγάζει ἀπὸ τὴ ζώνη του μερικά φάρμακα—οἱ μάγοι, ξέρετε, ἦσαν καὶ γιατροὶ—καὶ πολεμᾷ ἐπὶ ὄρες ὀλόκληρες νὰ τὸν φέρῃ πίσω στὴ ζωὴ. Τέλος ὁ ἄρρωστος ἀνοίγει τὰ μάτια του, κοιτάζει γύρω του καὶ ἐλέποντας τὸ μάγο τὸν ρωτᾷ:

—«Ποιὸς εἶσαι καὶ γιατί ἐδείξες τόσο ἐνδιαφέρον γιὰ μένα;»

—«Εἶμαι ὁ Μάγος Ἄρταβάν ἀπὸ τὰ Ἐκβάτανα», ἀπαντᾷ «καὶ πηγαίνω στὴν Ἱερουσαλὴν ἀναζητώντας τὸν Βασιλῆα τῶν Ἰουδαίων, τὸν Πρίγκηπα καὶ Σατῆρα τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τώρα δὲν μπορῶ οὔτε στιγμή νὰ περιμένω, γιατί ἴσως θὰ χάσω τὸ καραβάνι πού θὰ ταξιδεύσω μαζί του. Πάρε αὐτὸ τὸ ψωμί καὶ τὸ κρασί κι' αὐτὸ τὸ χόρτο πού θὰ σοῦ χρησιμεύσῃ γιὰ φάρμακο. Ἄμα δυναμώσεις θὰ βρεῖς, πιστεύω, τὰ σπίτια τῶν Ἑβραίων στὴ Βαβυλώνα».

Ὁ Ἑβραῖος σηκώνει στὸν οὐρανὸ τὸ χέρι καὶ ψιθυρίζει:

—«Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ νὰ σὲ εὐλογεῖ καὶ νὰ σὲ βοηθᾷ στὸ ταξίδι σου. Τίποτε δὲν ἔχω νὰ σοῦ χαρίσω ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ σοῦ πῶ πού νὰ ἀναζητήσῃς τὸν Μεσσίαν. Οἱ προφῆτες μας εἶπαν, πὼς δὲ θὰ γεννηθῆ στὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ στὴ Βηθλεέμ».

* * *

Εἶχαν πιά περάσει τὰ μεσάνυχτα. Τὸ ἄλογο τοῦ Ἄρταβάν, ξεκούραστο, ὕστερα ἀπὸ τὴ μικρὴ διακοπὴ τοῦ ταξιδιοῦ, πετοῦσε μὰ οἱ πρῶτες ἀχτίδες τοῦ ἡλίου ἄρχισαν κιόλας νὰ ξεπροβάλλουν δειλὰ δελὰ, ὅταν ὁ Ἄρταβάν ἔφθασε στὸ τελευταῖο στάδι τοῦ ταξιδιοῦ του. Τὰ μάτια του καρφώθηκαν στὸ ναὸ προσπαθώντας νὰ διακρίνῃ ἂν οἱ σύντροφοί του τὸν περιμέναν ἀκόμη. Οὔτε ἴχνος ἀπ' αὐτοὺς ὅμως. Ἀνέβηκε στὴν πιὸ ψηλὴ ταράτσα, ἴσως διακρίνῃ ἔστω κι' ἀπὸ μακριὰ τὸ καραβάνι τῶν τριῶν μάγων, τίποτε ὅμως δὲ φαινόταν στὸν ὀρίζοντα. Στὴν ἄκρη τῆς ταράτσας ἔβηκε μόνο μιά σημεῖωση κρυμμένη κάτω ἀπὸ ἕνα σπασμένο κεραμίδι. Μὲ ἀγωνία διάβασε: «Σὲ περιμέναμε δυὸ ὤρες μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Δὲ μπορούμε ν' ἀργοπορήσουμε περισσότερο. Πηγαίνουμε νὰ βροῦμε τὸ βασιλιά. Ἀκολούθησέ μας στὴν ἔρημο».

Ὁ Ἄρταβάν κάθισε καὶ σκέπασε τὸ πρόσωπό του μὲ ἀπογοήτευση. «Πὼς μπορῶ νὰ περάσω τὴν ἔρημο;», εἶπε «χωρὶς τροφῆς καὶ μὲ ἕνα ἐξαντλημένο ἄλογο; Πρέπει νὰ ἐπιστρέψω στὴ Βαβυλώνα, νὰ πουλήσω τὸ ζαφεῖρι μου καὶ ν' ἀγοράσω ἕνα καραβάνι μὲ τὰ χρειώδη γιὰ τὸ ταξίδι. Ἴσως προφθάσω τοὺς φίλους μου. Μονάχα ὁ καλὸς Θεὸς ξέρεῖ ἂν δὲ θὰ χάσω τὸ βασιλιά, γιατί θέλησα νὰ δείξω ἀγάπη σ' ἕνα Ἑβραῖο;»

Καβαλάρης στην καμήλα του ό τέταρτος μάγος διασχίζει την έρημο μέσα στην άνυπόφορη ζέστη και προχωρεί. Φθάνει κάποτε στους όλοδροσους κήπους της Δαμασκού με τους φραγμούς από μυρσίνη και τριανταφυλιές. Κι' άπ' έκει προχωρεί σταθερά, ώς που μιά μέρα φθάνει επί τέλους στη Βηθλεέμ. Κατακουρασμένος αλλά γεμάτος έλπίδα ό 'Αρταβάν κρατάει τό ρουμπίνι και τό μαργαριτάρι πρόχειρα, γιατί είναι βέβαιος πώς θα βρεί τό βασιλιά και θα του τά προσφέρει. Στο χωριό όμως, οι δρόμοι φαίνονται έρημοι. Από τη μισάνοικτη πόρτα ενός χαμηλού πέτρινου σπιτιού ό 'Αρταβάν άκούει τη γλυκειά φωνή μιάς γυναίκας πού σιγοτραγουδάει. Μπαίνει και θρίσκει μιά νεαρή μητέρα πού νανουρίζει τό παιδάκι της. Τόν δέχεται με καλωσύνη ή άπλοϊκή χωρική και του μιλά για τους τρεις ξένους πού ήρθαν εδώ στο χωριό από την άνατολή, πριν τρεις μέρες, κι' είπαν μάλιστα πώς κάποιο άστρο τους ώδήγησε ώς την καλύβρα του 'Ιωσήφ του Ναζωραίου όπου ή Μαρία, ή γυναίκα του είχε γεννήσει πρό λίγες μέρες. «Οί ξένοι όμως», εξακολουθεί ή χωρική «έξαφανίστηκαν και την ίδια μάλιστα μέρα ό 'Ιωσήφ πήρε τό βρέφος και τη μητέρα και έφυγαν κρυφά στην Αίγυπτον. Όλοι στο χωριό παραξευεύτηκαν για την άπότομη τούτη φυγή, και στο χωριό διαδίδεται πώς σύντομα θάρθουν Ρωμαίοι στρατιώτες για νά μιάς έπιβάλουν νέους φόρους. Γι' αυτό όλοι οι άνδρες πήγαν στα θουνά για νά κρύψουν τά ζωα».

Ό Μάγος προσέχει στα λόγια της καλής χωρικής μά πιό πολύ κοιτάζει τό βρέφος πού του χαμογελάει με ίκανοποίηση στην άγκαλιά της μητέρας του και πού με τά άπαλα του χεράκια προσπαθεί ν' άρπάξει τό χρυσό σήμα από τό στήθος του. Η καρδιά του 'Αρταβάν ζεσταίνεται με τό άγγιγμα του βρέφους, γιατί του φαίνεται σαν ένας χαιρετισμός αγάπης, ύστερα από τό τόσο μακρινό και κοπιαστικό του ταξίδι. Σε λίγο τό παιδάκι κοιμάται με τό γλυκό του χαμόγελο στα χειλάκια κι' ή μητέρα του τό άποθέτει σιγά-σιγά στο κρεββατάκι του και σηκώνεται νά περιποιηθεί τό ξένο πού ή τύχη της έστειλε στο φτωχικό της. Ξαφνικά άκούεται στο δρόμο άγριος θόρυβος, κλάματα, φωνές και κτυπήματα ξίφους.

— «Οί στρατιώτες του 'Ηρώδη σφάζουν τά παιδάκια μας», άκούεται άπ' έξω.

Τό πρόσωπο της νεαρής μητέρας γίνεται κάτασπρο από φόβο. 'Αρπάζει τό παιδί στην άγκαλιά της και σέρνεται σχεδόν άναίσθητη στην πιό σκοτεινή γωνιά του δωματίου, κρύβοντας τό μέσα στις πτυχές της ρόμπας της για νά μή άκουστή τό κλάψιμό του.

Ό 'Αρταβάν θγαίνει άμέσως στην πόρτα και στέκεται στο κατώφλι. Οί φαρδειοί του ώμοι γεμίζουν από τη μιά μεριά ώς την άλλη την πόρτα και ό άσπρος του σκούφος άγγίζει τό μανδάλι. Οί στρατιώτες γυρίζουν στους δρόμους με αιματωμένα χέρια και ξίφη. Ό άρχηγός πλησιάζει τόν 'Αρταβάν για νά τόν σπρώξει μά εκείνος δέν κουνιέται. Τό πρόσωπό του είναι άτάραχο και τά μάτια του λάμπουνε. Άγγίζει τό στρατιώτη στον ώμο και του λέγει με σιγανή φωνή: «Είμαι μόνος σ' αυτό τό σπίτι και θα δώσω τό κόσμημα τουτο στο φρόνιμο άρχηγό πού θα διατάξει τους στρατιώτες του νά μ' άφίσουν ήσυχο». Του δείχνει τότε τό ρουμπίνι πού στράφτει μέσα στο χέρι του και λάμπει κατακόκκινο σα μια σταγόνα αίμα. Ό άρχηγός θαμβώνεται από τη λάμψη του ρουμπινιού και τά μάτια του ανοίγουν με λαιμαργία. Άπλώνει τό χέρι του, παίρνει τό ρουμπίνι και φωνάζει: «Προχωρήστε. Τό σπίτι είναι άθόρυβο. Δέν ύπάρχει εδώ παιδί».

Οί στρατιώτες χάνονται στο βάθος του δρόμου κι' ό 'Αρταβάν ξαναμπαίνει στο σπίτι. Γυρίζει προς άνατολάς και προσεύχεται ψιθυριστά: «Θεέ της Άλήθειας, συγχώρησε την άμαρτία μου. Είπα ψέμματα για νά σώσω τη ζωή ενός βρέφους. Έδωσα τά δυό από τά τρία μου κοσμήματα για νά βοηθήσω ανθρώπους, ένώ τά προόριζα για τό Θεό μου. Θα αξιωθώ άραγε ποτέ νά δω τό Βασιλιά;»

Και σαν άπάντηση στην προσευχή του, του ψιθυρίζει με κλάματα χαράς ή εύτυχημένη μητέρα πού είχε γονατίσει μπροστά του: «Έσωσε τη ζωή ενός νηπίου, κι' ό Θεός θα σ' εύλογήσει και θα σε φυλάει πάντοτε».

Πέρασαν χρόνια. Ὁ Ἄρταβάν γύρισε ἀπὸ πόλη σὲ πόλη ὀλόκληρη τὴν Αἴγυπτο μὰ δὲν κατόρθωσε νὰ βρεῖ τὰ ἴχνη τῆς οἰκογένειας ποῦχεν ἔλθει ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ. Τὸν ζήτησε σ' ὅλα τὰ παλῶτια καὶ τὰ μέγαρα μὰ τοῦ κάκου. Τέλος στὴν Ἀλεξάνδρεια κάποιος Ἑβραῖος Ραββῖνος τοῦ σύστησε νὰ πάψει νὰ ζητᾷ τὸ Βασιλῆά τῆς δόξας στ' ἀνάκτορα, γιατί ἂν ὁ σωτήρας τοῦ κόσμου ἐπρόκειτο νὰ ἔλθει μὲ δόξα, θάχε πρὸ πολλοῦ ἐμφανισθεῖ. Κανένας ποτὲ δὲ θὰ φθάσει τὴ δόξα καὶ τὰ πλοῦτη τοῦ Ἰωσήφ στὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ Σολομῶντος. «Τὸ φῶς πού περιμένει τώρα ὁ κόσμος, ἐπρόσθεσε ὁ Ραββῖνος, εἶναι ἓνα νέο φῶς πού θὰ λάμψει, ἀφοῦ δοκιμασθεῖ μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὸν πόνο».

Πείστηκε τότε ὁ Ἄρταβάν στὰ λόγια τοῦ σοφοῦ Ραββῖνου κι' ἄρχισε ν' ἀναζητᾷ τὸ Βασιλῆά ἀνάμεσα στοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς καταφρονεμένους. Πέρασε ἀπὸ χώρες πού βασιλευε ἡ πείνα, κατοίκησε σὲ χώρες πού τὶς μαστίζαν ἐπιδημίες, ἐπισκέφθηκε φυλακὲς καὶ ἀγορὲς σκλάβων. Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη, ὅπου γνώρισε ἀπὸ κοντὰ τὴ δυστυχία καὶ τὴν καταφρόνιαν, δὲ βρῆκε κανένα νὰ λατρεύσει, μὰ βρῆκε χιλιάδες νὰ βοηθήσει. Ἐβρεψε πεινασμένους, ἔντυσε γυμνοὺς, θεράπευσε ἄρρωστους καὶ παρηγόρησε δυστυχισμένους. Τὰ χρόνια περνοῦσαν, μὰ ὁ Ἄρταβάν δὲν ἔπαψε νὰ ζητᾷ παντοῦ τὸ φῶς. Τὸ μονάκριβό του πιὰ κόσμημα τὸκρυβε πάντα δίπλα στὴν καρδιά του κι' ἡ ζεστασιά τῆς λῆς καὶ τὸκαυνε πιὸ λαμπρὸ καὶ πιὸ πολῦτιμο.

* * *

Τριαντατρία ὀλόκληρα χρόνια πέρασαν. Τὰ μαλλιά τοῦ Ἄρταβάν εἶχαν χιονίσει καὶ τὰ μάτια του ἄρχισαν νὰ θολώνουν. Κουρασμένος ἀπὸ τὰ γεράματα καὶ τὸν ἀνεκπλήρωτο τοῦ πόθο, μὲ τὸ ἓνα του πόδι στὸν τάφο καὶ τὸ ἄλλο ἀκόμα στὴ γῆ, ἔφθασε ὁ Ἄρταβάν γιὰ τελευταία φορὰ καὶ πάλι στὴν Ἱερουσαλὴμ ζητώντας τὸ Βασιλῆά. Ἦταν ἡ ἐποχὴ τοῦ Πάσχα. Ἡ πόλις ἦταν γεμάτη ἀπὸ ξένους. Οἱ Ἑβραῖοὶ μαζεύτηκαν ἀπ' ὅλες τὶς χώρες τῆς Ἁγίας Πόλης γιὰ νὰ λατρεύσουν τὸ Θεὸ τοῦ Ἰσραὴλ στὸ μεγαλοπρεπὴ ναὸ τοῦ Σολομῶντος.

Τὴν ἡμέραν ὅμως αὐτῆ, ἡ κίνηση εἶναι ἐξαιρετικὴ καὶ ἡ ταραχὴ τοῦ πλήθους καταφανής. Ὁ Ἄρταβάν ἐνώνεται μὲ τὸ πλήθος καὶ ζητᾷ νὰ μάθει τὴν ἀφορμὴν τοῦ τόσο θορυβοῦ.

—«Πηγαίνουμε», τοῦ ἀπαντοῦν, «στὸν Γολγοθᾶ πού θὰ γίνεῖ ἡ σταύρωση. Δὲν τᾶμαθες; Θὰ ἐκτελεστοῦν δυὸ περιφρομὴ ληστῆς καὶ μαζί τοὺς κάποιος Ναζωραῖος ποὺ λέγεται Ἰησοῦς, ἓνας ἀνθρωπος, πού ἔκαμε πολλὰ θαυμασία πράγματα καὶ πού ὁ κόσμος τὸν ἀγαπᾷ. Οἱ ἀρχιερεῖς ὅμως θὰ τὸν θανατώσουν, γιατί εἶπε πὼς εἶναι γιὸς τοῦ Θεοῦ κι' ὁ Πιλάτος τὸν καταδίκασε σὲ σταύρωση, γιατί ὁ κόσμος τὸν ὀνόμασε «Βασιλῆά τῶν Ἰουδαίων».

Πόσο παράξενα ἀντήχησαν στ' αὐτιά καὶ στὴν καρδιά τοῦ Ἄρταβάν οἱ τόσο γνωστὲς του αὐτὲς φράσεις! Οἱ ἴδιες φράσεις πού τὸν ἔκαμαν νὰ γυρίσει στερηγὲς καὶ θάλασσες τοῦ ἦρθαν τώρα σὰν ἓνα μῆνυμα λύπης κι' ἀπογοήτευσης.

Ὁ Βασιλῆας γεννήθηκε μὰ τὸν ἀρνῆθηκαν, τὸν περιφρόνησαν καὶ τώρα ἐπρόκειτο νὰ τὸν θανατώσουν. Νᾶταν ἄραγε ὁ βασιλῆας ἐκεῖνος πού γεννήθηκε στὴ Βηθλεέμ πρὶν τριάντα τρία χρόνια καὶ πού στὴ γέννησή του φάνηκε τὸ ἄστρο; Ἡ καρδιά τοῦ Ἄρταβάν κτυποῦσε παράξενα, μὰ σκέφτηκε: «Τὰ θελήματα τοῦ Κυρίου εἶναι ἀνεξίτηλα. Μπορεῖ νὰ βρῶ ἐπὶ τέλους τὸ βασιλῆά στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν του καὶ ἴσως προφθάσω νὰ προσφέρω τὸ τελευταῖο μου κόσμημα γιὰ τὴν ἀπολύτρωσή του». Καὶ μὲ τὶς σκέψεις αὐτὲς, ὁ καλὸς γέρος ἀκολούθησε τὰ πλῆθη μὲ πονεμένα θῆματα πρὸς τὴν Πύλη τῆς Δαμασκοῦ. Μόλις πέρασαν τὸ φυλάκιο φάνηκαν στὸ βάθος τοῦ δρόμου μερικοὶ Μακεδόνες στρατιῶτες ποῦσερναν μιὰ νεαρὴ κόρη μὲ ξεσχισμένα φορέματα κι' ἀναιμισμένα μαλλιά. Στάθηκε μὲ οἰκτο νὰ παρακολουθήσει ὁ Ἄρταβάν, μὰ ξαφνικὰ ἡ νέα ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια τῶν στρατιωτῶν καὶ ρίχνεται στὰ πόδια τοῦ Μάγου, ἀγκαλιάζοντας τὰ γόνατά του.

—«Λυτήσου με» τοῦ φωνάζει «γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ τῆς Ἀγνότητος. Ἀνήκω κι' ἐγὼ στὴν ἀληθινὴ θρησκεία πού διδάσκουν οἱ Μάγοι. Ὁ πατέρας μου ἦταν ἔμπορος ἀπὸ τὴν Παρθία κι' ἐπειδὴ ὅταν πέθανε χρωστοῦσε, θὰ μὲ πω-

λήσανο για σκλάβα. Σώσε με από την ατίμωση, πούβαι πολύ χειρότερη από τὸ θάνατο».

Ὁ Ἄρταβάν ἄρχισε νὰ τρέμει. Καὶ πάλιν ἡ παλιὰ πάλη μέσα στὴν ψυχὴ του. Δυὸ φορές, ὡς τώρα, τὰ δῶρα ποῦχε ἀφιερῶσει στὸ Θεό, δόθηκαν στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρώπινης ἀγάπης. Καὶ τώρα δοκιμάζεται γιὰ τρίτη φορά. Νὰ σώσει μὲ τὸ τελευταῖο του κόρημα τὴ δυστυχισμένη κόρη, ἢ νὰ τὸ φυλάξει γιὰ νὰ τὸ προσφέρει στὸ βασιλιά, ἅμα τὸν βρεῖ; Ἡ καρδιά καὶ τὸ μυαλό τοῦ Ἄρταβάν συγχύστηκαν. Γιὰ ἓνα πράγμα μόνο ἦταν βέβαιος. Πῶς ἡ σωτηρία τῆς κόρης ἦταν ἐπιτακτικὸ καθήκο καὶ μιὰ πράξη ἀληθινῆς ἀγάπης. Μὰ ἐπὶ τέλους, δὲν εἶναι ἡ Ἄ γ α π η τὸ φῶς τῆς ψυχῆς; Βγάζει τὸ μαργαριτάρι ἀπὸ τὸν κόλπο του καὶ τὸ κοιτάζει. Ποτέ δὲ φάνηκε τόσο φωτεινὸ, τόσο λαμπερὸ, τόσο γεμάτο ἀπὸ τρυφερὴ καὶ ζωντανὴ λάμψη. Τὸ βάζει στὸ χέρι τῆς σκλάβας, λέγοντάς της: «Αὐτὸ εἶναι τὸ λύτρο σου παιδί μου. Εἶναι ὁ τελευταῖος μου θησαυρός, πού φύλαξα γιὰ τὸ βασιλιά».

Καθὼς μιλοῦσε, τὸ σκοτάδι τοῦ οὐρανοῦ πύκνωνε καὶ μιὰ σεισμικὴ δόνηση τράνταξε τὴ γῆ. Οἱ τοῖχοι τῶν σπιτιῶν κουνήθηκαν μπρὸς καὶ πίσω. Οἱ πέτρες ἔπεφταν σὰ βροχὴ στοὺς δρόμους καὶ σύννεφα σκόνης γέμιζαν τὸν ἀέρα. Οἱ στρατιῶτες ἔτρεχαν σὰ μεθυσμένοι ἀπὸ τὸν τρόμο. Μὰ ὁ Ἄρταβάν δὲν ταραχτήκε. Πῆρε τὴν κόρη ποῦχε σώσει καὶ σύρθηκε ἔρποντας κάτω ἀπὸ τὸν τοῖχο τοῦ Ἰραιτωρίου. Τί εἶχε νὰ φοβηθεῖ; Ἰοιὸς θὰ ἦταν πιά ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς του ἂν ζοῦσε; Δὲν εἶχε τίποτε πιά νὰ προσφέρει στὸ βασιλιά. Ἐχασε καὶ τὴν τελευταία του ἐλπίδα πὼς θὰ τὸν συναντοῦσε. Ἡ ἀναζήτηση του τέλειωσε μὲ ἀποτυχία. Καὶ ὅμως. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ σκέψη τοῦ ἔφερνε μιὰ θεία γαλήνη. Ἡ-ξευρε πὼς εἶχε κάμει ὅ,τι τοῦ ἦταν δυνατό. Ὑπῆρξε συνεπὴς πρὸς τὸ φῶς ποῦ τοῦ εἶχε δοθῆ. Ζήτησε νὰ βρεῖ μεγαλειότερο φῶς, κ' ἂν δὲν τὸ βρῆκε, κ' ἂν ἡ ζωὴ του ὅλη ὑπῆρξε μιὰ ἀποτυχία, αὐτὴ ἡ ἀποτυχία ἦταν τὸ καλύτερο ποῦ μπορούσε νὰ ἐλπίζει. Δὲν εἶχε τὴν τύχη νὰ τοῦ ἀποκαλυφθεῖ ἡ αἰωνία, ἡ ἀφθαρτή κ' ἀθάνατη ζωὴ μὰ ἤξευρε πὼς ἂν ἦταν δυνατό νὰ ξαναζήσει τὴ ζωὴ του στὴ γῆ, δὲ θάθελε νὰ τὴ ζήσει διαφορετικὰ.

Ἀκόμη μιὰ πιὸ ἐπίμονη δόνηση τράνταξε τὴ γῆ. Ἐνα βαρὺ κεραμίδι κατακύλησε ἀπὸ τὴ στέγη καὶ κτύπησε τὸ γέροντα σοφὸ στὸν κρόταφο. Σωριάστηκε κατάχλωμος ἐνῶ τὸ αἷμα ἔτρεχε ποτάμι ἀπὸ τὴν πληγὴ. Ἐσκυψε ἡ νεαρὴ κοπέλλα, κατάχλωμη κ' ἔκεινη ἀπὸ φόβο μήπως ὁ προστάτης τῆς πέθανε καὶ σήκωσε τὴν κατάλευκη κεφαλὴ του μέσα στὰ χέρια της. Καὶ τότε ἀκούστηκε μέσα στὸ ἡμίφως μιὰ σιγαλὴ φωνή, σὰν πολὺ μακρινὴ μουσικὴ ποῦ ἀκούει κανεὶς τίς νότες τῆς μὰ δὲ ξεχωρίζει τίς λέξεις. Γύρισε ἡ κόρη νὰ δεῖ ἂν κάποιος μίλησε ἀπὸ τὸ παραθύρι ἀπάνω, μὰ κανένα δὲν εἶδε. Τὰ χεῖλιά τοῦ Μάγου ἄρχισαν τότε νὰ κινουνταὶ σὰν νάθελε ν' ἀπαντήσει καὶ ἡ νέα τὸν ἄκουσε καθαρά νὰ λέγει: «Κύριε, πότε σὲ εἶδον πεινῶντα καὶ ἔθρεψα, ἢ διψῶντα καὶ ἐπότισα; Πότε σὲ εἶδον ξένον καὶ συνήγαγον ἢ γυμνὸν καὶ περιέβαλον; Πότε δὲ σὲ εἶδον ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἦλθον πρὸς σε; Τριάκοντα τρία ἔτη σὲ ἀνεζήτησα καὶ οὐχ εὗρόν σε, Κύριε».

Σταμάτησε, κ' ἡ γλυκειὰ φωνὴ ξανακούστηκε. Καὶ πάλιν ἡ κόρη τὴν ἄκουσε, σιγαλὴ καὶ πολὺ μακρινή, μὰ τὴ φορὰν αὐτὴ ξεχώρισε καὶ τίς λέξεις: «Ἀμὴν λέγω σοι, ἐγὼ ὅσον ἐποίησας ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησας». Μιὰ ἤρεμη λάμψη ἀπορίας καὶ χαρὰς φώτισε τὸ κάταχρο πρόσωπο τοῦ Ἄρταβάν, ὅπως φωτίζει τὴ χιονισμένη κορφή τοῦ βουνοῦ ἡ πρώτη ἀχτίδα τῆς αὐγῆς. Μιὰ τελευταία ἀναπνοὴ κ' ἓνας ἀπαλὸς ἀναστεναγμὸς γεμάτος ἀνακούφιση βγήκε ἀπὸ τὰ χεῖλιά του.

Τὸ ταξίδι τοῦ Ἄρταβάν τέλειωσε. Τὰ δῶρα του ἔγιναν δεκτά. Ὁ τέταρτος Μάγος βρῆκε τὸ Βασιλιά!

Ἀπόδοση ΠΕΤΡΟΥ Ζ. ΦΑΝΤΗ

ΕΝΑ ΕΡΩΤΕΥΜΕΝΟ ΑΣΚΗΜΟΚΟΡΙΤΣΟ (*)

Τότες ξέσπασα. Δέ μπορούσα άλλο νά βαστηχτώ. Τῆς μίλησα σκληρά, ἀλύπητα. Τῆς ἔδωσα νά καταλάβει πὼς γιὰ ὅ,τι ἔγινε δὲν ἔφταιγα καθόλου ἐγώ, τῆς ἐήγησα πὼς εἶχα κάνει τὸ κάθε τι γιὰ νά τ' ἀποτρέψω αὐτὸ τὸ πράμα, πὼς δὲν ἔχω δώσει στὴν κόρη τῆς τὴν παραμικρὴ ἐνθάρρυνση, τὸ ἐνάντιο μάλιστα, φαινόμενον ἀπέναντί τῆς ψυχρὸς κι' ἀδιάφορος, ξεπίτηδες γιὰ νά τῆς μουδιάσω μέσα τῆς κάθε παράλογο αἴσθημα ποῦ τυχόν θά τῆς γεννιόταν. Καί τὴν κατηγορήσα ἀκόμα ἀβέρτα πὼς αὐτὴ ἢ ἴδια ἢ μάννα τῆς ἔφταιγε γιὰ ὅλ' αὐτὰ καὶ μόνη τῆς νά χτυπάει τὸ κεφάλι τῆς, γιὰτὶ αὐτὴ ἔβαλε τὴν ἰδέα στὸ κορίτσι, αὐτὴ ἔβαλε μὲ τὸ νοῦ τῆς νά μὲ κάνει γαμπρό, τὸ συζητήσαν στὸ σπίτι μὲ τὸν ἄντρα τῆς, τὸ κορίτσι τὸδεσε κόμπο καὶ γένηκε ὅ,τι γένηκε.

Τέλος πάντων τῆς εἶπα πολλὰ καὶ διάφορα, ξαναμμένος, βίαιος, καὶ κείνη στεκόταν καὶ μ' ἄκουε φοβισμένη, μαζωγμένη, με κομμένη τὴν ἀνάσα, χλωμὴ, τρεμουλιασμένη. Καὶ σὰν ἀπόσωσα τ' αὐστηρὸ μου κατεβατό, ἔπιασε τὴν καρδιά τῆς σὰν νά τὴν πονοῦσε κι' ἔκανε νά στρίψει γιὰ νά βγεῖ χωρὶς νά ἐγάλει ἄχνα ἀπ' τὸ στόμα τῆς. Τὴν ἀντίκοψα μ' ἕνα ξερό «στάσου» καὶ συνέχισα.

—Μιὰ κι' ἦρθαν ἔτσι τὰ πράματα ἐγὼ θά φύγω ἀπὸ δῶ μέσα. Θά ψάξω γιὰ σπίτι καὶ σὲ λίγες μέρες φαντάζομαι νά μπορέσω ν' ἀδειάσω τὴν κάμαρα.

Τότες μὲ κύτταξε σὰν νά μὲ μάλλονε, μὲ μιὰ ματιὰ ποῦ μ' ἀνάλυσε τὰ σωθικά, κλαμουρίστηκε ξανά καὶ μ' ἄφισε χωρὶς νά μοῦ πεί τίποτε. Τότες ρίχτηκα καὶ γὼ στὸ ντιβάνι καὶ μοῦρθαν τὰ κλάματα. Μὰ γιὰτὶ ἔκλαια δὲν ἤξερα.

Ἄρχισα ἀμέσως μ' ὄρεξη νά ψάχνω γιὰ δωμάτιο. Τέλειωσαν πιά τὰ ψέματα. Θά ἔμπερδευα μιὰ καὶ καλὴ ἀπ' αὐτὴ τὴν καταθλιπτικὴ ὑπόθεση. Κι' ὅμως, πράμα παράξενο, δὲν ἐνοιωθα κανένα ἐξαλφωμα σὲ τούτῃ τῇ σκέψῃ, καμιά εὐχαρίστηση, καμιά ἀνακούφιση. Ἡ βαρειά, ἡ καταθλιπτικὴ ἀτμόσφαιρα ποῦταν τώρα περιχυμένη σ' ὅλο τὸ σπίτι μὲ βάραινε κατάστηθα σὰν βραχνᾶς καὶ δὲ μ' ἄφινε ν' ἀναπνεύσω.

Σηκωνόμενον τὸ πρῶτ' ἀνατρίχιαζα ἀπ' τὴ βουθαμάρα τοῦ σπιτιοῦ. Ὁλοὶ περπάταγαν στὶς μύτες τῶν ποδιῶν, βαστοῦσαν τὴν ἀναπνοή τους καὶ μιλάγαν ψιθυριστὰ καὶ πάλι τὰ λόγια ποῦ λέγανε ἦσαν λίγα, τ' ἀπαραίτητα. Τὸ ἄσκημόποτο θρῑσκόταν σὲ μιὰ παράξενη κατάσταση. Ἄρρωστ' καλὰ καλὰ δὲν μπορούσε νά τὴν πείξ. Μὰ τὰ καζιωματὰ τῆς εἶχαν κάτι τὸ ξέχωρο ποῦ σοῦ γεννοῦσαν τὸ φόβο καὶ τὴν ἀνησυχία. Περπάταγε ἄσκοπα χωρὶς νά ξέρῃ οὔτε κι' ἢ ἴδια γιὰτὶ τραβοῦσε κατὰ κεί, γιὰτὶ ἐρχόταν ἀπὸ δῶ, γιὰτὶ ἔβγαине ἔξω, γιὰτὶ ἄνοιγε τὴν πόρτα. Τέλος πάντων οἱ κινήσεις τῆς, κι' οἱ πράξεις τῆς δὲν εἶχαν κανένα εἰρμό, καμιά λογικὴ συνέπεια. Ἦταν σὰν ὑπνοβάτισσα, κι' ἢ ματιὰ τῆς γιαιένια πλανιότανε σὲ περιοχὲς ποῦ δὲν φαινότουσαν τὸν κόσμου τούτου.

Μιλιά δὲν ἔβγαζε ἀπ' τὸ στόμα τῆς ἀπ' αὐτοῦ τῆς, καὶ σὰν τὴν ζορίζανε μὲ τὸ τοιγκέλι τὴν θγάζανε καμμιὰ συλλαβὴ ἀπ' τὸ σφιγμένο στόμα. Μόνο κάθε τόσο κουλουριαζόταν σὲ μιὰ γωνιά κ' ἔκλαιγε μ' ἕνα κλάμμα παράξενο σφιγγοντας τὰ χέρια κάτω ἀπ' τὶς μασχάλες ἀπαραλλάκτα ὅπως τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο σὰν τὰ δέρνει ὁ δάσκαλος στὶς φοῦδες καὶ στὸ σβέρκο. Καὶ βλέποντάς τὴν οἱ ἄλλοι, μάννα, πατέρας, ἀδέρφια, κλαμουρίζοντουσαν κι' αὐτοὶ καὶ τὸ σπίτι φαινόταν σὰν νά τῶχε κτυπήσει πένθος βαρῦτατο, σὰν νάχε μέσα λείψανο.

Φεύγοντας γιὰ τὸ γραφεῖο, ἔπαιρνα μαζύ μου τὴν θλίψη καὶ τὸν παρασμὸ τοῦ σπιτιοῦ καὶ κτυπήμενος ἀπὸ ἀγιάτρευτῃ ἀνορεξίᾳ καὶ θαρῖστημάρα, ἄφινα τὴ δουλειὰ μου πίσω ἢ καὶ δὲν τὴν ἔκανα ὅπως πρέπει. Κι' ἔξω ποῦ ἔβγαίνα, στὴν ἀγορὰ στοὺς καφενέδες, ἔσερνα τὴ θλίψη κατὰ πίσω μου κι' οἱ φίλοι μου μὲ ρωτοῦσαν ἀνησυχῶν, γιὰτὶ ἐχλώμιαίνα ἔτσι κι' ἀδυνατίζα. Κι' ἐγὼ κοιταγόμενον στὸν καθρέπτη κι' ἔβλεπα τὰ μάτια μου θαθουλωμένα, τὶς γωνιὲς τῶν χειλιῶν μου πικραμένες. Καὶ δὲν μὲ παρηγοροῦσε τίποτε, οὔτε ἢ σκέψη τῆς Λίνας, ποῦ ἀπόφευγα μὲ κάποιο ἀλλόκοτο πείσμα νά συναπαν-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

τήσω, ούτε και τὸ ὅτι σήμερα-αὔριο θάφευγα ἀπὸ τοῦτο τὸ σπίτι καὶ θάρριχνα πέρα πίσω μου.

Καὶ τὸ θῆραδὸν ὡς γύριζα γιὰ ὕπνο, μοῦ φαινόταν πὼς ἔμπαινα σὲ στοιχειωμένο σπίτι. Ἐνοιῶθα τὸ στήθος μου νὰ φουσκῶνῃ, ἡ καρδιά μου ἀνάλυσκε καὶ τὰ μάτια μου βουρκῶναν ἀνεξήγητα, αὐτόματα. Κι' ὁ ὕπνος μου χάθηκε ἀποδιωγμένος ἀπ' τὴν ἐπιμονή, τὴ βασανιστική, τὴν κούφια σκέψη τὴ χωρὶς σκοπὸ κι' ἀντικείμενο. Κι' ἔπρεπε νὰ προσμένω τὸ γλυκοχάραμα γιὰ νὰ μοῦ φέρῃ τὸν ὕπνο.

Τέλος μιὰ μέρα θρῆκα δωμάτιο. Ἐτόχεμα πῆγα καὶ τὸ νοίκιασα. Τὴν ἄλλῃ μέρα πρωτὶ-πρωτὶ τὰ κουβαλοῦσα. Σάν νῆνοῖωσα κάποιον ξαλάφρωμα. Κάθησα λίγο στὴν πλατεία γιὰ νὰ πασκίσω μὲ τὸ λογικὸ νὰ ἡρεμῶσῃ τὴν καρδιά μου. Νά, τώρα ξεφεύγω ἀπ' τὸν κύκλο τῆς κόλασης ποῦ με περιζῶνει. Δὲν θ' ἀναπνέω πιά κεινὴ τὴ δηλητηριασμένη ἀτμόσφαιρα ποῦ μοῦ φαρμάκωσε ὅλες τίς ἴνες τοῦ κορμιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου, θὰ ξαναγεννηθῶ τὴ χαρῶπὴ ὄψη τῆς ζωῆς καὶ τὴν εὐτυχία θὰ πάωσῃ περὶ νὰ τὴ θεωρῶ ὡς ὄνειρο ποῦ πραγματοποιοῦνταν μὲς' στὸ ὄνειρο. Πάσκιζα νὰ τὰ σκεφθῶ ὅλ' αὐτὰ, νὰ τὰ ἀνασκαλέψω στὸ μυαλό μου ἔτσι ποῦ νὰ νοιώσω πλέρια τὴν οὐσία τους, μὰ τὸ μυαλό μου τῶνοιθα καταπονεμένο, ἀνίκανο ν' ἀγγίξῃ κείνες τίς χορδὲς τῆς ψυχῆς, ποῦ κλειδοκρατοῦνε τὰ φωταδερά ξανοίγματα ἀπ' ὅπου μπαίνει ἀστροντουμένη ἡ ἐλπίδα.

Γυρίζοντας νωρὶς σπίτι γιὰ ν' ἀναγγείλω τὸ νέο, θρῆκα ἕνα γράμμα ποῦ τόφερε ὁ ταχυδρόμος τὴν ὥρα ποῦ πῆγα γιὰ τὸ νοίκιασμα. Ἦταν ἀπ' τὴ Μάρω. Δὲν ἔδειξα καμμιά συγκίνηση, τ' ἀνοιξα σχεδὸν ἀδιάφορα. Ἐγραφε τοῦτα δῶ τὰ λόγια :

«Ἀγαπητέ μου φίλε,

Σίγουρα θὰ σὲ παραξενέψει τοῦτο μοῦ τὸ γράμμα, μὰ νοιώθω μιὰ τέτοια ἀκατανίκητη ἀνάγκη νὰ σοῦ γράψω τοῦτα τὰ λόγια, ποῦ κατανίκησα κάθε δισταγμό.

Ἐρχομαι, ἀγαπητέ μου καὶ εὐλικρινῆ μου φίλε, νὰ σοῦ ἐρομολογηθῶ τὴν ἀμυαλωσύνη μου καὶ τὴν ἀστατώσυνή τῆς καρδιάς μου, ποῦ εἶναι ἰδιώματα κάθε κοριτσιοῦ ποῦ δὲν τόχει βαρέσει ἀκόμα ἡ ζωὴ κατακέφαλα καὶ ποῦ τὸ κολάκεψαν πολλοί, γιὰτὶ ἔτυχε νάχει κάποιες ἐξωτερικὲς χάρες ποῦ δὲν βρίσκονται, ὡς φαίνεται, τόσο εὐκόλα.

Καὶ γιὰ νὰ μὴ στὰ πολυλογῶ, ἡ ἀστατώσυνή τῶν αἰσθημάτων μου ἀπέναντί σου, φίλε μου, δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο, ὅπως θὰ τὸ κατάλαβες θέλει, ἀπὸ τὸ μαλλιοτράβηγμα τοῦ λογικοῦ μὲ τὴν ἀνεμυαλία, τῆς φρονιμάδας μὲ τὴν ἀνοησία. Μιὰ κατάφερα νὰ ἐκτιμῶσῃ τὰ στέρεα χαρίσματα τὰ δικά σου, καὶ μιὰ συνεπαρμένο ἀπ' τίς χτυπητὲς χάρες κεινοῦ ποῦ ξέρεις, χάρες ποῦ τίς ἔβλεπα, τίς ἐνοιῶθα κούφιος, μὰ ποῦ ὡστόσο μὲ σαγηνεύανε, μὲ τραβούσανε κοντὰ τους ὡς σάν σειρήνες, ὡσπου τελικά, παρὰ πολὺ δυνατὴ γιὰ ν' ἀντιδράσω, ν' ἀντιταχθῶ ὡς τὸ τέλος, παρασύρθηκα στὴ φθοροποιά σαγήνη τους, στὴ μαγευτικὴ τους λαύρα ὅπου καψάλισα τὰ φτερά μου, ἔσπασα τὰ μούτρα μου καὶ τὸ ἀλαφιασμένο μου μυαλό ἔστρεψε τὸ διάκι κατὰ σένα.

Θέλεις, φίλε μου, καλέ, νὰ περιμαζέψεις μιὰ καφαλισμένη πεταλούδα, νὰ τῆς ξαναδώσεις τὰ φτερά μὲ τὴν θαλπωρὴ τῆς μεγάλης σου καρδιάς, μὲ τὴν ἄχνα τῆς ἀνώτερης ἀγάπης σου ποῦ τόσο ξέρει νὰ ἐξαυλῶνει, νὰ ἐξυψῶνει, νὰ παρηγορᾷ; Ἡ ἀνταμοιβή σου, φίλε μου, θάναί πλούσια γιὰτὶ — τοῦτο μπορῶ νὰ σ' τὸ θεβαιώσω μὲ ὄρκο βαρῶ — δὲν ἀγγίζει κανὸν τὸ πλούσιο ἀπόθεμα τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀφοσίωσης ποῦ νοιώθω τοῦτῃ τὴ στιγμῇ τόσο χαρὰ καὶ τόσο λαχτάρα νὰ ξοδέψω ὀλάκερο γιὰ σένα.

Φανοῦ ἀνώτερος, ὅπως εἶσαι, καὶ δέξου με, γιὰτὶ μὲ τσουρούφλισε ἡ ζωὴ καὶ μ' ἔκανε γνωστικὰ καὶ ἐπιτήδεια νὰ ξεδιαλῶνῶ ποῖο εἶναι τὸ σωστὸ καὶ ποῖο τὸ ψεύτικο τὸ αἶσθημα.

Ἐλπίζω νὰ μοῦ ἐπιτρέψεις νὰ γενῶ

γιὰ πάντα δική σου
Μάρω».

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

(Τὸ τέλος στὸ ἐπόμενο).

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΠΡΟΣ ΝΕΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

Οι τελευταίες έντονες ζυμώσεις γύρω από το βασικό αίτημα του δόσμου αυτού τόπου, που δεν είναι άλλο παρά η απόκτηση της εθνικής του ελευθερίας, καθιστούν τον ένωτικό αγώνα του λαού μας τὸν κύριο άξονα τῆς Κυπριακῆς ζωῆς. Εἴτε τὸ θέλωμε εἴτε ὄχι, οἱ σκέψεις, τὰ ενδιαφέροντα καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀληθινῶν Κυπρίων γύρω ἀπ' αὐτὸν περιστρέφονται σῆμερα, καὶ ἀπάνω σ' αὐτὸν στηρίζομε ὅλοι, σὲ μέγα μέρος, τὴν προοπτικὴ τῶν ἐνεργειῶν μας καὶ τὴν ὀποιαδήποτε εὐρύτητα τῶν προσανατολισμῶν μας. Τοῦτο ἀποτελεῖ μιὰ πραγματικότητα ἀδιαφιλονίκητη, πού κανεὶς δὲ θὰ μπορέσει ν' ἀρνηθῆ. Ἡ ὁμόψυχη κι' ὁλόψυχη θέληση τοῦ λαοῦ νὰ ζήσει ἐλευθέρως πῆρε τέτοιο χαρακτῆρα πού ἔφερε πιά δίπλα μας καὶ μέσα μας τὴ μεγάλη ὥρα τῶν ἀποφασιστικῶν εὐθύνων.

Ὁ αγῶνας ἐξακολουθεῖ, βέβαια, νὰ εἶναι εἰρηνικός. Ἐγίνεν, ὅμως, τόσο ὄξυς πού ἔφτασε νὰ προϋποθέτει τὴν κινητοποίηση καὶ παρουσία ὄλων γενικῶς τῶν ζωντανῶν δυνάμεων τοῦ νησιοῦ μας. Καιρός, λοιπόν, νὰ σκύψωμεν ὁ καθένας πάνω ἀπὸ τὴ μοίρα τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τοῦ τόπου μας γιὰ ν' ἀναζητήσωμεν, νὰ διεκδικήσωμεν καὶ ν' ἀγκαλιάσωμεν τὶς ὑποχρεώσεις πού μας παρακολουθοῦν. Ὅταν τὸ ἀνώνυμο πλῆθος μετουσιῶνει τὴ φλόγα τῆς καρδιάς του σὲ λάβα ἡφαιστείου γιὰ νὰ φωτίσει τὴν εὐθύνη πού ἀναλαμβάνει ἀπέναντι στὴν Ἱστορία καὶ νὰ προδικάσει τὸ ἠθικὸ ὕψος τῶν τροπαίων πού πάει νὰ ὑψώσει μετ' τὴν πάλη του, εἶναι πράγματι ἀνάγκη νὰ θελήσει ἐπὶ τέλους κι' ὁ κόσμος τοῦ πνεύματος ν' ἀντικρῦσει καὶ ν' ἀναμετρήσει τὸ δικό του χρέος. Τὸ πνεῦμα δὲν μπορεί νὰ χωριστῆ ἀπ' τὴ ζωὴ, γιὰτὶ ἡ ζωὴ εἶναι τὸ ὑπόβαθρό του, καὶ γιὰ τὴ ζωὴ πασικίζει ν' ἀξιοποιήσει τοὺς σποῦδες του. Χωρὶς νὰ σκλαβώνεται σὲ σχήματα συμβατικά καὶ δίχως νὰ καλουπώνεται σὲ «ἰδεολογικές» βουλήσεις ἀγωνίζεται ἀδιάκοπα, στὸ πεδίο τῆς θεωρίας ἢ τὸν κύκλο τῆς πράξης, ν' ἀνοίξει δρόμους πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴ λύτρωση. «Ἡ βαθύτερη αἰτία καὶ ὁ οὐσιαστικὸς νόμος τῆς ζωῆς τοῦ Πνεύματος εἶναι, ὑπογραμμίζει δικός μας σοφός, ἡ ἐλευθερία. Γι' αὐτὸ καὶ πρῶτο τὸ Πνεῦμα ἀγκαλιάζει τὴν τάση τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸ βάρος καὶ τὴν πίεση τοῦ ὠμοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ κόσμου».

Τί εἶναι, ὅμως, ὁ Κυπριακὸς αγῶνας; Δὲν ἀποβλέπει κι' αὐτὸς στὴν ἐξουδετέρωση κάποιου ἄμορφου ζόφου, γιομάτου ἀπὸ τοὺς ἐξευτελισμοὺς πού ὑφίστανται οἱ δῆθεν «κατώτεροι» λαοί, καὶ τὴν ὀριστικὴ λύτρωση ἀπὸ κάποιον ὠμὸ κόσμον κυρίων, πού μονάχα στοὺς ἑαυτοὺς των ἀναγνωρίζουν ἰδανικά κι' ἀξιοσύνη; Εἶναι ἢ δὲν εἶναι αγώνισμα ἐλευθερίας ἢ πάλη τοῦ λαοῦ μας;

Ἀσφαλῶς, εἶναι! Καί, συνεπῶς, δικαιοῦται νὰ ἀπαιτήσει τὴν παρουσία καὶ τὴν συμπαράσταση τοῦ πνεύματος. Ἡ ὀποιασδήποτε μορφῆς ἐλευθερία ἀποτελεῖ σκοπὸ γιὰ τὸ πνεῦμα. Ἐδῶ, αἰῶνες τώρα, διεξάγεται ἓνας ἀνειρήνευτος αγῶνας γιὰ ὅ,τι κάνει τὴ ζωὴ ἄξια νὰ τὴ ζοῦμε. Παλαίωμε γιὰ τὴν τιμὴ, τὴν ἀξιοπρέπεια, τὸ δίκαιο. Παλαίωμε γιὰ τὶς ἱερές μας παραδόσεις, τὰ δόσια μας, τὴ συνείδησή μας. Παλαίωμε γιὰ τὴν ὑπόθεση τοῦ πολιτισμοῦ, γιὰτὶ διαφεντεύομε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰδέα πού αὐτὴ ἐκπροσωπεῖ. Ὅ,τι ὑπονομεῖ ἢ ἀρνεῖται τὴν ἐλληνικότητα, σὰν ἠθικὴ πραγματικότητα, πλήττει τὸ Πνεῦμα. Γιὰτὶ γιὰ τὸ Πνεῦμα ἡ Ἑλλάδα εἶναι οὐσία, πηγὴ καὶ παίνεμα. Γιὰτὶ Πνεῦμα καὶ Ἑλλάδα ἔχουν ἀδελφωθῆ μέσα στους αἰῶνες καὶ ἔχουν ταυτίσει τοὺς δρόμους καὶ τὶς τύχες τους. Ὅ,τι ἀντιμάχεται τὸ ἓνα, κτυπάει καὶ τὸ ἄλλο. Κι' ὅταν αἰνύεται τὸ ἓνα, ἀγωνίζεται δίπλα του τὸ ἄλλο. Ἡ τύχη τους κοινὴ πάντα. Αὐτό, τοῦλάχιστο, μαρτυρεῖ ἡ Ἱστορία.

Στὴν Κύπρο, κοντὰ σ' ὅλα τὰ ἄλλα, προηπλακίζεται κι' ἡ Ἑλλάδα. Ἄν τὸ Πνεῦμα περιοριζόταν σὲ ἀπλὴ θέαση τῶν ὄσων ὑφίσταται, ἐδῶ ἢ Ἑλληνικὴ ἰδέα θὰ ἐγκληματοῦσε σὲ βάρος αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του. Μὰ τοῦτο δὲν ἔγινε κι' οὔτε πρόκειται νὰ γίνε ποτέ. Ὁ πνευματικὸς μας κόσμος ἔχει νιώσει ἀπὸ καιρὸ τὶς εὐθύνες του. Ἄν σύρονται, σῆμερα, οἱ γραμμὲς αὐτές, εἶναι γιὰ νὰ ἐπιστήσουν τὴν προσοχὴ ἀπάνω στὴν ἀνάγκη τῆς ἐντατικώτερης προσπάθειας καὶ πιὸ συστηματικῆς ἐργασίας μπρὸς στὶς καινούργιες μορφές, πού μετ' τὸ ὄπλο τοῦ δημοψηφίσματος—πὺ ἀρπάζει μετ' τὸ δίκαιο τῶν χειρῶν του ὁ λαός μας—πάει νὰ προλάβει ὁ Κυπριακὸς ἀπελευθερωτικὸς αγῶνας. Οἱ πνευματικοὶ μας ἄνθρωποι ὀφείλουν νὰ κινητοποιηθοῦν γιὰ νὰ στηρίξουν τὴν πίστη καὶ τὴν ἀντοχὴ τοῦ λαοῦ. Κι' ἀκόμα γιὰ ν' ἀπογυμνώσουν, στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ, τὸν ξένο κυρίαρχο ἀπ' ὅλα τὰ

προσχήματα κι' εφευρήματα τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀνομίας του. Ἡ δύναμη τοῦ Πνεύματος, ζυμωμένη μὲ τὴ φωτιὰ τοῦ Λόγου, εἶναι σὲ θέση νὰ ἐπιβληθῆ καὶ στὶς πῖο κάλπικες συνειδήσεις. Γιατὶ τὶς ἐξαναγκάζει νὰ λυγίσουν. Κι' ὅταν τὸ Πνεῦμα κερδίσει τὴν ἅγια μάχη, τότες κι' ἡ Δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων θ' ἀκολουθήσει τὴ Δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ νησί μας θ' ἀναπνεύσει. Μόνο πού ἡ πνευματικὴ ἐπιστράτευση δὲν εἶναι νοη- τὸ νὰ περιορισθῆ στὸν κύκλο τῆς Κυπριακῆς διανόησης. Βέβαια ἡ ἀλύγιστη Ἀθήνα ἔδωσε ἕνα γενναῖο παράδειγμα, διπλά σὲ ἀρκετὰ ἄλλα, μὲ τὴν πολυτιμότερη προσφορά τῆς «Ἑλλην. Δημοιοργίας». Ὁ ἀγῶνας, ὅμως, πρέπει ν' ἀπλωθῆ. Καὶ ν' ἀγκαλιάσει ὁλόκληρο τὸν πνευματικὸ κόσμον τῆς Ἐλευθέρης Πατρίδας.

Πρόκειται γιὰ χρέος πού εἶναι καιρὸς νὰ τὸ ἀντιμετωπίσωμε ὅλοι μὲ σοβαρότητα. Ὁ καθένας χωριστὰ κι' ὅλοι μαζί. Ὁ λαὸς ἀνοίγει τὸ δρόμο. Ὅποιος δὲν τὸν βλέπει βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν Κυπριακὴν πραγματικότητα. Ὅποιος, ὅμως, τὸν ἀντικρύζει καὶ δὲ θέλει νὰ τὸν βαδίσει, γιὰτὶ δὲν ἐννοεῖ νὰ ἐγκαταλείψει τὴν καθέδρα τῆς «σοφίας» του, ἀπλῶς προοίδια. Μὰ ἑλληνικότης σημαίνει, πρὸ παντός, ἀνθρωπιὰ κι' ἀξιοπρέπεια, δηλαδὴ πάθος γιὰ τὶς ἀξίες τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν Ἐλευθερίαν, συνεπῶς εὐψυχία κι' ἀγῶνας. Λοιπὸν, ὅσοι πιστοί!

ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ ΕΤΟΣ

Μὲ τὸ σημερινὸ τεύχος τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» εἰσέρχονται στὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἐκδόσεώς τους. Ἡ ζωὴ τοῦ περιοδικοῦ ὑπῆρξε μέχρι σήμερα ἕνας σκληρὸς καὶ ἀδιάλειπτος ἀγῶνας. Δὲν εἶναι ὡστόσο τώρα ἡ κατάλληλη στιγμή γιὰ ἀπολογισμοὺς καὶ γιὰ προγραμματικὲς δηλώσεις. Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» ἔχουνε πιά χαράξει σταθερὰ τὸ δρόμο τους κι' ἔχουν προδιαγράψει τοὺς σκοποὺς τους. Μέσα ἀπὸ τὶς στήλες τους μίλησαν οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι τῆς Κυπριακῆς διανόησης καὶ παρέλασε ζωντανὴ ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογικὴ παράδοση τοῦ τόπου. Σήμερα δὲν ἔχουμε νὰ κάμουμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ καλέσουμε ὅλους ἐκείνους πού πιστεύουν στὴν ὕψηλὴν ἀποστολὴ τῆς Τέχνης νὰ πικνώσουνε τὶς τάξεις μας. Νὰ ἐνωθοῦνε μαζί μας καὶ νὰ ἐγκολπωθοῦνε τὸν ἀγῶνα μας γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀνόρθωση καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐλευθερίαν τοῦ λαοῦ μας.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

“ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ”

Τὸ δεύτερο ἀφιέρωμα (τεύχος 15ης Νοεμβρίου 1949) τῆς «Ἑλληνικῆς Δημοιοργίας» στὴν Κύπρο ἀποδεικνύει ἀκόμη μιὰ φορὰ τόσο καθολικὸ καὶ πανελληνιο εἶναι τὸ αἴτημα γιὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάσταση τοῦ νησιοῦ μας καὶ πόσο θερμὴ εἶναι ἡ ἀγάπη πού τρέφουν οἱ ἐλεύθεροι ἀδελφοί μας, γιὰ τὴ μεγάλη μας ὑπόθεση. Ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ, Ἀκαδημαϊκὸς κ. Σπύρος Μελάς, σ' ἕνα θαθεῖα μελετημένο καὶ πειστικὸ ἄρθρο του τοποθετεῖ μὲ ἐξαιρετικὴν ἐμβρίθεια καὶ σαφήνεια τὸ Κυπριακὸ ζήτημα κι' ἀποδεικνύει πὼς δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύση ἀπὸ τὴν Ἐνωσι. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ὅλη σύνθεση τοῦ τεύχους τὸ ὁ κ. Μελάς πέτυχε νὰ δώσει μιὰ παραστατικὴ εἰκόνα τῆς Ἑλληνικότητος τῆς νήσου ὄχι μονάχα μέσα ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ τὴν ἱστορίαν της, ἀλλὰ καὶ μέσα ἀπὸ τὶς πῖο ζωντανὲς σημερινὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς της. Τὰ ἄρθρα, οἱ μελέτες, τὰ ποιήματα, τὰ διηγήματα καὶ τὰ σημειώματα, πού δημοσιεύονται στὸ στοργικὸ αὐτὸ ἀφιέρωμα, δείχνουν ἀκόμη μιὰ φορὰ τὴν ταυτότητα τῶν ἰδανικῶν καὶ τῶν παραδόσεων μεταξύ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου, καὶ τὸ θερμὸ ἐθνικὸ παλμὸ πού ἐμψυχώνει τὴ σημερινὴ πνευματικὴ κίνηση τοῦ νησιοῦ.

Στὸ τεύχος, πλὴν τοῦ κ. Μελά, συνεργάζονται οἱ κ.κ. Σωτήρης Σκίτης μὲ τὸ ποιῆμα του «Ὑμνος στὴν Κύπρον», Κ. Σπιριδάκης μὲ τὴ μελέτη «Ἡ ἀρχαία Κύπρος ὅπως ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς», Κ. Προυσῆς μὲ τὴ μελέτη «Σύγχρονοι Κύπριοι ποιητές», Γ. Α. Μαρκίδης μὲ τὰ τετραστιχὰ του «Ἡ Κύπρος», Ν. Κρασιδιώτης μὲ ὀκτὼ ποιήματα («Τὰ Καράβια», «Στὴ συνοικία τῆ μακρινῆ», «Βροχή», «Φθινοπωρινὴ συμφωνία», «Εἰκοσιπέντε χρόνων», «Στίτια σφαλιστά», «Ἐλεγείδι», «Βακχικὸ») καὶ ἕνα του διήγημα («Ὁ Καπετὰν Πανάγος ὁ Λούμπας»), Σ. Λοιζίδης μὲ τὴ μελέτη «Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία ἐν τῇ Κύπρῳ», Ν. Κλ. Λανίτης μὲ τὸ χρονικὸ «Πολιτικὰ ἀναμνήσεις», Χρ. Παπαχρυσοστόμου μὲ τὴ μελέτη «Ὁ σημερινὸς Κύπριος ποιητάρης», Ι. Μ. Κυθρεώτης μὲ τὸ Κυπριακὸ Δημοτικὸ τραγούδι («Τὸ Μητσιόπουλλο», Β. Κωσαντάρης μὲ τὴ μελέτη «Σαλαμὶς καὶ Σαλαμίς», οἱ κ.κ. Στ. Ν. Σταυρινίδης, Γ. Κ. Παπαδόπουλος, Κ. Παπαεωργίου καὶ Ν. Ξυρὸς μὲ ποιήματά των κ.ά. Σὲ ἰδιαίτερη σελίδα δημοσιεύεται φωτογραφία καὶ μῆνυμα τοῦ Μητροπολίτου Κι-

τίου κ. Μακαρίου πρὸς τὸν πνευματικὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος «ἀκαταπαύστως συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς λύσεως τοῦ λεγομένου Κυπριακοῦ ζητήματος, ὅπερ εἶναι καθαρῶς ἑλληνικὸν ζήτημα». Στὸ τεῦχος δημοσιεύονται ἐπίσης βιογραφικὰ σημειώματα καὶ φωτογραφίες τῶν κ.κ. Κ. Σπυριδάκι καὶ Ν. Κρανιδιώτη, εἰκόνες ἀρχαιολογικῶν τοποθεσιῶν, πόλεων, μοναστηριῶν τῆς Κύπρου κ. ἄ.

Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς Κύπρου εἶναι εὐγνώμονες στὸν ἀκαταπρόλητο ἔθνικὸ καὶ πνευματικὸν ἐργάτη κ. Μελά γιὰ τὴν εὐκαιρία τοῦ τοῦς ἔδωσε νὰ ἐπικοινωνήσουν μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς «Ἑλληνικῆς Δημιουργίας» μὲ τὰ πλατεῖα στρώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ νὰ διερμηνεύσουν μέσα ἀπὸ τὰ ἔργα τους τὴν πίστη τους καὶ τὴν ἐπιμονὴ τους στὶς παραδόσεις τῆς Φυλῆς.

Ν. Κ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Νίκου Σημηριώτη : Ἄλκυόνες. ἸΑθήνα, 1949.

Ἄο ποιητῆς Νίκου Σημηριώτη εἶναι ἤδη γνωστὸς στοὺς ἀναγνώστες τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων». Τρία ποιήματα τῆς ὑπὸ ἐπιθεώρησης συλλογῆς του πρωτοδημοσιεύτηκαν σὲ παλαιότερα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ μας.

Οἱ «Ἄλκυόνες» εἶναι ἕνας καλλιτεχνικὰ ἐκτυπωμένος ποιητικὸς τόμος διακοσμημένος μὲ ὠραῖες ξυλογραφίες καὶ κοσμήματα, καμωμένα ὅλα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα. Ἐκεῖνο πού συναρπάζει τὸν ἀναγνώστη, ὕστερα ἀπὸ τὴν καλαισθητὴ ἐμφάνιση τοῦ τόμου, εἶναι ἡ στιχουργικὴ δεξιότητά καὶ ὁ πλοῦσιος ἐσωτερικὸς κόσμος τοῦ ποιητῆ. Εἶναι πραγματικὰ καταπληκτικὸς ὁ πλοῦτος τῶν μέτρων, ἡ ποικιλία τῆς ὁμοιοκαταληξίας καὶ ἡ ἔκταση τοῦ ποιητικοῦ θέματος καὶ τῶν εἰκόνων τῆς Συλλογῆς. Οἱ νέοι στίχοι τοῦ Σημηριώτη ἔχουν κάτι ἀπὸ τὸ ἀνάλαφρο πέταγμα τῶν «Ἄλκυόνων», τῶν πουλιῶν πού χρησιμοποίησε τ' ὄνομά τους γιὰ τίτλο τῆς συλλογῆς του, καὶ συνδυάζουν κάτι ἀπὸ τὴν αὔρα καὶ τὴν δροσιά τῆς θάλασσας, ὅπου ἡ ἄλκυόνα κτίζει τὴ φωνά τῆς.

Τρία εἶναι τὰ στοιχεῖα τοῦ δεσπόζοντος στὶς «Ἄλκυόνες» : Ὁ μυστηριώδης παγανισμὸς, ὁ τρυφερὸς ἐρωτισμὸς κ' ἡ λατρεία τῆς θάλασσας. Ὁ ποιητῆς τραγουδᾷ τὰ ταξίδια, τὶς πρωτόγνωρες χαρὲς, τὴ δροσιά τῆς πελαγίσιας αὔρας, τ' ὄνειρο τῶν μακρινῶν κόσμων. Μέσα στοὺς στίχους του ζωντανεῖ ἡ λαϊκὴ παράδοση μὲ τὰ μυστήρια, τὶς γοργό-

νες καὶ τοὺς ἄπειρους θεοὺς τῆς. Ὁ Σημηριώτης εἶναι ἕνας ἀπόκοσμος ταξιθευτῆς. Ζεῖ μέσα σὲ μιὰ δική του ἀτμόσφαιρα, πρὸ τῆς δημιουργεῖ ὁ ἴδιος, εἴτε μὲ τὴ γαλήνη τῆς νοσταλγίας, εἴτε μὲ τὸ τρικύμισμα τοῦ πῶθου, εἴτε μὲ τὴ μπόρα τῆς κακῆς μοίρας, πού τὴν ἀπαντᾷ, χωρὶς νὰ τὴ φοβάται, μὲ τὴν ἐλπίδα πάντα τῶν νέων ἀλκυονίδων ἡμερῶν :

Ἐκεῖ πού πᾶν τὰ δράματα, στοῦ ἀπείρου τὸν ἴλιγγο, μὲς στῆς σιγῆς τὰ χάη,

κινᾷ ἡ ψυχὴ μου στὰ φτερά τοῦ ὄνειρου, πέρ' ἀπ' τὰ σκότῃ αὐτῆς τῆς γῆς νὰ πάει.

Τὸ θέμα τῶν ποιημάτων του εἶναι τὶς περισσότερες φορὲς θολό, ἀχνό. Σὲ γοητεῖ ἀπλῶς μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τὶς φευγαλέες εἰκόνες του καὶ σοῦ ὑποβάλλει τὴ μαγεία τοῦ ὄνειρου.

Τὰ ἐρωτικὰ ποιήματα τῆς Συλλογῆς εἶναι γεμάτα ὄνειροπόληση, νοσταλγία, ἀπαντοχὴ καὶ ἡρεμὴ ἐγκαρτέρηση. Θαρρεῖ κανεὶς πῶς ὁ ἔρωτας προσφέρει ἀπλῶς τὴν εὐκαιρία τῆς φυγῆς. Τὸ ἀντικείμενο τοῦ πῶθου τοῦ ποιητῆ εἶναι ἄπιστο, φευγάλο, διαφανὲς καὶ πίσω του προβάλλει πάντα ἕνας κόσμος μυστηριακός, λουσμένος μέσα σ' ἕνα ὄνειρῶδες θάμπου :

Μὰ πιὸ πολὺ, εἶναι κάποιες καταχνιές πίσω ἀπ' τὰ μάτια σου, κάποιες ἀντάρτες, πού ἀπ' τὰ θολὰ τους νάματα, ἀκατάλυτες, κρύφτες, παλιές σιγομιλοῦν κατάρτες, κι ἀργοδιαβαίνουν σὺσκιες κι ἀξεδιάλυτες μύριες μορφές τρεμόθαμπες, στυγνές, πού ἀπόκοσμες τὶς κυβερνοῦν τρομάρες.

Ἄλλοτε πάλι ὁ τόνος του γίνεται χαμηλότερος. Τραγουδᾷ τὴ μοναξιά καὶ τὴ θλιμμένη μοῖρα τῶν ἀνθρώπων. Νοσταλγεῖ τὰ παλιὰ, τὰ ἀγαπημένα. Οἱ στίχοι του τότε διαποτίζονται ἀπὸ μιὰ αἰθέρια μουσικὴ κι' ὑποβάλλουν μιὰ τρυφερή, γλυκεῖα μελαγχολία :

Ἀπόψε μελαγχόλησε ἡ ψυχὴ μου μὲς στὴ χλωμὴ ἀθμία τοῦ δειλινοῦ, πού ἀργόσταζεν ἡ θλίψη τ' οὐρανοῦ στάλα τὴ στάλα στὴν ἀπαντοχὴ μου.

Ὁ Σημηριώτης μὲ τὶς «Ἄλκυόνες» του πλούτισε τὴ νεοελληνικὴ ποίηση μ' ἕνα ἔργο λεπτὸ καὶ πολιτισμένο.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Γ. Δάλλα : Federico Garcia Lorea, ἸΑθήνα, 1948.

Τάσου Παππά : Τραγούδια τοῦ Παθανῶρος, ἸΑθήνα, 1949.

Δυὸ νέοι ποιητῆς ἐπιδοφοροῦν : ἠρωϊκός, ἐπικός, συνθετικός, μεγαλοφύτερος ὁ πρῶτος, βαθύς, μὲ δυνατὴν αἰσθησιὴ τοῦ τραγικοῦ καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ψυχοναυτῆς ὁ δευτέρος.

"Εχει πολλά έπικά, ψηλόπνοια τραγούδια ο Γ. Δάλλας, έμπνευσμένα από την κατοχή και την αντίσταση, δημοσιευμένα και άδημοσίευτα — κυρίως — κι' έχει άκένωτο ύλικό άπορροφημένο από την πρωτόγονη, σπάνια, πλούσιαν αίσθαντικότητα του. Στο πεζό έδωσε κείνο το έξοχο «Κομμένο» («Φιλολογ. Πρωτοχρονιά», 1947), ένα χρονικό, όπου άφομοίωσε και μετάπλασε πλήθος λαϊκούς βάρδους τής λογοτεχνίας μας, άνασυγκρότησε σε μιά προσωπική πραγματοποίηση τή λαϊκή ελληνική ψυχολογία, ύφος, αντίληψη του κόσμου και τών πραγμάτων — τό μοναδικό ίσως έργο από την Κατοχή ως τήν ώρα. "Εχει λεβέντικη ψυχή ο Γιάννης Δάλλας, όπου δούουν και πάλλουν άναστάσια και άχολογούν τά καρποφιλια του 21, οι πρόγονοί του άρματωλοί, από τά ποινεμένα αίματόδραφα ήπειρώτικα βουνά. Στο «Lorca», μυρολόι του τραγικού 'Ισπανού ποιητή, κλαίει τόν άνθρωπο, τόν ήρωα, τόν πολεμιστή που έπεσε στή μάχη, — σε μιά μάχη — για μιά ιδέα. Στο βάθος ύπόκειται ο πόνος για τους τραγικούς καιρούς τής χώρας του, γι' αυτή τή μοίρα τή φριχτή που τρώει λεβέντες, τρώει τους νέους, και πνίγει τήν ψυχή τους. "Υπάρχουν νότες πρωτακουστές στα τελευταία 30 ελληνικά ποιητικά χρονικά στο κοίημα τούτο, υπάρχουν συλλήψεις και κυρίως διάθεση, — θάλασσ' άτέλειωτη από συναίσθηση, όραμα, πόνο, αγάπη, πλαστική ύλη, λεβεντιά, ποίηση, ποίηση... "Όταν ήρμάσουν όλ' αυτά, — όπως γίνεται ήδη — θάχουμε ένα ποιητή άληθινό, ένα μέγáλον ποιητή στήν 'Ελλάδα, που θά του λείπουν άρκετές άδυναμίες του «Lorca», — γιατί πρέπει να σημειωθεί πώς ο «Lorca» δέν είναι ό,τι καλύτερο μπορεί — και τώρα — να δώσει ο Δάλλας.

"Ο Τάσος Παππάς είναι σ' άλλο κλίμα: Κλεισμένος στον έαυτό του, ένδοσκοπώντας στοχαστικά, και κάποτε παθολογικά, τόν πόνο του, ένα πόνο, όπου άνοκλώνται μοιραίες συνθήκες και τραγικές περιπέτειες μιάς ευαίσθητης, άνικανοποίητης ψυχής — και μιάς δόλοκληρης τάξης ανθρώπων — φεύγει σε ξένες χώρες ζωτικές, να βρει τή λύτρωση. "Αλλά και κεί, στου Παθανάρες τή γή, (τό Μεξικό,) με τις «κάκτους», τά «πέταλα» και τά «φεγγάρια», δέν ξεφεύγει τόν πόνο! Κι' έτσι μ' ήχους μεταλλικούς σοβαρά, βαρύτονα, ζετυλιγει τις ματωμένες ιστορίες, τά τραγικά συναισθήματα που έμπνέουν οι δειλινές πορφύρες ώρες τής άπελπισίας — κι' άς

είναι στή χώρα με τις κάκτους, με τά πέταλα και τά φεγγάρια.

"Ο «Παθανάρες», έν τούτοις, είναι κατ'ά βάθος "Ελληνας, ένας "Ελληνας του καιρού μας, κι' άς τραγουδά τό Μεξικό.

K. ΚΥΡΡΗΣ

Edward Streeter: Father of the Bride. Illustrated by Gluyas Williams, Simon and Schuster, New York, 1949, pp. 244.

"Ο E Streeter είναι πολύ γνωστός από δυό προηγούμενα χιουμοριστικά βιβλία του, «Dere Mable», έρωτικές έπιστολές από τόν πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, και «Κάθε μέρα έχτος από τήν Κυριακή», εικόνες από τή ζωή όσων ει' αναγκασμένοι να πηγαioέρχονται κάθε μέρα με τά τραίνα και τά λεωφορεία στή δουλιά τους. Τό νέο του μυθιστόρημα δέν είναι από τά καλύτερα τής πληθωρικής άμερικανικής παραγωγής. Καλά καλά δέν είναι καν μυθιστόρημα. Είναι μιά σειρά εικόνες τής οικογενειακής ζωής και τής κοινωνικής συμπεριφοράς τής άνώτερης μεσαίας τάξης τής "Αμερικής, εικόνες ιδωμένες από τή χιουμοριστική πλευρά τους, αλλά χωρίς καμιά διάθεση έπίκρισης ή προσπάθειας διδαχής. "Ο «μύθος» του είναι πολύ άπλος, χωρίς δέση και λύση, χωρίς πλοκή, δίχως προκαθορισμένες άπόψεις βιοτικές. Κι άκριβώς γι αυτό είναι πολύ χαρακτηριστικό τό βιβλίο αυτό, σά μιά αντίδραση στήν παραφορτωμένη από άχώνευτες φιλοσοφίες και μεγαλόπνοες φιλοδοξίες μυθιστορηματική παραγωγή τών τελευταίων χρόνων, μιά προσγείωση στήν πραγματικότητα, που δέν είναι μόνο θλιβερή πάλη θανάσιμων συγκρούσεων αλλά και άφορμη γέλιου και χαράς, — μιάς άκακης τέρψης, που βγαίνει από τις άνόητες συνθήκες ενός τόν άνόητου τρόπου κοινωνικής ζωής. Γιατί πραγματικά τό βιβλίο αυτό προσφέρει μιά ξεκούραση, προσφέρει τό γέλιο χωρίς κακεντρέχεια.

"Ο ήρωας του, ο κ. Μπάνκς, ένα κανονικό καί άξιοπρεπές πρόσωπο σ' όλη του τή ζωή, που πάντα πίστευε πώς ή γιορτή του γάμου είναι μιά άπλή, μικρή σύναξη, που συνήθως καταλήγει στο να παντρευτούν δυό άνθρωποι, ξαφνικά μεταβάλλεται σ' ένα ναυάγιο, χαντακώνεται, γίνεται κλωτσοσκούφι, ενώ παρακολουθεί τις έτοιμασίες τής «μεγαλύτερης παράστασης πάνω στή γή», αλλά και τή σταθερή μείωση τών καταθέσεων του στήν τράπεζα. Γιατί ο καημένος είναι ο Πατέρας τής Νύμφης!

Τό κακόμοιρο κι άγνοημένο αυτό πρόσωπο, ο πατέρας τής νύμφης, μέσα στο

βιβλίο αυτό ζει την πιό επικίνδυνη περίοδο της ζωής του: το κορτεζάρισμα, τους άρραβώνες και το γάμο της κόρης του. Από την πρώτη στιγμή που μαθαίνει τους τίμιους σκοπούς της κόρης του προς κάποιο νέο, ο κ. Μπάνκς τινάζεται από κρίση σε κρίση. Του δίνεις όλη σου τη συμπάθεια όταν τον βλέπεις να περνά τέτοια όροσημα του κοινωνικού μας συστήματος όπως είναι η πρώτη συνάντηση με τα συμπεθερικά, ή κουβέντα για τα οικονομικά με τον επίδοξο γαμπρό, οι συγκλονιστικές συσκέψεις για το ποιοί πρέπει να προσκληθούν στη γαμήλια δεξίωση, κι όλες οι άλλες γαμήλιες διαδικασίες. Μια λεγεώνα χαροκόπων και παραδόπιστων εισορμά στη ζωή του και στην περιουσία του: έρχονται να πιούν τον ούτσκοι του (και να λένε ανάμεταξύ τους πως δεν είναι από το καλό!) ή να προσφέρουν τις ειδικές υπηρεσίες των για το τραπέζι, τις φωτογραφίες, τη διακόσμηση, τη μουσική του γάμου. Τα έξοδα ανεβαίνουν άλματικά και επικίνδυνα, οι όρδες των καλεσμένων δεν μετριούνται, το επίσημο ένδυμα του τον στενεύει,—όλα τόν στεχωρουν, όλα του έρχονται ανάποδα. Ποιός, μπορεί να κατηγορήσει το δυστυχισμένο τόν πατέρα, που πέφτει τόσο χαμηλά ώστε να προσφέρει στην κόρη του 1500 δολάρια για να την απαγάγει ο άρραβωνιαστικός της;... Η πρότασή του δεν γίνεται δεχτή, κ' έτσι ο καημένος ο κ. Μπάνκς περνά όλη τη φοβερή αυτή δοκιμασία πίνοντας το ποτήρι του «μέχρι τρυγός». Κι όταν επιτέλους έφυγε κι ο τελευταίος καλεσμένος από το άναστατόμένο και στρωμένο με κομφετί, άποτσιγάρα και σπασμένα ποτήρια σπίτι του, ο καημένος ο πατέρας έλευθερώνεται από το μαρτύριο και προσπαθεί ν' ανασυντάξει τον έαυτο του και το περιβάλλον του, φορτωμένος μ' ένα σωρό θλιβερές γι αυτόν αναμνήσεις,—εύθυμες όμως κ' ευχάριστες για μάς.

Είναι πραγματικά ελαφρό και ξεκουραστικό το βιβλίο αυτό. Οι περιγραφές είναι άβιαστες, γεμάτες από ζωηρά κ' έξυπνα επεισόδια—όχι εύρηματα της φαντασίας του συγγραφέα αλλά γεγονότα της πραγματικής ζωής—οι χαρακτηριστές διαγράφονται καθαρά από τη συμμετοχή τους στο «δράμα» του ήρωα, που άθελά του βρέθηκε μέσα σ' ένα πλέγμα που τόν γελοιοποιεί.—Η έξυπνη εικονογράφηση του G. Williams βοηθεί πολύ στη δημιουργία της κατάλληλης ατμόσφαιρας.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οί Έκθέσεις

Στή μεγάλη αίθουσα του «Παρνασσού» ο καλός ζωγράφος Γ. Μπουζιάνης κάνει μιάν αναδρομικήν έκθεση των έργων του, έργων μίας ολόκληρης ζωής.

Για να καταλάβουμε την τεχνιότητα του και τις ανησυχίες της ψυχής του, θα πρέπει ν' ανατρέξουμε πίσω στα πρώτα χρόνια μετά το τέλος του Α΄ Παγκ. Πολέμου, ιδίως στη Γερμανία, όπου ο καλλιτέχνης πήγε για να συμπληρώσει τις σπουδές του. Οί νέοι της εποχής εκείνης είχαν χάσει την εμπιστοσύνη τους στις παλιές αξίες, τόσο στην περιοχή της πολιτικοστρατιωτικής ήγεσίας, όσο και στην περιοχή της τέχνης. Έζητούσαν με τις επαναστατημένες τους ψυχές ένα νέο ιδανικό, που να μπορέσει να δώσει κάποια διέξοδο στις ανησυχίες τους. Και το ιδανικό αυτό στη ζωγραφική ήταν η κατάργηση της πιστής αντιγραφής της φύσης, ή κατάργηση του κλασικού σχεδίου και του όγκου, και η αποβέωση του χρώματος και του τόνου. Μιά μουσική χρωματική κλίμακα και ένας συνδυασμός τονικός είναι και η ζωγραφική του Μπουζιάνη. Οί συνθέσεις του με τις δύο-τρεις γυναικείες φιγούρες, δεν έχουν τίποτε το κοινό με την πραγματικότητα, είναι μόνο άφορμες για τη μουσική των χρωμάτων με τις όχρες και τις σιένες ή με τα πορτοκαλιά και τα πικρά μπλέ ντέ προύς, που μπαίνει έδω κι έκει για να υποδηλώσει και να τονίσει μια σκιά στο πρόσωπο ή στο γυμνό σώμα.

Σήμερα η τέχνη ή μάλλον η τεχνική του Μπουζιάνη είναι ξεπερασμένη από τους μετακαυβιστές ζωγράφους, που μπόρεσαν με καθαρότερα, γεωμετρικότερα σχήματα να φτάσουν από άλλο δρόμο στο ίδιο χρωματικό—μουσικό άποτέλεσμα.

—Ο «Ρόμβος» έχει έγκαινιάσει φέτος την αίθουσα του, με την έκθεση ζωγραφικής της κ. Ίρας Οικονομίδη. Είχαμε αρκετά χρόνια να δούμε άτομική έκθεση της καλής αυτής ζωγράφου, που ύστερ' από τη γόνιμη μαθητεία της στο άτελιέ του μεγάλου Παρθένη τράβηξε ένα έντελως δικό της δρόμο, για να φτάσει στο σημερινό της καταστάλαγμα όπου το χρώμα παίζει τόν κύριον παράγοντα στον πίνακα κ' όχι η γραμμή, όπως στο έργο του πρώτου δασκάλου της. Έτσι η ζωγραφική της απαλλάσσεται από το μαθηματικό και το διανοητικό ή έγκεφαλικό, βγαίνει από μέσα από την καρ-

διὰ καὶ γίνεται ἀγνή λυρική ποίηση καὶ παλμὸς ζωῆς.

Τὰ τοπία της ἀπὸ τῆ Ρόδου, ὀργιαστικά σὲ Μεσογειακὸ χρῶμα, θέλγουν τὴν ὄραση μὲ τὶς συγχροθῆες τῶν συμφωνικῶν τοὺς χρωμάτων, καί, χωρὶς νὰ θέλωμε, φέρνουμε στὴ μνήμη κάτι ἄλλα τοπία ἀπὸ τῆ Ρόδου ἄλλων ζωγράφων, ποὺ εἶδαμε τελευταῖα καὶ ὅπου ἡ Ρόδος εἶχε καταντήσει Παρισινὸ ὀμιχλιασμένον τοπίο. «Ἡ ἀποψὶς Ρόδου ἀπὸ τὶς ἐπάλξεις», ποὺ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἰσραιότερα τοπία της, μὲ τὸν συνδυασμὸ τῶν διαφορῶν ἀποχρώσεων τῶν κόκκινων στεγῶν καὶ τῶν μπλε σκιῶν, ἢ οἱ «Κῆποι τοῦ Καστέλλου» μὲ τὰ ὀργιαστικά χρώματα τῶν λουλουδιῶν, ἢ «Εἰσοδος σπιτιοῦ στὴ Ρόδο», ἢ «Τούρκικη θρύση στὴ Ρόδο», εἶναι κομμάτια χαρομένα καὶ σοφὰ ἄρμονισμένα.

Ἀπὸ τὰ πορτραῖτα της, ἐκεῖνο τῆς ὁμορφῆς κόρης της μὲ τὸν ἴβισκο στὸ χέρι, εἶναι ἓνα χάσμα τῶν ματιῶν μὲ τὴ σοφὴν ἀρχιτεκτονικὴ του τοποθέτηση, τὸ πλούσιο χρῶμα καὶ τ' ἀπλά ὑλικά ποὺ χρησιμοποίησε γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ ἔργου της.

Μέσα στὰ 47 ἔργα ποὺ ἐκθέτει ἡ κ. Οἰκονομίδη, σπουδαῖο μέρος κατέχουν καὶ οἱ νεκρὲς φύσεις της, ὅπου ἡ σύνθεση, ἡ τοποθέτηση τῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διάρθρωση τοῦ πίνακος παίζουν πρωτεύοντα ρόλο. Κι' ἐδῶ ἡ καλλιτέχνης δείχνει πόσον καλὰ ξέρεי νὰ προσαρμόζει καὶ νὰ τοποθετεῖ τὰ φρούτα της μπροστὰ σ' ἓν' ἀνοιχτὸ παράθυρο ἢ μιὰ φωτισμένη γρίλια καὶ νὰ μᾶς παρουσιάζει πάντα ἓνα πρωτότυπο τρόπο συνθετικῆς ἁρμονίας.

—Ὁ ζωγράφος Α. Βασιλικιώτης ἐκθέτει 80 ἔργα του στὴν αἴθουσα Ζαχαρίου, λάδια, ἀκουαρέλλες καὶ σχέδια. Τὰ τοπία του ἀπὸ τὴν Αἴγινα καὶ τὰ λιμάνια του ἀπὸ τὰ διάφορα Ἑλληνικά νησιά ἔχουν ἓνα δικό τους τρόπο ἐκφράσεως μὲ τὶς σκούρες θάλασσες καὶ τὰ δυνατὰ περιγράμματα (κοντοῦρ) τῶν βουνῶν, τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν δέντρων. Ἐδῶ τὰ τοπία ἀπὸ τὸ Χολαργὸ καὶ τὰ Πάρκα μὲ τὴν ἀντιπαράθεση τῶν κρῶν καὶ ζεστῶν χρωμάτων προκαλοῦν ἓνα ὠραῖο συνδυασμὸ φωτὸς καὶ σκιάς. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ προκαλεῖ περισσότερο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ζωγράφου εἶναι οἱ ψαρὸβαρκες καὶ τὰ καΐκια τῶν λιμανιῶν στὰ μικρὰ νησιά, ποὺ δεμένα κοντὰ στὸ μῶλο, μὲ τὰ ζωηρὰ χρώματά τους, δίνουν τὴν εὐκαιρία στὸν καλλιτέχνη νὰ παρουσιάσει πολλοὺς χρωματικούς ἀντικατοπτρισμοὺς στὶς γαλάζιες θάλασσες.

Οἱ Διαλέξεις

Ὁ Στράτης Μυριδῆλης, προσκαλεσμένος ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Μορφές», ἔκαμε τὴν ἐναρξὴ τῶν φειτῶν διαλέξεων στὴ Θεσσαλονικὴ μὲ θέμα «Αἷμα καὶ πνεῦμα», στὸ μεγάλῳ ἀμφιθέατρο τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μπροστὰ σ' ἓνα ἐνθουσιῶδες ἀκροατήριον ὑπερχιλίων προσώπων.

—Στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία καὶ στὴ σειρά τῶν διαλέξεων τῶν «Νέων Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν» γιὰ τὸ ἔργο τῶν «ζωντανῶν συγχρόνων λογοτεχνῶν», μίλησε ὁ καθηγητὴς Γιάννης Σαραλῆς μὲ θέμα τὸ ἔργο τοῦ Στράτη Μυριδῆλη. Ὁ ὁμιλητὴς ἐπέμεινε περισσότερο στὸ πρῶτο ἔργο τοῦ συγγραφέα, τὸ «Ζωὴ ἐν Τάφῳ».

—Στὴ σειρά τῶν διαλέξεων τῆς Ἑνώσεως Ἑλλ. Λογοτεχνῶν, μίλησαν στὴ Στέγη Γραμμάτων γιὰ τὸν Κάλβο καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὴν «Ὠδὴ στὴν Ἐλευθερία» ἡ κ. Α. Κόντη. Ἐπίσης ὁ Φάνης Μιχαλόπουλος γιὰ τὸν Βαλαωρίτη μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς 70ετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου του, καὶ ὁ Α. Μάτσης γιὰ τοὺς «Τάφους» τοῦ Φωσκόλου.

—Στὴ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν καὶ στὴ σειρά τῶν διαλέξεων τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν ἔγινε ἓνα μουσικοφιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ ποιητῆ—στρατιώτη Λορέντζου Μαβίλη μὲ τὴν εὐκαιρία 37 χρόνων ἀπὸ τοῦ θανάτου του, μὲ ὁμιλήτρια τὴν Βαρβάρα Θεοδοροπούλου—Λιβαδά καὶ μὲ σύμπραξη τῆς Θάλειας Καλλιγὰ (ἀπαγγελία) καὶ Ἑλένης ντε Ροζέ (τραγοῦδι). Στὸ πιάνο ἡ Α. Μεταξά.

—Στὸν «Παρνασσὸν» ἔκαμε ἐναρξὴ τῶν διαλέξεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Λογοτεχνῶν ἡ Μαρ. Πέλλη μὲ θέμα «Μπροστὰ στὶς Νυμφαῖες τοῦ Μονέ». Ἡ ὁμιλήτρια ἀνέπτυξε μὲ πολλὴ γλαφυρότητα καὶ ποίηση τὶς ἐντυπώσεις της καὶ τὰ αἰσθήματα ποὺ δοκίμασε στὸ Παρίσι, ὅταν ἀντίκρουσε γιὰ πρώτη φορὰ τοὺς πίνακες τοῦ Κλωντ Μονέ, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἰμπρεσιονισμοῦ, ποὺ παριστάνουν λίμνες μὲ νούφαρα σὲ διάφορες ὥρες τῆς μέρας.

Διάφορα νέα

—Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν δεξιώθηκε ἐπισημῶς τὸν νέον Ἀκαδημαϊκὸν τῆς Τάξεως Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, ζωγράφον Π. Μαθιόπουλον. Τὸν προσεφώνησε ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ἐπ. Θωμῶπουλος ποὺ περιέγραψε τὴν σταδιοδρομίαν του καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς τέχνης του. Ἐπειτα ὁ νέος Ἀκαδημαϊκὸς μίλησε γιὰ τὴ νεώ-

τερη τέχνη και καταφέρθηκε έναντιόν των νέων τάσεων της τέχνης, έναντιον ακόμα και του ίμπρεσιονισμού.

—Ο θίασος Λογοθετιδών ανέβασε στο «Κεντρικόν» τή νέα κωμωδία του Τσεκούρα «Ο καλός καλό θέ θέλει», με σκηνογραφίες του Ν. Ζωγράφου.

—Στό θέατρο Παπαϊωάννου ανέβασθηκε μία νέα επιθεώρηση σατυρική και θεαματική «Χαρούμενη Έλλάδα» των Άσημακοπούλου — Σπυροπούλου — Παπαδοκά, με μουσική του Σουγιούλ.

—Στό Βασιλικό Θέατρο εξακολούθει ο θίασος του «Εθνικού» τὸ κατὰ ἑβδομάδα ἐναλλασσόμενο ρεπερτόριον. Ἐδόθηκε ἡ «Καινουργία ζωῆ» τοῦ Μπόγρη, ἡ «Στέλλα Βιολάντη» τοῦ Ξενοπούλου καὶ ὁ «Συρανὸ ντὲ Μπερζεράκ» τοῦ Ρωστάν, ἐνῶ στὸ «Δημοτικὸ» τοῦ Πειραιῶς ἡ «Στρίγγλα ποῦ ἔγινε ἀράκι» τοῦ Σαΐξπηρ καὶ ὁ «Πειρασμός» τοῦ Ξενοπούλου.

—Στό «Ρῆξ» ὁ θίασος Κουὺν ἀνέβασε μὲ μεγάλη φροντίδα τὸ δεύτερο ἔργο τῆς χειμερινῆς περιόδου, τὸ περίφημο δράμα τοῦ Ἀρθουρ Μίλλερ «Ὁ θάνατος τοῦ ἔμποράκου». Ὅπου παίχθηκε τὸ ἔργο αὐτό, προκάλεσε ποικίλα σχόλια. Στὴν Ἀμερική, ὅπου παίζεται ἀκόμα, ὅλοι οἱ κριτικοὶ ἀνεπιφύλακτα τὸ χαρακτήρισαν ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ ωραιότερα ἔργα τοῦ Ἀμερικανικοῦ θεάτρου.

—Ἀρχισε μεγάλη μουσικὴ κίνηση στὴν Ἀθήνα, μὲ τὴν πρόσκληση ἀπὸ τὸ «Καλλιτεχνικὸ Γραφεῖο» διασήμων ξένων καλλιτεχνῶν. Ἔτσι ἀκούσαμε τελευταία τὸν Τυμπῶ, τὸν περίφημο Γάλλο βιολιστῆ, σὲ δυὸ ρεσιτάλ καὶ ὡς σολιστ μὲ τὴν Κρατικὴν ὀρχήστρα, ὅπου ἔπαιξε τὸ Ἴσπανικὸ κονσέρτο τοῦ Λαλό. Ἐπίσης πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἦταν ἡ Συμφωνικὴ Συναυλία τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας Ἀθηνῶν μὲ ἔργα ἀποκλειστικῶς Μπετόβεν καὶ μὲ τὴ διευθύνση τοῦ Βαβαγιάνη. Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε τὴν εἰσαγωγὴ ἀπὸ τὸν Κοριολανό, τὸ 5ο κονσέρτο γιὰ πιάνο καὶ ὀρχήστρα (Αὐτοκρατορικὸ) μὲ σολιστ τὴν Χαιρογιώργου καὶ τέλος τὴν 5η Συμφωνία.

—Ὁ διευθυντῆς τοῦ Ὁδείου Παρισίου Κλώντ Ντελβενκούρ διέυθυνε τὴ Συμφωνικὴ μὲ σολιστ τὸν βαρύτονο Ζερμαίν (ἀ΄ βραβεῖο τοῦ Ὁδείου καὶ τῆς Ὁπερᾶ Καμίκ). Τὸ πρόγραμμα ἀπετελείτο ἀπὸ γαλλικὰ ἔργα: Μπερλιόζ «Ρωμαϊκὸ Καρναβάλι», Ντελβενκούρ «Σερενάτα», Ντεμπυσσύ «Τὸ ἀπόγευμα ἐνὸς Φαίνου», Ραβέλ «Σουΐτα εἰς Φά», τραγούδια τῶν Ντεμπυσσύ καὶ Ραβέλ.

Τ. Μ. Φ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στις 28 Νοεμβρίου ὁ Ἐφορος τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου κ. Π. Δίκαιος ἔδωσε διάλεξη στὸ Βρετανικὸ Ἰνστιτοῦτο Λευκωσίας μὲ θέμα: «Ἡ προϊστορικὴ Κύπρος». Κατὰ τὴν διάλεκτο τῆς διαλέξεως προβλήθηκαν εἰκόνες σχετικῆς μὲ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴ τῆς Κύπρου.

Στις 5 Δεκεμβρίου μίλησε στὴν αἴθουσα τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου ὁ κ. Σ. Βασιλειάδης γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Σοῦπερτ. Τὴν ὁμιλίαν ἐπακολούθησε ἡ ἐκτέλεση ἔργων τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ.

Ὁ ζωγράφος κ. Α. Διαμαντῆς πῆγε στις 6 Δεκεμβρίου στὴν Ἀθήνα γιὰ τὴ διαρρύθμισιν τοῦ Κυπριακοῦ περιπτέρου τῆς Πανελληνίου Ἐκθέσεως Λαϊκῆς Χειροτεχνίας καὶ Βιοτεχνίας. Ὁ κ. Διαμαντῆς πρόκειται σύντομα νὰ ὀργανώσει στὴν Ἑλλάδα Ἐκθεση προσωπικῶν ἔργων του κ' ἄλλη ἔκθεση ἔργων τῶν μαθητῶν του.

Στις 8 Δεκεμβρίου σὲ συγκέντρωση τῶν μελῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου συζητήθηκε τὸ θέμα: «Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Βυζαντινὴ παράδοσι στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία» μὲ εἰσηγητὴ τὸν κ. Θ. Σοφοκλέους. Ἡ συζήτηση συνεχίστηκε καὶ στὴ συγκέντρωσι τῆς 15ης Δεκεμβρίου.

Στις 11 Δεκεμβρίου τὸ λαμπρὸ Σωματεῖο τῆς Λευκωσίας «Ἐνωσις Νέων Τράστ» γύρισε τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα του. Μίλησαν οἱ κ.κ. Βίας Μαρκίδης καὶ Ε. Θεοφανίδης.

Στις 26 Δεκεμβρίου ἔγινε στις αἴθουσας τοῦ Παγκυπριοῦ Γυμνασίου ἡ ἔτησια Γενικὴ Συνέλευσις τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Σπυριδάκης ἔκαμε ἀπολογίαμὸν τοῦ ἔργου τοῦ διαρρησαντοῦς ἔτους κ' ὁ ταμίας κ. Ν. Κληρίδης ἐξέθεσε τὴν ταμιακὴ κατάσταση.

Τὴν ἴδια μέρα ἔγινε κ' ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐλογωδότησεν ὁ Πρόεδρος κ. Κ. Σπυριδάκης κ' ἐξέθεσε τὴν ταμιακὴν κατάστασι ὁ ταμίας κ. Ν. Κρανιδιώτης.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμε ὁ τίτλος τῆς μελέτης τοῦ κ. Κ. Προυσή, στὴ σελίδα 8, νὰ διαβασθῇ «Μία παραπειστικὴ εἰκόνα τῆς Λογοτεχνίας μας», κ' ὄχι «παραπιστικὴ», ὡπως μῆκε ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀσχεψία.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Παρακαλοῦμε ὄλους τοὺς συνδομητές μας νὰ ἀνανεώσουν τὴ συνδρομὴ τους στέλλοντας τὸ ἀντίτιμο στὴ διευθύνση τοῦ περιοδικοῦ (ὄδος Μικηρῶν 3, Λευκωσία). — Ἀνθον Στεφάνου, Λευκωσίαν: Πολὺ ὀρθὸς οἱ παρατηρήσεις σας. Εὐχαριστῶς θὰ δημοσιεύσωμε λογοτεχνικὰ διασκευὰς Κυπριακῶν μύθων ἢ ἄλλα κείμενα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ λαογραφία. Ὁ «Γούμενος τ' Ἀη Νικόλας» πολὺ καλὸ. Θὰ δημοσιευθῇ. — Λ. Κ. Μυλωνᾶ, Ἀμμιαντοῦ: Τὸ «Μίλητος εἶσις κορῆς» παρὰ τὴν εἰλικρινὴ φυσιοπλατρεία του δὲν ἔχει τὴ μουσικότητα καὶ τὴν ἑσωτερικὴν ἁρμονία ποῦ ἀπαιτεῖ ὁ ἐλεύθερος στίχος. — Γιάννην κ. Παπαδόπουλον, Ἀθήνας: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ γράμμα καὶ τὰ καλὰ σας λόγια. Ἡ συνεργασία σας γιὰ τὸ Γ. Βερίτη θὰ δημοσιευθῇ. Ἐστέλη τὸ τεῦχος στὴν κ. Γεωργιάδη. Θὰ περιμένουμε στίχους κ' ἄλλη συνεργασία σας.